

Motion till riksdagen

2008/09:Fi26

av **Lars Ohly m.fl. (v)**
med anledning av prop. 2008/09:100

2009 års ekonomiska vårproposition

1 Sammanfattning

Fler jobb, bättre jobb

Investera Sverige ur krisen

Världen står i dag inför två stora utmaningar: en djup ekonomisk kris och oroande klimatförändringar. Vänsterpartiet menar att det är nu vi måste satsa för framtiden. På så sätt kan vi stimulera ekonomin, skapa jobb och minska vår miljö- och klimatpåverkan. Vi föreslår därför kraftfulla satsningar på infrastruktur, miljöteknik och välfärd. Det är nödvändiga investeringar som samtidigt ger oss bättre förutsättningar att möta framtiden.

Kvalitet i välfärden

Vi vill höja ambitionsnivån i skolan, vården och omsorgen permanent. Vi behöver mindre grupper i förskolan, eleverna i skolan behöver ökad lärartätthet och hemtjänsten behöver mer tid för social omsorg av våra äldre. Den djupa lågkonjunkturen är inte ett skäl att vänta, snarare tvärtom. Det skulle öka den samlade efterfrågan i samhället, motverka lågkonjunkturen och ge kommunerna möjlighet att börja rekrytera i en tid när antalet kvalificerade arbetssökande är högt.

Vänsterpartiet menar därför att statens bidrag till kommunsektorn måste utökas kraftigt. Vi satsar 5 miljarder kronor mer än regeringen 2009 på generella statsbidrag till kommuner och landsting, vilket motsvarar över 10 000 jobb i välfärden. Vi vill genomföra ett omfattande anställningsstöd som möjliggör nya anställningar.

Vi vill också ge kommunerna möjlighet att göra nödvändiga investeringar i skolor, särskilda boenden och andra byggnader som behöver byggas om för att bli mer tillgängliga, energieffektivare och bättre anpassade till framtidens villkor. Nu är det dessutom extra samhällsekonomiskt effektivt att göra så. Vi föreslår därför ett tillfälligt investeringsstöd till kommunsektorn. Stödet är på

Fel! Okänt namn på

8 miljarder kronor och staten står för en femtedel av investeringskostnaden. Samtidigt skapar vi cirka 9 000 nya byggjobb.

Ett nytt bättre Sverige

Såväl klimatförändringarna som kravet på ekonomisk återhämtning kräver investeringar. Det behövs offentliga medel för att stimulera ekonomin, vi ska använda dem på nya tekniker och hållbara gröna sektorer samtidigt som vi skapar jobb och ett Sverige för framtiden. Vi lanserar därför ett grönt stimulanspaket för Sverige, en svensk New Green Deal. Det är ett paket som skapar förutsättningar för fler jobb och en hållbar tillväxt. Paketet innehåller satsningar på en svensk sol- och vindkraftsindustri, en utbyggd järnvägstrafik med bl.a. satsningar på höghastighetsbanor och ökat banunderhåll, en utökning av kollektivtrafiken, klimatsmarta hyreshus och en grön svensk fordonsindustri. Satsningen på järnvägsutbyggnaden ger ca 8 000 jobb redan nästa år.

V, s och mp förslår ett ROT-avdrag som även omfattar flerfamiljshus. På så sätt kan 50 000 lägenheter renoveras varje år och 15 000 jobb skapas.

Ungdomssatsning

Många av de ungdomar som lämnar gymnasiet de närmaste åren kommer att kliva rakt ut i arbetslöshet. Erfarenheten från 90-talets kris visar vilka negativa effekter det får på både kort och lång sikt. Därför lanserar v, s och mp tillsammans en ungdomssatsning. Vår satsning innehåller bl.a. en utbildnings-satsning på unga utan fullständiga gymnasiebetyg, traineeprogram i välfärden, fler lärlingsplatser och fler utbildningsplatser på komvux, kvalificerad yrkesutbildning och högskola.

Vår beredskap för krisen

Sverige är väl rustat för lågkonjunkturen jämfört med många andra länder. Men regeringen väljer att inte utnyttja de starka statsfinanserna för att skapa trygghet och investera i nya jobb. I stället riskerar regeringen att krisens konsekvenser blir betydligt värre för både enskilda och samhällsekonomin. Vi vill öka beredskapen för krisen genom att rusta upp a-kassan och sjukförsäkringen så att de motsvarar människors behov av trygghet. Vi vill också se ett rättvisare skattesystem som motverkar de växande inkomstklyftorna i samhället.

Den finansiella sektorn

Vänsterpartiet analyserar nyliberalismen och dess grund för finanskrisen i motionen och lägger fram en rad förslag på åtgärder. Bland annat föreslås att en kommission tillsätts för att ta fram förslag på nationell och internationell nivå i syfte att förebygga och förhindra att något liknande inträffar igen. Vi pekar på behovet av en stramare reglering av de finansiella marknaderna, däribland en skärpning av bankernas kapitaltäckningskrav. Vi föreslår också att en statlig utredning tillsätts för att öka det statliga bankägandet och se över

Fel! Okänt namn på

konkurrenssituationen på bankmarknaden. Detta kan exempelvis ske genom att SBAB öppnar lokalkontor runtom i landet och att sparbankernas lagstiftning ses över i syfte att stimulera de lokala bankkontoren.

En politik för ökad tillväxt och minskade klyftor

Riksdagens utredningstjänst har analyserat Vänsterpartiets ekonomiska politik. Vänsterpartiets politik gör att arbetslösheten blir lägre, att tillväxten ökar och att statens finanser blir starkare. Genom minskad arbetslöshet förstärks hushållens ekonomi. Analysen visar vad som händer med Sveriges ekonomi om vi byter regeringens ekonomiska politik till Vänsterpartiets. Antalet arbetslösa minskar med ca 40 000 personer redan i år. 2011 är siffran ca 50 000. Sveriges BNP blir 40 miljarder kronor högre år 2011. Sparandet i de offentliga finanserna ökar med sammanlagt 20 miljarder kronor under åren 2009–2010.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
3	Förslag till riksdagsbeslut	8
4	Internationell ekonomi	8
4.1	Finanskrisen – förlopp och orsaker	8
4.2	Finanskrisens globala och realekonomiska effekter	12
4.3	Nyliberalismens kollaps	15
5	Svensk ekonomi	17
5.1	Konjunkturutvecklingen	17
5.2	Jobbkrisen	19
5.3	Den finansiella sektorn och kapitalförsörjningen	22
5.4	Kvinnor största förlorarna på regeringens politik	24
6	Regeringens politik	25
6.1	Regeringens finanspolitiska haveri	25
6.2	Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner	30
6.3	Klyftorna växer med rasande fart	31
6.4	Sönderslagna försäkringssystem	33
6.5	Ett ökat verkligt utanförskap	34
6.6	Raserad och missriktad arbetsmarknadspolitik	35
6.7	Den könsuppdelade arbetsmarknaden	37
7	Behovet av ett grönt stimulanspaket – en Green New Deal	39
7.1	Stora möjligheter	39
7.2	Green New Deal	40
7.3	Förslag på ett grönt stimulanspaket – en Green New Deal för Sverige	41
7.3.1	Investeringar som ger jobb på kort sikt	41
7.3.2	Investeringar som ger jobb på längre sikt	50
8	Fler jobb i välfärden	51
8.1	Den offentliga sektorn måste växa	51
8.2	Stoppa uppsägningarna i kommunerna!	53
8.3	Gammal moderat politik gör comeback	55
8.4	Höj kvaliteten i välfärden!	56
8.5	Bättre välfärdstjänster ger bättre jämställdhet	57
9	Utbildning för jobb och en aktiv arbetsmarknadspolitik	58
9.1	Bygg ut högskolorna och universiteten	59
9.2	Fler yrkesutbildningar	60
9.3	Kommunala vuxenutbildningen	60
9.4	Industrilyft för ökad konkurrenskraft	60
9.5	Generationslyft i äldreomsorgen	61
9.6	Aktiv arbetsmarknadspolitik	62
9.6.1	Program och anställningsstöd	62
9.6.2	Arbetsförmedlingen	63
9.6.3	Arbetslöshetsförsäkringen	63
9.7	Ge alla unga en chans	64
9.7.1	Ett brett ungdomslyft	65

Fel! Okänt namn på

9.7.2	Fler utbildningsplatser på komvux, KY och högskola.....	65
9.7.3	Traineeprogram i välfärden	65
9.7.4	Praktik- och karriärcoachning på högskolan.....	66
9.7.5	Praktik för nytexaminerade akademiker	66
9.7.6	Starta eget för unga.....	66
9.7.7	Snabbare och mer flexibla insatser för långtidsarbetslösa ungdomar	66
9.7.8	Snabbare och mer flexibla vägar till aktiva insatser	67
9.7.9	Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning.....	67
9.7.10	Möjlighet till längre praktik och utbildningar.....	67
9.7.11	Läringsplatser för långtidsarbetslösa ungdomar	68
9.7.12	Arbetsmarknadsutbildning till unga.....	68
9.7.13	Förstajobbetavdrag	68
10	En trygg arbetsmarknad med plats för alla	68
10.1	Stöd till personer med funktionshinder	69
10.2	Arbetsmiljö och rehabilitering	69
10.3	En jämställd arbetsmarknad	70
10.3.1	Rätt till heltid.....	71
10.3.2	Ett jämställt föräldraskap.....	71
11	En socialförsäkring för alla.....	72
11.1	Ta kvinnors ohälsa på allvar.....	73
12	Skattepolitik.....	73
12.1	Både nedskärningar och skattehöjningar med regeringens politik	73
12.2	Målsättning med skattepolitiken	74
12.3	Skatter som styrmedel i miljöpolitiken – gröna skatter.....	75
12.4	Skatter och företagande.....	76
12.5	Bekämpa skattefusket.....	77
12.6	Skatter för ekonomisk jämställdhet.....	78
13	Finansiell stabilitet.....	78
13.1	Kapitalförsörjning och likviditet	78
13.2	Öka statens ägande i banksektorn	80
13.3	Fler lokala aktörer ökar bankkonkurrensen	82
13.4	Riktlinjer för finansiell reglering.....	82
14	Finans- och penningpolitikens inriktning	83
14.1	Det nuvarande ramverket	83
14.1.1	Inflationsmålet och jämviktsarbetslösheten.....	86
14.1.2	Överskottsmålet.....	89
14.1.3	Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.....	92
14.1.4	Utgiftstaken	95
14.2	Riktlinjer för finans- och penningpolitiken	96
15	Ett budgetförslag för jobb och rättvisa.....	99
15.1	Realekonomiska och finansiella effekter av Vänsterpartiets budget.....	99
15.1.1	Utredningstjänstens analys har starkt stöd i den internationella forskningen.....	102
15.2	Finanspolitiska överväganden och det finansiella sparandet.....	104

Fel! Okänt namn på

16	Tidigarelägg infrastrukturprojekt	105
16.1	Konkreta banprojekt med byggstart under 2009 eller inom ett år	105
16.1.1	Underhållsåtgärder (360 mnkr)	105
16.1.2	Plattformsförlängningar Göteborg–Alingsås och Göteborg–Kungsbacka (35 mnkr)	105
16.1.3	Upprustning av järnvägar för gruvdrift i Dannemora (35 mnkr)	106
16.1.4	Utredning och projektering av höghastighetsjärnväg (250 mnkr)	106
16.2	Konkreta vägprojekt med byggstart under 2009 eller inom ett år	106
16.2.1	Sidoområdesåtgärder, miljöåtgärder, ny beläggning m.m. (500 mnkr)	106
16.2.2	E4 Boviken–Rosvik (Piteå) (30 mnkr)	106
16.2.3	Mitträckessatsningar i olika delar av landet (600 mnkr)	106
16.2.4	Upprustning av vägnät (400 mnkr)	106
17	Rödgrönt ROT-avdrag	106
18	Ge alla unga en chans	108
18.1	A. Ge alla nittiotialister en chans	108
18.1.1	Sommarundervisning för studenter utan grundläggande behörighet	109
18.1.2	Sommarjobb	110
18.1.3	10 000 fler sommarkurser i högskolan	110
18.1.4	Karriär- och studierådgivning till unga	110
18.2	B. Investera i utbildning och praktik som ger jobb	110
18.2.1	Ett brett ungdomslyft	111
18.2.2	Fler utbildningsplatser på komvux, KY och högskola	112
18.2.3	Traineeprogram i välfärden	112
18.2.4	Praktik- och karriärcoachning på högskolan	112
18.2.5	Praktik för nytexaminerade akademiker	112
18.2.6	Starta eget för unga	112
18.3	C. Snabbare och mer flexibla insatser för långtidsarbetslösa ungdomar	113
18.3.1	Snabbare och mer flexibla vägar till aktiva insatser	113
18.3.2	Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning	114
18.3.3	Möjlighet till längre praktik och utbildningar	114
18.3.4	Läringsplatser för långtidsarbetslösa ungdomar	114
18.3.5	Jobbutbildning till unga	114
18.3.6	Förstajobbetavdrag	114
19	Rödgrönt miljöfordonspaket	115
19.1	Tydlig miljöbilsdefinition	116
19.2	Beskattningsavdrag	116
19.3	Miljöbilspremie	116
19.4	Allmän skotningspremie	116

Fel! Okänt namn på

19.5 Upp till 25 000 kr i grön bonus: kombinerad skrotnings- och miljöbilspremie	117
19.6 Stimulans för utbyggnad av infrastruktur för nya bränslen	117
19.7 Efterhandskonvertering	117
19.8 Omställning av tunga fordon.....	117

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetpolitiken.
2. Riksdagen godkänner utgångspunkter för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i enlighet med vad som anförs i motionen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör låta utreda frågan om förutsättningar för att utöka det statliga bankägandet (se kapitel 13:2).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör låta utreda frågan om hur fler lokala aktörer, gärna i form av sparbanker, kan ges förutsättningar att starta bank (se kapitel 13:3).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tidigarelägga infrastrukturinvesteringar.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om att införa ett ROT-stöd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om miljöfordon.

4 Internationell ekonomi

4.1 Finanskrisen – förlopp och orsaker

Finanskrisen har resulterat i en global lågkonjunktur. Men dess epicentrum och orsaker kan till stora delar härledas till USA – så där tar vår analys sin början. Den utlösande faktorn till finanskrisen var en amerikansk fastighetsbubbla. När fastighetspriserna började falla fick alltför många amerikanska hushåll svårigheter med sina huslån. Detta resulterade i stigande kreditförluster för bankerna och andra företag i den finansiella sektorn. När sedan de amerikanska myndigheterna i september 2008 meddelade att de inte tänkte gå in och rädda investmentbanken Lehman Brothers från konkurs drabbades de finansiella marknaderna av ren panik. Om inte de amerikanska myndigheterna tänkte rädda en stor investmentbank som Lehman Brothers, vilka finansinstitut kunde då gå säkra tycktes aktörerna på de finansiella marknaderna resnera. Den omedelbara följden blev att aktiebörsen rasade och krediterna i princip upphörde.

Det visade sig snabbt att kreditförlusterna i Lehman Brothers bara var toppen av ett isberg. Den amerikanska fastighetsbubblan hade bl.a. drivits upp av s.k. subpremielån, dvs. bostadslån till låntagare med svag betalningsförmåga.

Fel! Okänt namn på

Dessa lån hade sedan ompaketerats till olika typer av värdepapper¹ och sålts vidare på de finansiella marknaderna. När sedan fastighetspriserna började falla förlorade dessa värdepapper snabbt sitt värde. Krisen förvärrades av att det förelåg betydande osäkerhet om exakt var i det finansiella systemet dessa ”dåliga lån” befann sig. Paniken var därmed total på de amerikanska finansiella marknaderna under ett par veckor, och det kapitalistiska systemet var hotat i grunden. I detta läge beslutade den amerikanska kongressen om ett gigantiskt räddningspaket till den finansiella sektorn på 700 miljarder dollar. Samtidigt sänkte den amerikanska centralbanken styrräntan till 0 %. Dessa åtgärder förhindrade ett totalt samhällsekoniskt sammanbrott. Men den finansiella krisen blottlade att den amerikanska ekonomin, och för all del hela världsekonomin, vilade på en bräcklig grund.

Fastighetsbubblan var ett resultat av ytterligare en bubbla – en kreditbubbla. Den amerikanska ekonomin hade länge levt över sina tillgångar, vilket manifesteras i ett stort och löpande underskott i bytesbalansen – se *diagram 1* nedan. En negativ bytesbalans är liktydig med ett negativt sparande i ekonomin som helhet. Den amerikanska offentliga sektorn gick, och går, med betydande underskott, och de amerikanska hushållen har under en längre period varit kraftigt skuldsatta. Skuldsättningen har sin grund i flera omständigheter. En central faktor är den amerikanska ekonomiska politiken i allmänhet, och dess (brist på) fördelningspolitik i synnerhet. Sedan 2001 har de samlade inkomstökningarna i USA till att smått ofattbara 96 % gått till den rikaste tiondelen i samhället.² Den amerikanska arbetar- och medelklassen har alltså knappt fått några inkomstökningar över huvud taget. Samtidigt har deras kostnader för sjuk- och hälsovård ökat mycket kraftigt. Den amerikanska arbetar- och medelklassen har med andra ord varit under stark press. För att någorlunda hålla jämna steg med de övre samhällsskikten och för att kunna köpa det som är den amerikanska medelklassens statusmarkörer har hushållen skuldsatt sig i allt högre utsträckning.

De ovan nämnda subpremielånen kan bl.a. ses som ett tecken för denna strävan. Subpremielånen är därtill ett uttryck för bankernas och bostadsinstitutens kortsiktighet och osunda belöningssystem, då stora delar av lönerna i dessa företag är kopplade till kreditvolymerna. För att dessa lån skulle bli lönsamma ur såväl låntagarnas som långivarnas³ synvinkel krävdes kontinuerligt stigande fastighetspriser. När priserna sedan började falla fick många amerikanska hushåll med dessa lån betalningssvårigheter, vilket resulterade i betydande kreditförluster i de amerikanska finansiella företagen.

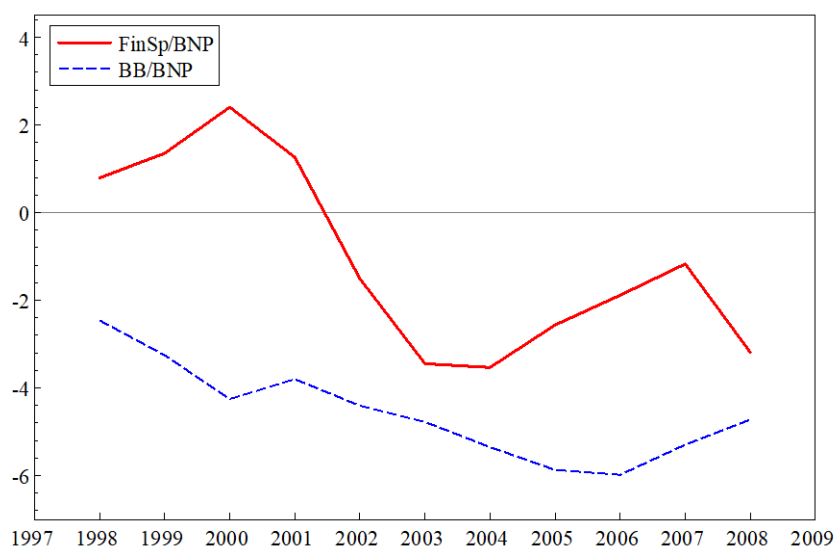
¹ Så kallad värdepapperisering. Särskilt problematiska är s.k. strukturerade kreditinstrument där olika typer av värdepapper, bl.a. värdepapperiserade subpremielån, paketeras till ett instrument. Dessa instrument är ytterst sammansatta och därmed svåra att bedöma risken i. Dessutom är dessa instrument svåra att prissätta eftersom de ofta inte säljs på en marknad, utan skräddarsys till olika större placerare.

² Uppgifterna kommer från ett ”sammanfattningsutkast” av Obama-administrationens stimulanspaket ”American Recovery and Reinvestment”.

³ Med långgivare avses här de finansinstitut som ”till sist” sitter på lånen. Som nämndes ovan var det ett vanligt förfarande att den ursprungliga långgivaren till ett subpremielån paketerade om lånet och sålde det vidare till andra finansiella företag.

Fel! Okänt namn på

Diagram 1. USA:s bytesbalans i % av BNP och den offentliga sektorns finansiella i % av BNP

Källa: Riksdagens utredningstjänst (RUT), dnr 2009:429.

De extrema inkomstskillnaderna i det amerikanska samhället är till stor del ett resultat av den ekonomiska politik som, med endast smärre undantag, förts i USA alltsedan Ronald Reagans inträde på den internationella politiska scenen i början av 1980-talet. Stora skattesänkningar för de redan välsituerade har varit de bärande inslagen i denna politik. Teorin bakom politiken är att de högvärlönares skattesänkningar ska "sippra ned" till de breda folklagren via de övre skiktens konsumtion. Denna politik har i USA fått benämningen "Trickle-down economics" och på svenska "hästskitsteoriet". Det står nu helt klart att denna politik har misslyckats kapitalt. De breda amerikanska folklagren har knappt fått några inkomstökningar över huvud taget, medan överklassen tjänat enorma summor på den förda politiken – medel som sedan i stor utsträckning placerats i riskfyllda finansiella instrument som derivat och hedgefonder.⁴

De amerikanska finansiella företagen har också i många fall varit skuldsatta även innan krisen – vilket avspeglades i hög skuldsättningsgrad i balansräkningarna – och framför allt var deras tillgångar placerade i finansiella instrument med mycket hög risk. Utöver subpremielånen har ofantliga belopp placerats i riskfyllda värdepapper som olika typer av derivat. Noterbart i

⁴ Derivatinstrument är ett samlingsnamn på en form av värdepapper. De vanligaste derivaten är optioner, terminer och swappar. Kännetecken för finansiella derivat är att de är kopplade till händelser eller förutsättningar i framtiden. Hedgefonder är fonder som använder sig av derivatinstrument bl.a. i syfte att "försäkra" en värdepappersportfölj. Placeringar i derivatinstrument ökar möjligheterna till snabba och stora förtjänster, men de ökar också riskerna i motsvarande grad jämfört med placeringar i mer traditionella finansiella instrument som t.ex. aktier.

sammanhanget är att den finansiella regleringen beträffande handeln med derivat är synnerligen bristfällig. När detta skrivs har den amerikanska försäkringsjätten AIG tagit emot osannolika 1 400 miljarder kronor i stöd från de amerikanska myndigheterna. En stor del av AIG:s förluster härrör från spekulation i särskilt riskfyllda derivatinstrument, s.k. "Credit Default Swaps" (den närmaste svenska översättningen är kreditderivatswappar). De amerikanska finansiella företagens placeringar i olika typer av riskabla värdepapper i allmänhet och kreditderivaten i synnerhet var en starkt bidragande orsak till finanskrisen.

Handeln med kreditderivat har i det närmaste exploderat under de senaste tio åren. Den utestående volymen på kreditderivatmarknaden uppgick till nära 12 000 miljarder US-dollar under 2005. För att förstå storleken på denna siffra kan den ställas i relation till det samlade värdet på världens samtliga aktiemarknader som vid denna tidpunkt uppgick till cirka 40 000 miljarder US-dollar. Handeln med derivat är mycket stor i Sverige. Detta gäller dock inte för kreditderivaten, vilket beror på att handeln med företagsobligationer är begränsad i Sverige. En pikant detalj i sammanhanget för svenskt vidkommande är att vice riksbankschef Lars Nyberg i ett tal inför Finans & Försäkring så sent som våren 2007 konstaterade att: "Min bedömning är att fördelarna med kreditderivaten överstiger riskerna för samhällsekonomin".⁵

De finansiella företagens riskfyllda agerande berodde på flera olika förhållanden. Till att börja med kan vi konstatera att den amerikanska ekonomins stora negativa sparande (vilket har sin spegelbild i de stora och löpande underskotten i bytesbalansen) medförde ett överskott på kapital. Detta kapital söker då naturligtvis efter bästa möjliga avkastning. Härvidlag har de s.k. skatteparadisen bidragit till finanskrisen. Skattebortfallet till skatteparadisen har satt press på olika nationella regeringar att försöka locka tillbaka det flyende kapitalet. Man har därför på olika sätt sökt skapa så förmånliga villkor som möjligt för kapitalet. Ett sätt har varit att ge finanskapitalet stora friheter, dvs. genomföra olika typer av finansiella avregleringar. Det svaga finansiella regelverket har gjort det möjligt för finanskapitalet att ägna sig åt ökad spekulation i riskfyllda värdepapper.

Men de bristande regleringarna av de finansiella marknaderna i såväl USA som de flesta andra västländerna kan inte enbart skyllas på skatteparadisen. I grund och botten är det ett utslag av en tämligen dogmatiskt marknadsliberal ideologi som varit förhärskande under de senaste 25 åren, där grundtesen har varit att få bara marknaderna sköta sig själva, fria från statliga interventioner och regleringar, så maximeras välbefindandet – inte bara för storkapitalets aktörer utan även för vanligt folk. Denna politik har nu prövats och inte visat sig hålla mot verkligheten. I stället har den resulterat i en världsomspännande recession där miljontals människor förlorat sitt levebröd och i oöverblickbara sociala konsekvenser. Vi har också kunnat se att lågkonjunkturen förvärrats till följd av att många länder saknat sociala skyddsnät i form av robusta arbetslöshets- och socialförsäkringar. Den stigande arbetslösheten har då slagit

⁵ Se www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=24210.

Fel! Okänt namn på

extra hårt mot den inhemska efterfrågan eftersom de personer som förlorar sina arbeten förlorar merparten av sin köpkraft.

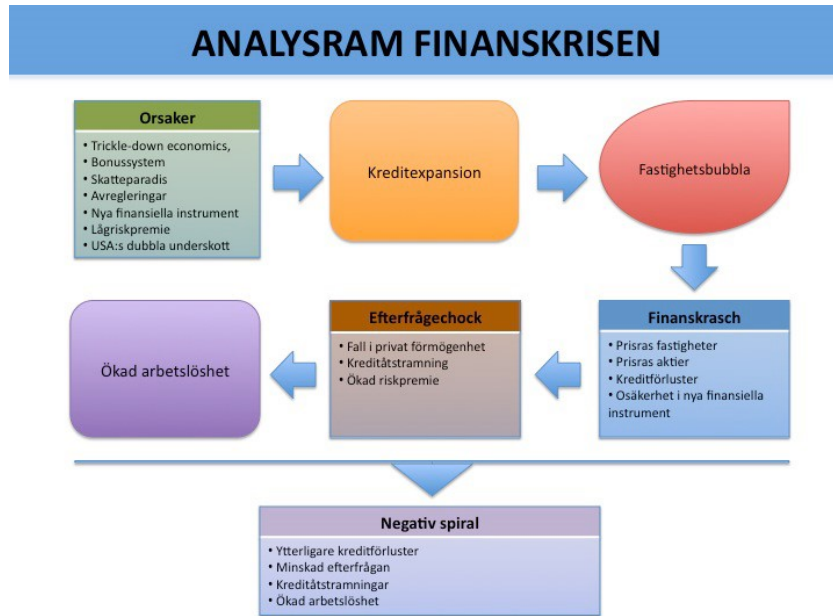
En annan faktor som bidragit till kreditbubblan i allmänhet, och den särskilt riskfyllda spekulationsverksamheten i synnerhet, bottnar i de finansiella företagens belöningsystem. Ledande skikt i de finansiella institutionerna har haft stora delar av sina löner kopplade till omsättningen (kreditvolymerna) och till kortsiktiga resultatmål, vilket uppmuntrat riskabel kreditgivning och placeringar i riskfyllda värdepapper. Kreditexpansionen närdes också länge av en global expansiv penningpolitik, inte minst under den förra chefen för den amerikanska centralbanken Alan Greenspan, samt av att riskpremierna på krediter under stora delar 2000-talet var onaturligt låga.

4.2 Finanskrisens globala och realekonomiska effekter

När fastighetsbubblan sprack i USA resulterade detta i kraftigt fallande tillgångspriser på fastigheter och aktier. Med fallande fastighetspriser fick de redan skuldyngda amerikanska hushållen det allt svårare att klara hus- och kreditkortsräkningarna, vilket spädde på bankernas kreditförluster. Som nämndes ovan förvärrades den finansiella osäkerheten av att många lån hade delats upp, ompaketerats och sedan sålts vidare till andra finansiella institutioner, även utanför USA. Kreditrisken för dessa nya finansiella instrument är i många fall svåra att värdera.

Problemen med värderingen och ovissheten var i det finansiella systemet att de ”dåliga lånen” fanns och ökade riskpremierna på krediter, vilket fick till följd att tillgången på krediter ytterligare minskade. Problemen för företag och hushåll att få tag på krediter medförde ett kraftigt fall i efterfrågan i den amerikanska ekonomin. Den privata efterfrågan föll ytterligare på grund av att hushållens förmögenheter minskade som ett resultat av fallande priser på fastigheter och aktier. Denna efterfrågechock medförde direkt att många företag fick problem, och antalet sysselsatta minskade snabbt. Denna utveckling – fallande tillgångspriser framför allt bostäder och aktier, kreditförluster i den finansiella sektorn, ökad arbetslöshet och minskad efterfrågan – innebär och innebär alltjämt att den amerikanska ekonomin har hamnat i en negativ spiral där ökad arbetslöshet leder till minskad efterfrågan på varor och tjänster, ökande betalningssvårigheter för de amerikanska hushållen och kreditförluster för bankerna, vilket leder till ytterligare kreditåtstramning osv. I *figur 1* nedan visas vår analysram beträffande finanskrisens förlopp och orsaker samt dess realekonomiska konsekvenser.

Figur 1. Analysram för finanskrisen

Det som började som en amerikansk finanskris utvecklade sig snabbt till en världsomspännande ekonomisk kris, vilket har sin grund i framför allt tre förhållanden. För det första innebär en djup amerikansk lågkonjunktur lägre efterfrågan på olika exportföretags varor och tjänster. På grund av den amerikanska ekonomins storlek medför en amerikansk efterfrågechock snabbt minskad efterfrågan i de flesta av världens länder. För det andra är de finansiella marknaderna och flera av de större finansiella institutionerna sammanflätade över nationsgränserna. Stora volymer av ompaketerade subpremielån har sålts till finanshus utanför USA, inte minst till företag i Storbritannien. Sammantaget har detta inneburit att de internationella finansiella marknaderna fungerar dåligt med höga riskpremier och brist på krediter. För det tredje så uppdagades det i den amerikanska finanskraschens spår att många andra länder hade sina egna fastighets- eller kreditbubblor.

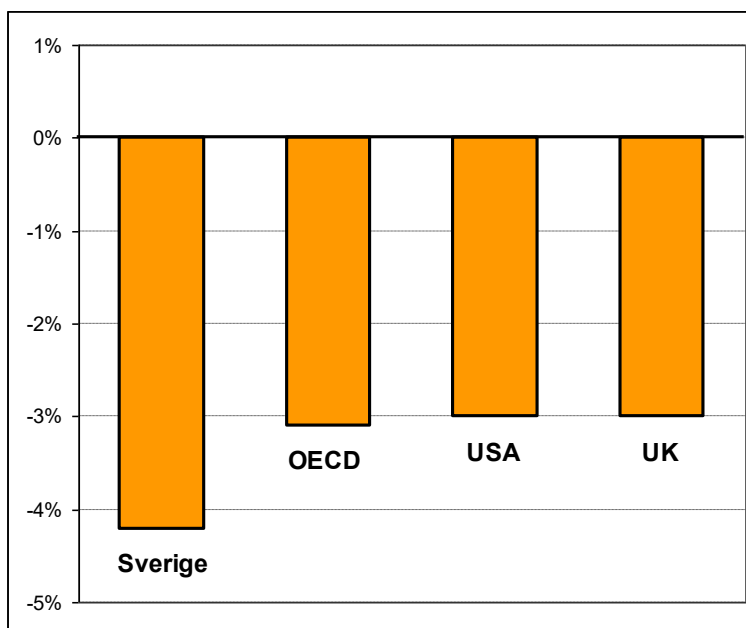
Så även om lågkonjunkturs utveckling utanför USA uppvisar vissa skillnader mellan olika länder, är det ändå slående hur likartat recessionens förlopp har varit i de flesta länder. Minskad efterfrågan från USA slår på exportföretagen. Kreditförluster och osäkerhet i den finansiella sektorn driver upp riskpremierna. Företag och hushåll får svårt att få krediter. Fallande priser på aktier och fastigheter reducerar hushållens förmögenheter, vilket minskar deras efterfrågan på varor och tjänster. Allt detta samverkar till en efterfrågechock på företagets varor och tjänster, med stigande arbetslöshet som följd. De arbetslösa förlorar stora delar av sina inkomster, vilket i sin tur leder till ytterligare fall i den samlade efterfrågan. Och när konjunkturen är så svag

Fel! Okänt namn på

drar sig bankerna för att låna ut pengar till företag och privatpersoner, och ekonomin hamnar i en ond spiral.

I ekonomiskt oroliga tider ökar i allmänhet hushållen sitt sparande. När hushållen ökar sitt sparande och den privata efterfrågan kollapsat måste staten gå in och minska sitt sparande och med olika finanspolitiska stimulanser motverka fallet i den samlade efterfrågan. Därför lägger olika länders regeringar nu fram stora finanspolitiska paket för att kompensera det privata efterfrågebortfallet. Dock inte den svenska, vilket har lett till att Sverige – som i utgångsläget stod starkt rustat för att möta lågkonjunkturen med extremt starka offentliga finanser, stora och löpande överskott i bytesbalansen samt en förhållandevis solvent banksektor – nu hör till de länder där tillväxten sjunker mest och arbetslösheten ökar fortast. Vi utvecklar detta närmare i avsnitt 6.1 senare i motionen. Det är t.o.m. så att den svenska bruttonationalprodukten (BNP) väntas falla mer än bruttonationalprodukten i USA och Storbritannien – finanskrisens epicentrum – vars banksektorer drabbats av kreditförluster i betydligt högre utsträckning än den svenska, se *diagram 2* nedan. Någon kanske invänder att Sverige drabbats särskilt hårt för att vi är ett litet och starkt exportberoende land. Men de flesta andra jämförbara länder – vars ekonomier är lika exportberoende som den svenska – förefaller klara sig betydligt bättre. Den svenska BNP:n beräknas falla med 4,2 % under 2009. Motsvarande siffror för Danmark, Norge och Finland är -2,5, -1,0 och -3,8 %.

Diagram 2. Procentuell förändring av BNP 2009

Källa: VP 09 och KI, "Analysunderlag mars 2009".

Trots att dagens globala finansiella kris är orsakad av den industrialiserade världen, med USA i spetsen, så kommer den att slå hårdast mot världens fattigaste länder. Länder drabbas naturligtvis olika, bl.a. beroende på hur pass avreglerade deras nationella ekonomier är. När den fattiga världen drabbas är det de fattiga kvinnorna som drabbas hårdast och riskerar att bli krisens största förlorare. Följderna av dålig ekonomi drabbar kvinnor och flickor på olika nivåer; färre flickor tillåts gå i skolan och möjligheten att få lån, så kallade mikrokrediter, minskar. Den globala krisen riskerar helt enkelt att öka klyftorna både mellan fattiga och rika samt mellan män och kvinnor om inte åtgärder vidtas. Behovet av en radikal utvecklingspolitik med ett tydligt jämställdhetsfokus är därför större än på mycket länge. Det internationella arbetet med att möta den finansiella krisen och arbetet inom det finansiella systemet måste inkludera ett rättvis- och jämställdhetsperspektiv om inte dagens redan djupa klyftor ska fördjupas ytterligare.

4.3 Nyliberalismens kollaps

Om inte de amerikanska federala myndigheterna gått in med gigantiska be-
lopp i form av nödlån och andra typer av stöd i samband med finanskrisens
akuta skede i september 2008 hade det amerikanska finansiella systemet mer
eller mindre brakat ihop. Och eftersom det finansiella systemet är kapital-
ismens blodomlopp hade ett imploderat finanssystem resulterat i att den ame-
rikanska reala ekonomin kollapsat.

Om den amerikanska ekonomin hade kollapsat hade samma sak ägt rum i
de flesta av världens länder. Flera av länderna utanför USA hade dessutom på
egen hand imploderat om inte deras myndigheter gått in med omfattande
stödpaket till den finansiella sektorn.

Så: Fungerar kapitalismen? Svaret på denna fråga avgörs av vad man läg-
ger i ordet ”fungerar”. Beträffande de rika ländernas samhällsekonomiska
utveckling kan man kanske säga att kapitalismen för närvarande stapplar
fram, likt en drucken man. Om frågan gäller situationen i utvecklingsländer-
na, inkomst- och förmögenhetsfördelningen på såväl global som nationell
nivå, de rika ländernas klimatpåverkan osv., torde ett försiktigt svar mynna ut
i att kapitalismen fungerar mycket dåligt.

Men om det i dagsläget är för tidigt att dödförklara kapitalismen som eko-
nomiskt system i den rika industrialiserade världen, så borde den nuvarande
ekonomiska krisen i alla fall tolkas som ett sammanbrott för det dogmatiska
marknadsliberala synsättet som dominerande världsåskådning. Nyliberal-
ismen (i betydelsen dogmatisk marknadsliberalism) fick ett politiskt genom-
brott på det internationella planet i skiftet mellan 1970- och 80-talet. De poli-
tiska förgrundsfigurerna var naturligtvis USA:s president Ronald Reagan och
Storbritanniens premiärminister Margaret Thatcher. Deras makttillträde hade
därtill föregåtts av ett antal mycket inflytelserika nationalekonomiska uppsat-
ser av bl.a. ekonomerna Edmund Phelps och Milton Freidman. Förenklat kan
man säga att budskapet i Phelps och Freidmans artiklar var att staten gör klokt

Fel! Okänt namn på

i att inte försöka minska arbetslösheten genom att öka den samlade efterfrågan i samhället med hjälp av finanspolitiska stimulanser.

När sedan konservativa politiker som Reagan och Thatcher kom till makten utvecklades i början av 1980-talet ett nyliberalt ekonomiskt synsätt som innebar en stark tilltro till marknadens självkorrigerande mekanismer. Fram t.o.m. början av 1980-talet hade de finansiella marknaderna i de flesta länder varit starkt reglerade. Dessa började nu avregleras i rask takt. Denna trend nådde även fram till Sverige i mitten av 1980-talet. Att de svenska bankernas kreditreglering slopades 1985 bidrog i allra högsta grad till den kreditexpansion som sedan följde och som lade grunden till den svenska fastighets- och bankkris i början av 1990-talet som sedermera utvecklades till den mycket djupa recessionen under första halvan av 1990-talet. Avregleringarna av de finansiella marknaderna har, framför allt i de anglosaxiska länderna, fortsatt långt in på 2000-talet.

Den nyliberala ekonomiska politiken de senaste 25 åren kan emellertid inte begränsas till avreglerade finansiella marknader. Parallellt med de finansiella avregleringarna har konservativa och marknadsliberala politiker genomfört betydande skattesänkningar, inte minst i USA men även i många andra länder som kraftigt ökat inkomst- och förmögenhetsskatterna. Sociala skyddsnet i form av socialförsäkringar har rustats ned, och många tidigare offentliga verksamheter har privatiserats. En del av dessa privatiseringar har därtill underblåst de inslag av spekulativt finanskapital som utgjort finanskrisens kärna. Privatiseringar snävar in demokratins omfång, och i vissa fall har dessa privatiseringar därmed också undergrävt de folkvaldas möjligheter till kontroll och övervakning av de finansiella marknaderna.

Om flera av orsakerna till den nuvarande ekonomiska krisen kan härledas till den nyliberala ideologin, kan knappast detsamma sägas om de åtgärder som nu föreslås av de flesta regeringar för att motverka det ekonomiska fallet. Det handlar t.ex. om de akuta åtgärderna i form av massiva nödlån och andra stöd till finansiella institutioner och bilföretag, men också om insikten att om staten inte går in med kraftfulla finanspolitiska efterfrågestimulanser blir krisen än mer utdragen och kostsam.

Ett annat bärande inslag i den ekonomiska nyliberalismen var och är den s.k. normpolitiken. Denna innebär att man slår fast olika ramverk som begränsar de folkvalda politikernas handlingsfrihet beträffande finans- och penningpolitiken. Många länder har anammat denna ideologi. EU:s stabilitetspakt (som bl.a. föreskriver gränser för offentliga underskott och skuldkvoter) är ett utslag av denna uppfattning. Sverige hör till de länder som i allra högsta grad har omfattat detta synsätt. I själva verket hör den svenska finans- och penningpolitiken till de mest normstyrda i hela världen.

Två omständigheter av den pågående krisen beträffande normpolitiken kan noteras. USA hör till de länder där finans- och penningpolitiken är minst normstyrd. President Obama tog över ett underskott i de offentliga finanserna för 2009 på ca 9,5 % av BNP. Vid sidan av de omfattande åtgärder som de amerikanska federala myndigheterna vidtagit för att stabilisera den finansiella sektorn (och bilindustrin) har Obama-administrationen dessutom lagt ett kraftfullt finanspolitiskt stimulanspaket som motsvarar 5,6 % av BNP utslaget

på tre år. För 2009 uppgår den finanspolitiska stimulansen till ca 2 % av BNP, vilket på kort sikt driver upp underskottet till ca 12 % av BNP.⁶

Anledningen till stimulanspaketet är självklar, vilket vi nämnt ovan; den amerikanska ekonomin har, liksom övriga länder, drabbats av ett stort efterfrågebortfall och i dess kölvatten en kraftigt stigande arbetslöshet. (I stort sett samtliga respekterade ekonomer är ense om att den amerikanska ekonomin, och för all del de flesta andra länders ekonomier, är i behov av kraftfulla insatser för att öka efterfrågan i syfte att förhindra att lågkonjunkturen blir mer långvarig och djupare än nödvändigt.) Oberoende bedömare som t.ex. den amerikanska kongressens budgetkontor (CBO) beräknar att stimulanspaketet påtagligt kommer att mildra fallet avseende sysselsättning och BNP.⁷ Den ekonomisk-politiska poängen här är att om den amerikanska kongressen hade begränsats av samma budgetregler som vi har i Sverige hade ett sådant stimulanspaket i det närmaste varit omöjligt.

På samma sätt har ett antal medlemsländer i EU lagt betydande finanspolitiska stimulanspaket som innebär att de bryter mot EU:s stabilitetspakt. Den svenska regeringen, som efter krisens akuta utbrott hösten 2008, hittills inte lagt några betydande finanspolitiska förslag över huvud taget, gör tvärtom. I stället för att överväga att göra ett av världens mest stelbenta finanspolitiska ramverk mer flexibelt, föreslår Finansdepartementet i en ny promemoria⁸ att systemet med utgiftstaken ska göras än mer rigitt.

Ett av argumenten för de stränga ramverken för finans- och penningpolitiken har varit att dessa gör Sverige mindre sårbart för yttre ekonomiska störningar av det slag vi nu bevittnar. Men det visar sig nu – som vi påpekade ovan – att Sverige snarare tillhör de länder där tillväxten faller mest och arbetslösheten växer snabbast. Skulden för detta vilar hårt på den svenska regeringen som vägrar att bedriva en seriös finanspolitik i syfte att stärka den samlade efterfrågan i samhället. Regeringen, med finansminister Borg i spetsen, är verkligen i detta avseende västvärldens sista nyliberaler – och notan för denna icke-politik betalas av det svenska folkhushållet i allmänhet och de arbetslösa i synnerhet.

5 Svensk ekonomi

5.1 Konjunkturutvecklingen

När finanskrisen bröt ut och sedermera resulterade i en global recession menade många att Sverige tillhörde de länder som borde klara sig relativt billigt undan. Ett antal förhållanden pekade på detta. Sverige hade (och har alltjämt) mycket starka offentliga finanser och stora och löpande överskott i bytesba-

⁶ Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget mars 2009", samt RUT, dnr 2009:307.

⁷ Se <http://www.cbo.gov/ftpdocs/96xx/doc9619/Gregg.pdf>.

⁸ Regeringskansliet (Ds 2009:10), "Stärkt finanspolitiskt ramverk – översyn av budgetlagens bestämmelser om utgiftstak".

Fel! Okänt namn på

lansen. Vi har ingen kraftigt skuldsatt hushållssektor. Fastighetsmarknaden var, och är, förhållandevis stabil, i alla fall i jämförelse med de gigantiska fastighetsbubblor som sprack i ett antal länder. Till skillnad från 1990-talskrisen stod också de stora svenska affärsbankerna på en relativt solid grund – även om framför allt Swedbank och SE-banken har drabbats av betydande kreditförluster i bl.a. Baltikum.

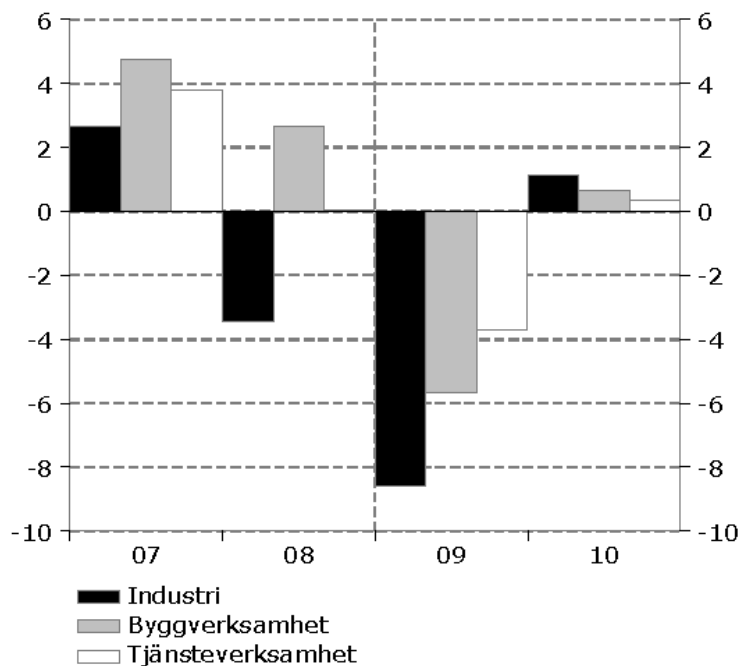
Dessa prognoser har nu helt kommit på skam. I själva verket har den svenska ekonomin drabbats hårdare jämfört med de flesta övriga europeiska länder. Statistiska centralbyråns utfall för det fjärde kvartalet 2008 visade en *negativ* BNP-utveckling på hela 4,9 %. För de flesta stora västeuropeiska länderna stannade BNP-minskningen på 1–2 %. Flera faktorer bidrar till att Sverige har drabbats särskilt hårt av lågkonjunkturen.

- ? Sverige är ett litet land som är extremt beroende av handeln med omvärlden. Vår export motsvarar cirka 50 % av vår samlade BNP. Den globala lågkonjunkturen har resulterat i ett dramatiskt efterfrågebortfall för de svenska exportföretagens varor och tjänster. Från att exporten växte med 5,8 % kunde 2007, väntas den falla med hela 8,4 % under innevarande år.
- ? Den globala krisen för bilbranschen. Fordonsindustrin stod tidigare för uppemot 15 % av Sveriges totala exportvärde. När bilindustrin nu går igenom sin värsta kris hittills slår det extra hårt mot Sverige, speciellt som både SAAB och Volvo har akuta ägarproblem.
- ? Regeringens skandalösa passivitet och dåliga hantering av krisen. Detta gäller såväl de otillräckliga och valhända försöken att stabilisera finansmarknaderna och kapitalförsörjningen som den närapå totala frånvaron av finanspolitiska stimulansförslag.

Att den svenska ekonomin befinner sig i en djup recession behöver knappast påpekas. Regeringen bedömer att Sveriges BNP kommer att *falla* med hela 4,2 % för innevarande år och att den samlade svenska produktionen 2009–2012 kommer att understiga sin potential med över 900 miljarder kronor. Enbart i år väntas ett produktions- och efterfrågebortfall på över 220 miljarder kronor.

Den ekonomiska krisen slår på bred front, men är hittills framför allt en mycket allvarlig industrikris. Industriproduktionen beräknas falla med över 8 % under 2009. Tydligast är nedgången inom motorfordonsindustrin, vars produktion minskade med 27,7 % under det fjärde kvartalet 2008. Andra industrisektorer som har drabbats eller väntas drabbas särskilt hårt är skogs-, trä-, metall- och maskinvaruindustrin. Ett fåtal branscher räknar med ökad eller oförändrad produktionsvolym de närmaste månaderna. Till dessa hör bl.a. livsmedelsindustrin och den kemiska industrin.

Byggsektorn har också drabbats hårt av krisen. Framför allt är det marknaden för nybyggnation av bostäder som har kollapsat fullständigt. Förra året minskade investeringarna i nybyggnation med 13,3 %, och i år väntas de falla med *ytterligare* drygt 39 %! Situationen inom den privata tjänstenäringen är också dyster. Produktionen bedöms där falla med cirka 4 %.

Diagram 3. Produktion i näringslivet, procentuell volymförändring

Källa: Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget mars 2009".

Regeringen hade inte kunnat förhindra nedgången i ekonomin, men man hade kunnat lindra fallet väsentligt genom rejäla finanspolitiska stimulanser. Professor Assar Lindbeck efterfrågade i en artikel på DN-debatt⁹, som vi ska återkomma till senare, ett tvåårigt stimulanspaket på 90 miljarder kronor som han menade kunde halvera bortfallet i produktionen och sysselsättningen. Han föreslog bl.a. finanspolitiska insatser på 45 miljarder kronor för 2009 utöver vad som redan var beslutat. Sedan artikeln skrevs, i mitten av januari, har konjunkturutsikterna förvärrats dramatiskt och därmed också behovet av finanspolitiska stimulanser. Dessvärre har vi kunnat konstatera att regeringen från mitten av januari och fram till den innehållslösa vårpropositionen endast föreslagit finanspolitiska insatser på i storleksordningen 4,8 miljarder kronor för 2009.

5.2 Jobbkrisen

Beskrivningen ovan om utvecklingen av den svenska produktionen avspeglas naturligtvis i utvecklingen på arbetsmarknaden. Utifrån nationalräkenskaperna bedömer Konjunkturinstitutet (KI) att antalet sysselsatta kommer att

⁹ Dagens Nyheter, 2009-01-18.

Fel! Okänt namn på

minska med hela 255 000 personer 2008–2010.¹⁰ Sysselsättningen inom industrin beräknas för samma tidsperiod minska med 117 000 personer, och antalet sysselsatta inom tjänstesektorn bedöms minska med 113 000 personer. Om tidshorizonten utvidgas med ett år, dvs. till 2011, beräknas antalet sysselsatta sammantaget minska med ca 320 000 personer enligt regeringskansliets egna prognoser.

KI beräknar att sysselsättningen inom kommunsektorn faller med 7 000 personer mellan 2008 och 2010. Denna beräkning bygger dels på en betydligt mer expansiv finanspolitik i generell bemärkelse jämfört med regeringens, dels att regeringen tillför kommunerna en nivåförstärkning av de generella statsbidragen på 12 miljarder kronor fram till 2010. På tvärs mot i princip alla ekonomers råd visar det sig nu att regeringen inte tillför kommunsektorn några ytterligare medel under 2009 över huvud taget och för 2010 endast ett tillfälligt stöd på 7 miljarder kronor. Konjunkturinstitutets prognos beträffande sysselsättningsutvecklingen kan därför visa sig vara i betydande grad för optimistisk. Genom att inte tillföra kommunsektorn mer resurser bidrar därmed regeringen även på detta område till att förvärpa lågkonjunkturen. Det är svårt att finna någon ekonomisk logik bakom regeringens agerande. Vi utvecklar vår kritik mot regeringens politik avseende kommunerna i avsnitt 8.3 senare i motionen. Men låt oss redan här instämma i vad Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) chefekonom Clas Olsson konstaterade vid en utfrågning av finansutskottet den 12 mars i år: ”Det [tillskottet av resurser till kommunsektorn] är ett mycket billigt och effektivt sätt att undvika en ytterligare nedgång om man jämför med andra sysselsättningsåtgärder.”¹¹

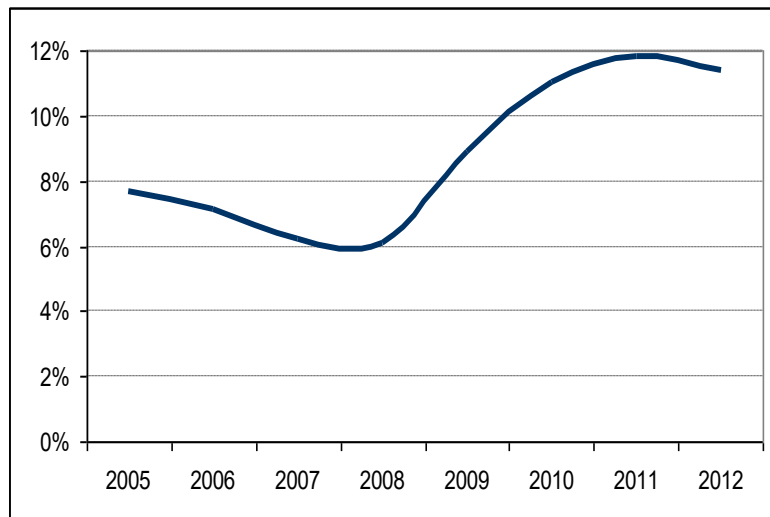
Clas Olssons analys bekräftas av en promemoria från Riksdagens utredningstjänst, som räknat på den statsfinansiella effekten av att upprätthålla sysselsättningen i kommuner och landsting. Utredningstjänstens PM visar att nettokostnaden för staten för att förhindra uppsägningar i kommunsektorn på t.ex. 10 000 personer uppgår till endast 2 miljarder kronor.¹² Detta kan ställas mot regeringens politik för ökad sysselsättning, där det bärande inslaget är det jobbskatteavdrag som hittills kostat 65 miljarder kronor och vars sysselsättningseffekter i bästa fall får klassas som mycket osäkra.

Regeringens egna prognoser över arbetslöshetens utveckling de närmaste åren är mardrömslika. För innevarande år beräknas antalet öppet arbetslösa till närmare 9 % av arbetskraften. Och sedan blir det värre: fram till 2011 räknar regeringen med en arbetslöshet på nära 12 %!

¹⁰ Konjunkturinstitutet, ”Analysunderlag, mars 2009”.

¹¹ Se <http://www.skl.se/artikel.asp?C=361&A=58375>.

¹² Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:497.

Diagram 4. Öppen arbetslöshet 2005–2012

Källa: VP 09.

De främsta orsakerna till den skenande arbetslösheten är den internationella lågkonjunkturen, regeringens avsaknad av finanspolitiska stimulanser för att öka efterfrågan samt regeringens valhända hantering av företagens kapitalförsörjning i spåren av finanskrisen. Men även en rad andra faktorer bidrar till att fallet i produktion och sysselsättning blir större än vad som är motiverat av den internationella lågkonjunkturen. När högerregeringen tog över makten efter valet 2006 hade de, som affärspressen uttryckte det, ett verkligt guldläge. Efter flera år av en i huvudsak produktivetsdriven tillväxt började arbetsmarknaden under hösten 2005 äntligen att lossna.

Mellan 2005 och 2008 ökade antalet sysselsatta med ca 260 000 personer. Detta skapade enorma resurser för regeringen i och med att skatteinkomsterna ökade och utgifterna för arbetslösheten minskade. Dessa resurser hade regeringen kunnat använda för att göra stora investeringar i syfte att stärka Sveriges välfärd och långsiktiga tillväxtförutsättningar. Regeringen hade kunnat göra stora investeringar i framtidens transport- och energisystem, man hade kunnat föra en strategisk näringspolitik och satsat på forskning och utveckling i framtidsbranscher som biomedicin och miljöteknik. Regeringen hade kunnat börja rusta upp miljonprogrammets alla lägenheter, och man hade kunnat fortsätta på den gamla riksdagsmajoritetens linje att höja kunskapsnivån generellt bland dagens studenter för att möta framtidens arbetsmarknad. Och, inte minst, regeringen hade kunnat satsa rejält på kommunerna och landstingen för att höja kvaliteten inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen. Kort sagt: Sverige hade kunnat stå mycket väl rustat när lågkonjunkturen bröt ut.

I stället påbörjade regeringen direkt efter maktövertagandet en snabb neddragning av antalet platser på högskolor och universitet. Regeringen skar också ned rejält på arbetsmarknadspolitiken. De erkänt effektiva anställningsstöden

Fel! Okänt namn på

och arbetsmarknadsutbildningarna ersattes till stora delar av billigare och betydligt mindre effektiva åtgärder som nystartsjobben och ”aktiviteterna” inom utvecklingsgarantin. Sammantaget minskar detta rörligheten på arbetsmarknaden och får nu allvarliga konsekvenser när arbetslösheten snabbt stiger.

Regeringen gick också till en mycket målmedveten attack mot a-kassan, övriga socialförsäkringar och fackföreningsrörelsen. Genom att man chockhöjde avgifterna till a-kassan och slopade skattereduktionen för avgifterna till såväl a-kassan som fackförbunden har cirka 500 000 personer netto lämnat a-kassan sedan regeringen tillträdde. Många av dessa har nu blivit arbetslösa och blir hänvisade till försörjningsstöd inom socialtjänsten. Och genom att man sänkte ersättningsnivåerna och taken inom a-kassan får en normalinkomsttagare nu ut endast cirka hälften av sin lön när hon eller han blir uppsagd. Nedskärningarna i a-kassan innebär naturligtvis stora ekonomiska påfrestningar för de individer som nu förlorar jobben. Men försämringarna av a-kassan är också till men för samhällsekonomin genom att det undandrar köpkraft för just de grupper som har minst utrymme till eget sparande, vilket ytterligare sänker den samlade efterfrågan i ekonomin och därmed förvärrar lågkonjunkturen.

Vad har då regeringen gjort med alla de pengar som strömmade in till statskassan som ett resultat av sysselsättningsuppgången 2005–2008? Svaret är enkelt: man har sänkt skatterna – och det med mycket. Regeringen har sedan de kom till makten sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor. Som vi nämnde ovan har enbart jobbskatteavdraget kostat ca 65 miljarder kronor. Detta har varit regeringens enda s.k. ”jobbpolitik”. En mer kostsam och ineffektiv sysselsättningspolitik torde vara svår att finna i svensk modern politisk historia.

5.3 Den finansiella sektorn och kapitalförsörjningen

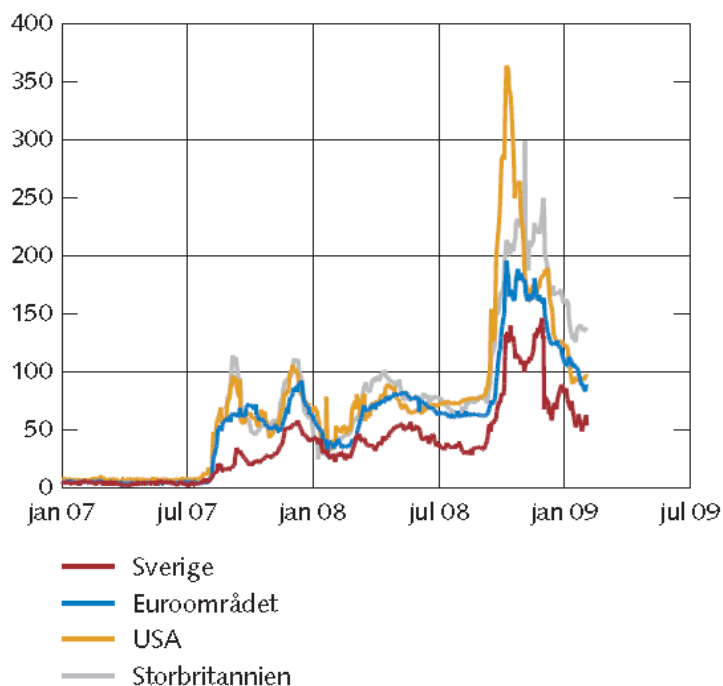
Som vi nämnt tidigare i motionen trodde de flesta bedömare att den svenska finansiella sektorn stod väl rustad när den internationella finanskrisen bröt ut. De flesta stora svenska affärsbankerna har också klarat sig förhållandevis väl, och har tämligen starka balansräkningar, även om framför allt Swedbank och SE-Banken har drabbats av betydande kreditförluster, bl.a. från deras verksamhet i de baltiska länderna. Den förtroendekris som präglat och alltjämt präglar de internationella finansiella marknaderna påverkar dock alla svenska banker.

Ett vanligt mått på den finansiella krisens effekter i banksystemet är den s.k. basis-spreaden, vilket är skillnaden mellan den ränta som bankerna betalar för lån sinsemellan under en viss period (interbankräntan) och den förväntade styrräntan från Riksbanken under motsvarande period. Från att ha legat på historiskt låga nivåer på 5 punkter 2003–2006, steg den till närmare 50 punkter under slutet av 2007 och ökade till hela 150 punkter som mest under 2008. Under årets första månader har basis-spreaden sjunkit tillbaka och ligger nu omkring 50-strecket. Så trots att Riksbanken sänkt styrräntan i

Fel! Okänt namn på

flera steg är bankernas och andra kreditinstituts finansieringskostnader alltså höga till följd av en hög riskpremie, vilket i sin tur påverkar företagens finansieringsvillkor i form av högre upplåningskostnader och hårdare kreditprövning eller högre krav på säkerhet.

Diagram 5. Skillnaden mellan interbankräntor och förväntade styrräntor, räntepunkter

Källa: Riksbanken, "Penningpolitisk rapport (feb 2009)".

Den fortsatt höga riskpremien beror delvis på faktorer som är direkt kopplade till det finansiella systemet. Fortfarande präglas de finansiella marknaderna av osäkerhet beträffande hur stora de "dåliga lånen" är och var i det finansiella systemet dessa finns. Riskpremien drivs naturligtvis också upp av lågkonjunkturen i sig – dvs. att osäkerheten om vilka företag som överlever de dåliga tiderna är stor.

Det är svårt att finna något stöd i den officiella statistiken för att en faktisk kreditåtstramning ägt rum på de svenska finansiella marknaderna. Vissa uppgifter gör gällande att svenska storföretags upplåning på de utländska värdepappersmarknaderna har begränsats till följd av den finansiella oron och att storföretagen därför i högre utsträckning än tidigare vänt sig till de svenska bankerna för sin finansiering och på så sätt "trängt ut" de mindre företagens upplåning. Men inte heller detta kan spåras i den officiella statistiken. Statistiken är dock svårbedömd och har sina brister. Ett antal enkätundersökningar visar tvärtom att många företag upplever finansieringen som ett problem.

Fel! Okänt namn på

Konjunkturinstitutets publikation ”Konjunkturbarometern” har sedan november 2008 utvidgat sina enkätundersökningar med ett antal frågor beträffande företagens finansieringssituation. I den senaste barometern (mars 2009) uppgav 35 % av de tillfrågade företagen att de upplever det som svårare än normalt att finansiera sin verksamhet. Den bransch som har störst finansieringsproblem är byggindustrin, där 46 % av företagen upplever det som svårare än normalt avseende finansieringen. Andra enkätstudier bekräftar bilden av att många företag de facto upplever större svårigheter än normalt vad gäller finansiering, däribland enkäter av Riksbanken och ALMI företagspartners.

I motsats till regeringens vägran att föreslå rejäla finanspolitiska stimulanser har regeringen vidtagit en rad åtgärder i syfte att stabilisera de finansiella marknaderna. Vänsterpartiet har stött merparten av förslagen, även om vi har haft vissa invändningar vad gäller delar av utformningen av förslagen. Vi har pekat på att man borde se över bankernas ensidiga rätt att säga upp krediter, vilket även organisationen Företagarna påpekat. I vår finanspolitiska stimulansmotion från i höstas (2008/09:v026) lade vi också ett förslag om att bilda en riskkapitalfond genom en extrautdelning från det vinstrika Vattenfall på 5 miljarder kronor. Vi har också pekat på behovet av statligt ägande inom den finansiella sektorn. I denna motion utvecklar vi vår syn på statens roll i banksektorn i avsnitt 13.2, och vi presenterar ytterligare ett antal förslag för att underlätta företagets finansieringssituation – dessa redogörs för i avsnitt 13.1.

5.4 Kvinnor största förlorarna på regeringens politik

En generell välfärd och en väl fungerande offentlig sektor är grundläggande för jämställdheten mellan män och kvinnor. Regeringen har sedan valet 2006 genomfört stora försämringar av arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen. Samtidigt har regeringen sänkt skatten för dem som har arbete och avskaffat förmögenhetsskatten. Nedskränningarna i socialförsäkringssystemet har slagit särskilt hårt mot gruppen kvinnor som oftare än gruppen män är visstidsanställda, deltidsarbetslösa, föräldralediga, ensamstående med barn eller långtidssjukskrivna.

Mellan 2006 och 2008 ökade gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittsinkomster med 4 procentenheter. Det innebär en inkomstskillnad på 1 000 kr per månad (RUT, dnr 2008:1320). En fördelningsanalys av skatte- och utgiftsförändringarnas effekter visar tydligt att högavlönade män i storstadsområden är vinnare på regeringens politik medan lågavlönade kvinnor i glesbygd är de stora förlorarna (RUT, dnr 2008:1318).

58 % av regeringens samlade reformer som påverkar individers inkomster tillfaller män som grupp. Topp 10 % där två av tre personer är män har gynnats mest. De ökade ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor strider inte bara mot riksdagens jämställdhetspolitiska mål – med regeringens ansvarslösa och könsblinda politik riskerar klyftorna mellan kvinnor och män att fördjupas ytterligare i den pågående lågkonjunkturen.

Begränsningen av rätten att deltidsstämpla till 75 dagar är bara ett av många exempel på att regeringens politik slår hårdast mot kvinnor. Regering-

en anser att ”möjligheten till deltid ersättning från arbetslöshetsförsäkringen medför svaga ekonomiska drivkrafter att söka ett annat arbete” (prop. 2008/09:1 bilaga 5). De flesta deltidsarbetslösa är kvinnor i låglöneyrken. Regeringen lägger på så sätt hela ansvaret för den ojämställda arbetsmarknaden på kvinnorna själva i stället för på arbetsgivarna som inte erbjuder heltidstjänster.

Regeringen har trots massiv kritik från tunga remissinstanser genomfört historiska försämringar av sjukförsäkringen. Någon analys av de nya reglerna ur jämställdhetssynpunkt har inte gjorts trots att 60 % av alla med sjukpenning eller sjuk- och aktivitetsersättning är kvinnor.

Regeringen har tillfört kommunerna ett tillfälligt stöd på 7 miljarder kronor för 2010. I sin marsprognos hade Konjunkturinstitutet (KI) räknat med en höjning på 12 miljarder kronor. Även utifrån det antagandet bedömde KI att antalet sysselsatta i kommunsektorn skulle minska med 7 000 personer 2008–2010. Regeringens otillräckliga tillskott kommer med stor sannolikhet att innebära stora personalneddragningar i kommuner och landsting under de närmaste åren.

Kvinnor drabbas på flera sätt hårdare än män av neddragningar i de offentliga välfärdstjänsterna. Som offentligt anställda får de ta konsekvenserna i form av sämre löneutrymme, minskad bemanning, risk för uppsägning och arbetslöshet. Samtidigt flyttas ansvaret för omsorg om barn, äldre och personer med funktionsnedsättning över på anhöriga, i praktiken på kvinnor. Regeringen omvandlar på så sätt det arbete som varit professionellt, avlönat och gemensamt finansierat till oavlönade kvinnoyrken. Därmed har man tagit ett kliv tillbaka till de förhållanden som rådde före 1970-talets expansion av den offentliga välfärdssektorn.

Vi kan redan nu se konsekvenserna av regeringens högerpolitik. Siffrorna talar sitt tydliga språk – regeringen har tagit ett stort steg bakåt när det gäller både jämställdhet och jämlikhet. Men den fulla vidden av nedskärningarna på vår gemensamma välfärd och konsekvenserna för jämställdheten kommer att visa sig först under de kommande åren.

6 Regeringens politik

6.1 Regeringens finanspolitiska haveri

Att en betydande finanskris var på väg stod klart åtminstone under sommaren 2007, om inte förr. Redan då började finanshusen i USA att drabbas av kreditförluster till följd av fallande fastighetspriser. Detta resulterade bl.a. i kraftiga svängningar för ett flertal av världens större aktiebörser och stigande riskpremier på krediter. Finansminister Anders Borgs bedömning under hösten var att ”den finansiella krisen [bedöms] få en relativt begränsad effekt på Europa

Fel! Okänt namn på

och Förenta staterna.”¹³ Vid denna tidpunkt var förvisso inte finansministern ensam om att underskatta konsekvenserna av finanskrisen. Mer allvarligt är hur regeringen agerat sedan dess.

Regeringen lade sin senaste budgetproposition på riksdagens bord den 12 september 2008. Slutfasen i regeringens utformning och beredning av statsbudgeten ägde rum under den senare halvan av augusti och under de första dagarna i september. När Lehman Brothers gick i konkurs den 8 september övergick en allvarlig finansiell kris inom loppet av några dagar till något som närmast kan liknas vid en finansiell härdsmalta. Aktiebörserna störtök och bankernas utlåning närapå upphörde.

Strax därefter möttes riksdagens samliga partiledare i en direktsänd tv-debatt i SVT. Vid denna tidpunkt stod det fullständigt klart att finanskrisen skulle få betydande realekonomiska konsekvenser världen över. Företrädarna för oppositionen påpekade helt korrekt att regeringens budget i praktiken var överspelad i samma stund som den lades på riksdagens bord och att regeringen antingen borde utforma en helt ny budget eller åtminstone snabbt återkomma till riksdagen med ett stimulanspaket för att möta den efterfrågechock som följde i finanskrisens spår. Statsminister Fredrik Reinfeldts svar var tämligen substanslöst. Regeringens beredskap var god hävdade han, och de resurser som den nyligen lagda budgeten innehöll var fullt tillräckliga. Samtidigt passade han på att kritisera oppositionen för att söka skrämma upp det svenska folket.

Företrädarna för oppositionen anmärkte att de förslag som återfanns i budgeten tidigast kunde sättas i verket den 1 januari 2009 och att man inte hade tid att vänta så länge på att sätta in finanspolitiska stimulanser. Detta argument var dock inget som bet på de borgerliga partiledarna. Under hela hösten 2008 förhöll man sig, med några mindre undantag, helt passiv beträffande finanspolitiska stimulanser. Detta trots att i princip samtliga tongivande ekonomer, från höger till vänster på den politiska kartan, närmast vädjade till regeringen att agera.

Samtliga oppositionspartier lade fram finanspolitiska stimulanspaket under hösten 2008. Vänsterpartiet presenterade i slutet av november ett brett åtgärds paket i motionen 2008/09:v026 ”Ytterligare åtgärder mot lågkonjunkturen” för att bromsa fallet i ekonomin och sysselsättningen. Här presenteras kortfattat några av huvudpunkterna. Motionen vilade på tre ben:

1. Förbättra kapitalförsörjningen. Vi föreslog därför att man skulle skapa en riskkapitalfond på 5 miljarder kronor genom en extrautdelning från det vinstrika Vattenfall.
2. Tidigarelägg investeringar som ändå måste göras och som dels leder till en omedelbar stimulans av efterfrågan, dels stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och välbefinnande. Vi föreslog därför att kommunerna skulle få ett investeringsstöd på 8 miljarder kronor under 2009. Stödet skulle gå till investeringar som tidigarelades eller annars riskerade att bli uppskjutna. Det

¹³ BP 08 s. 49.

kunde handla om reparationer och upprustning av alltifrån skolor, sjukhus, bostäder och vägar till system för vattenförsörjning och fjärrvärme. Vi presenterade också ett förslag om ett tidsbegränsat ROT-avdrag för att ytterligare stimulera byggsektorn, där antalet varsel vid denna tidpunkt hade tredubblats på bara ett år. ROT-avdrag som syftade till miljöförbättrande åtgärder och energieffektiviseringar premierades särskilt.

3. Öka möjligheterna till utbildning och omskolning för den växande skaran av arbetslösa och varslade. Vi anslog därför bl.a. medel till ett kunskapslyft för varslade. Totalt beräknades programmet omfatta ca 20 000 personer under 2009. Vi ökade också antalet platser inom den kvalificerade yrkesutbildningen och antalet platser för unga långtidsarbetslösa utan gymnasieutbildning.

Tiden gick och regeringen, med statsminister Reinfeldt och finansminister Borg i spetsen, ägnade den mesta av tiden till att förklara vad man *inte* tänkte göra. Några framåtsyftande satsningar för att stärka Sveriges tillväxtförmåga och minska fallet i sysselsättningen presenterades inte.

Den 18:e januari publicerade professor Assar Lindbeck en debattartikel i Dagens Nyheter med rubriken "Regeringen måste bejaka tillfälliga budgetunderskott". Assar Lindbeck sade det som i princip samtliga ekonomer var överens om: Eftersom nedgången i den svenska ekonomin är djup och beräknas bli långvarig måste ett stort stimulanspaket sjösättas. Samtidigt har Sverige mycket starka offentliga finanser. Naturligtvis går de offentliga finanserna nu med underskott, men den offentliga finansiella förmögenhetsställningen är fortfarande mycket stark. Förutsättningarna för stora finanspolitiska stimulanser är med andra ord mycket gynnsamma. Assar Lindbeck föreslog följaktligen att regeringen, utöver vad som redan beslutats, satsade ca 45 miljarder kronor i finanspolitiska stimulanser under 2009 och ytterligare 45 miljarder kronor under 2010.

Lindbeck konstaterade vidare att den tillfälliga ökningen av det offentliga underskottet som de stimulanser han föreslog skulle medföra var ett lågt pris att betala. Han formulerade det på följande sätt:¹⁴

Tillsammans med de automatiska försvagningarna i budgeten under den kommande lågkonjunkturen kan vi då mycket väl hamna i en situation där budgetunderskottet för staten hamnar just någonstans i intervallet 3–5 % av BNP, beroende på sammansättningen av vidtagna stimulansåtgärder. Jag tror att nästan alla som är insatta i dessa frågor skulle betrakta detta som ett lågt "pris" för att halvera bortfallet i produktion och sysselsättning.

Noterbart i sammanhanget är att när Lindbeck gav rekommendationen om ett 2-årigt stimulanspaket på 90 miljarder kronor i syfte att halvera bortfallet i produktionen och sysselsättningen byggde detta på antagandet att BNP för 2009 skulle falla med 1 %. Regeringens prognos i VP 09 pekar på att BNP faller med hela 4,2 % i år, och att den samlade svenska produktionen 2009–2012 kommer att understiga sin potential med över 900 miljarder kronor. Enbart i år väntas ett produktions- och efterfrågebortfall på över 220 miljarder

¹⁴ Se www.dn.se/opinion/debatt/1.482415?rm=print.

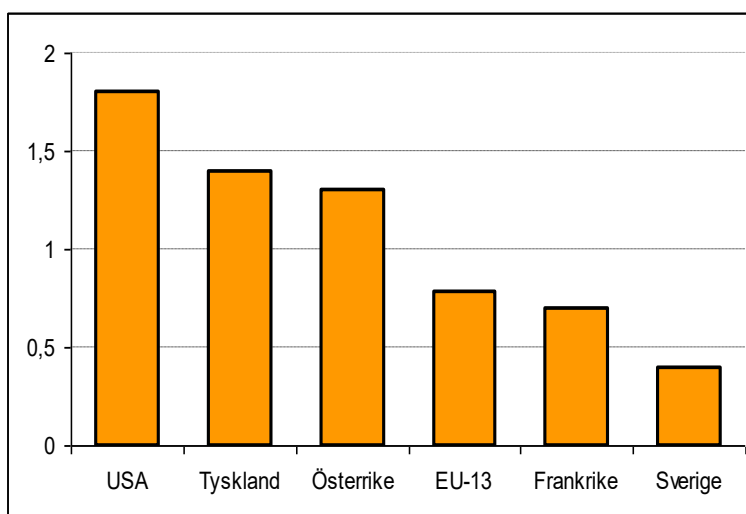
Fel! Okänt namn på

kronor. Behovet av efterfrågestimulanser har alltså ökat avsevärt sedan Lindbeck skrev artikeln.

Till sist gav Finansdepartementet med sig och presenterade den 22 januari i år propositionen 2008/09:97 Åtgärder för jobb och omställning, i vilken man påstod att man satsade den ”enorma” summan av 8 miljarder kronor. När man läste propositionen visade det sig att även denna låga finanspolitiska stimulans var en bluff. De skarpa förslagen summerades till knappt 1,2 miljarder kronor,¹⁵ och man aviserade ett ROT-avdrag på motsvarande 3,6 miljarder kronor.

Europaparlamentet har i rapporten ”Economic Stimulus Packages In EU Member States” försökt kartlägga storleksordningen på de finanspolitiska stimulanspaket som de olika länderna föreslagit för 2009, sedan Europarådets överenskommelse i december 2008 om EU-stimulanser på 200 miljarder euro. Tidsperioden för Europaparlamentets studie sträcker sig mellan december 2008 fram t.o.m. den 11 februari 2009.

Diagram 6. Stimulanspaket för 2009, % av BNP

Källa: Europaparlamentet, RUT (dnr 2009:307).

Som framgår av diagrammet ovan har den svenska regeringen satsat betydligt mindre i form av finanspolitiska efterfrågestimulanser än genomsnittet för de största EU-länderna. Kontrasten blir än mer slående när man jämför med länder som USA och Kina,¹⁶ och då är den av Europaparlamentet angivna siffran på 0,4 % av BNP, vilket motsvarar drygt 12 miljarder kronor, med stor sannolikhet grovt överskattad. Vår bedömning är att regeringen, från Eurorådets överenskommelse i december 2008 fram till Europaparlamentets rapport som publicerades den 11 februari 2009, har beslutat och aviserat om finanspo-

¹⁵ Regeringens proposition 2008/09:97 s. 24.

¹⁶ Kinas stimulanspaket uppgår till hela 7 % av BNP. Källa: RUT, dnr 2009:307.

litiska stimulanser på 4,8 miljarder kronor för 2009¹⁷, vilket motsvarar endast 0,15 % av BNP.

Nu är det april och regeringen har presenterat 2009 års ekonomiska vårproposition. Regeringen har lyckats förmedla en bild av att man satsar 10 miljarder kronor på jobben. Men dessa handlar enbart om att utgifterna för arbetslöshetsersättningen ökar i takt med stigande arbetslöshet. Det enda regeringen nu har att komma med är en kraftig ökning av antalet platser i den s.k. utvecklingsgarantin 2010–2012. Det är förmodligen det mest ineffektiva arbetsmarknadspolitiska program vi någonsin haft i Sverige. När Fredrik Reinfeldt var oppositionsledare brukade han i föraktfulla ordalag beskriva även högst effektiva program som ”Ams-politik”. Vi vill inte gärna ta över moderatledarens vokabulär, men det hade varit intressant att höra hur regeringen internt resonerade när de kom fram till att stora volymer av synnerligen ineffektiva AMS-program är det som ska få fart på den svenska ekonomin.

I samband med presentationen av vårpropositionen sade regeringen att man satsade 17 miljarder kronor på kommunsektorn. Sanningen är att regeringen i vårpropositionen inte tillför kommunsektorn en enda krona för 2009, vilket är på tvärs mot vad i stort sett samtliga ekonomer rekommenderat, däribland ordföranden i regeringens eget finanspolitiska råd, Lars Calmfors. För 2010 skjuter man till 7 miljarder kronor, men enbart som ett tillfälligt resurstillskott.

Konjunkturinstitutet (KI) räknade i sin marsprognos¹⁸ med att regeringen skulle tillföra kommunsektorn 3 miljarder för 2009 och ytterligare 9 miljarder för 2010 – med andra ord skulle det bli en nivåhöjning på 12 miljarder kronor fram till 2010. Trots den förstärkning som Konjunkturinstitutet baserar sin prognos på, bedömer KI att sysselsättningen inom kommunsektorn faller med 7 000 personer 2008–2010.¹⁹ Med regeringens politik kommer sysselsättningen i kommunsektorn att falla betydligt mer. Förutom försämrad kvalitet i välfärden, innebär den ökade arbetslösheten att den samlade efterfrågan faller ytterligare, vilket i sin tur leder till ännu högre arbetslöshet osv. För 2011 och 2012 drar regeringen ned nivån till 5 miljarder kronor. Vilka konsekvenser detta får på välfärden, sysselsättningen och den samlade efterfrågan i samhället är lätt att räkna ut.

Konjunkturinstitutet har rekommenderat regeringen att satsa 50 miljarder kronor på finanspolitiska stimulansåtgärder för 2010 utöver vad som redan är beslutat. Statsminister Fredrik Reinfeldt har avfärdat denna rekommendation. Det enda regeringen alltså har att komma med är ett fullständigt otillräckligt tillskott till kommunsektorn och en stor volymökning av högst ineffektiva AMS-åtgärder. Vi kan inget annat göra än att konstatera att regeringens finanspolitiska hantering av den djupa lågkonjunktur Sverige befinner sig i, där folk förlorar sina jobb på löpande band och där arbetslösheten redan nästa år väntas överstiga 11 %, är cynisk och synnerligen kontraproduktiv.

¹⁷Bestående av dels de skarpa förslagen på 1,2 mdkr i propositionen 2008/09:97, dels aviserandet om ett permanent ROT-avdrag på 3,6 mdkr.

¹⁸ Konjunkturinstitutet, ”Konjunkturläget mars 2009”.

¹⁹ Konjunkturinstitutet, ”Analysunderlag mars 2009”.

Fel! Okänt namn

6.2 Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner

Som vi konstaterade i avsnitt 5.2 hade regeringen verkligen ett guldläge när de tog över regeringsmakten efter valet 2006. De offentliga finanserna gick med stora överskott och sysselsättningen ökade i snabb takt. Regeringen hade kunnat använda överskotten för investeringar som hade stärkt Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och välbefinnande. Men vad gäller den ekonomiska politiken hade regeringen, med finansminister Anders Borg i spetsen, bara ett fokus, vilket kan sammanfattas med deras paroll att ”öka drivkrafterna att gå från bidrag till arbete”. Alliansens politik vilar alltså på uppfattningen att stora grupper av människor medvetet väljer att vara sjuka eller arbetslösa. Därför sänkte man ersättningsnivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen och därför ställer man hårdare krav för att över huvud taget vara berättigad till ersättning om man drabbas av arbetslöshet eller sjukdom.

Men sänkta ersättningar i a-kassan och sjukförsäkringen leder inte i sig till fler arbeten. Detta inser även regeringen. Strategin är att genom olika åtgärder sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Genom att sänka ersättningen i arbetslöshets- och sjukförsäkringen samt ställa hårdare krav på de arbetslösa och sjukskrivna sänker man lönekraven. Parallellt med detta minskade regeringen direkt efter valet de arbetslösas möjligheter till förkovran genom neddragningar inom högskolan, arbetsmarknadsutbildningen och den kommunala vuxenutbildningen – allt i syfte att pressa fram låglönejobb och tvinga de arbetslösa att ta dessa.

Flera andra förslag följer samma linje. Detta gäller inte minst för regeringens ”paradnummer”, det s.k. jobbskatteavdraget på 65 miljarder kronor. Jobbskatteavdraget sänker det relativa värdet av inkomstförsäkringarna mot arbetslöshet och sjukdom. Detta för med sig att den relativa kostnaden för arbetslöshet och sjukdom ökar, vilket sätter press på lönerna nedåt. Ökade egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen och slopad skattereduktion på fackföreningsavgifterna ökar kostnaderna för att vara med i facket, vilket leder till lägre facklig organisationsgrad och därmed försvagad förhandlingsstyrka. Regeringens förda politik avslöjar vad det är för människosyn som ligger bakom den allmänt hållna parollen om ”att öka drivkrafterna till arbete”. För de välbeställda är det moroten som gäller i form av sänkta eller slopade skatter medan det för de arbetslösa och sjukskrivna är piskan som gäller i form av sänkta ersättningsnivåer i a-kassan och sjukförsäkringen.

Regeringen har sedan den tillträde med andra ord satsat allt på ett kort i den ekonomiska politiken: pressa fram ett ökat arbetsutbud för att på så sätt öka sysselsättningen. Denna politik har uppenbarligen misslyckats, och nu förefaller regeringen helt rådvill och åser passivt hur arbetslöshetsciffrorna skenar iväg. Fortfarande i 2009 års ekonomiska vårproposition prisar regeringen sin arbetsutbudslinje. I ett läge med ca 700 000 personer som antingen är öppet arbetslösa eller hänvisade till något av regeringens arbetsmarknadspolitiska program för ökad sökaktivitet (till jobb som inte finns), är det knappast arbetsutbudet som är problemet i den svenska ekonomin. Med ett beräknat BNP-gap på hela 8,7 % för 2010 är det av lätt insedda skäl den sam-

lade efterfrågan i samhället som är för låg. Men regeringen verkar vara helt låst vid den linje beträffande den ekonomiska politiken som man slog fast vid regeringstillträdet.

Finansminister Anders Borg har motiverat sin låglönepolitik med att den sänker den s.k. jämviktsarbetslösheten.²⁰ Det är ett begrepp som brister i såväl teoretisk stringens som empirisk evidens, inte minst avseende dess bestämningsfaktorer. Vi utvecklar detta närmare senare i motionen under avsnitt 14.1.1. Men om vi tills vidare accepterar själva begreppet, så kan vi konstatera att regeringen misslyckats även i detta avseende. I Konjunkturinstitutets senaste konjunkturprognos (mars 2009) beräknade KI jämviktsarbetslösheten till ca 5,9 % vid regeringsskiftet 2006. Fram till 2010 bedöms den stiga till ca 6,8 %. Det Anders Borg inte tycks ha fattat är att kraftiga nedgångar i sysselsättningen även får permanenta effekter. Vid djupa och långvariga konjunkturredgångar slås många långtidsarbetslösa helt enkelt ut från arbetsmarknaden. Andra förlorar så mycket av sin yrkeskompetens att de får svårt att hävda sig i konkurrensen om jobben när konjunkturen väl vänder och riskerar att bli mer eller mindre permanent arbetslösa. Därför är det en tragedi att regeringen inte sätter in stora finanspolitiska efterfrågestimulanser för att minska fallet i produktion och sysselsättning.

6.3 Klyftorna växer med rasande fart

Klyftorna växer nu med rasande fart i Sverige. Arbetslösa, sjuka och småbarnsföräldrar har fått sänkta ersättningsnivåer och betalar dessutom, på grund av jobbskatteavdragets utformning, högre skatt på sina inkomster än de som har inkomst från arbete. Samtidigt har skatterna sänkts mest för den tiondel av befolkningen som har de högsta inkomsterna.

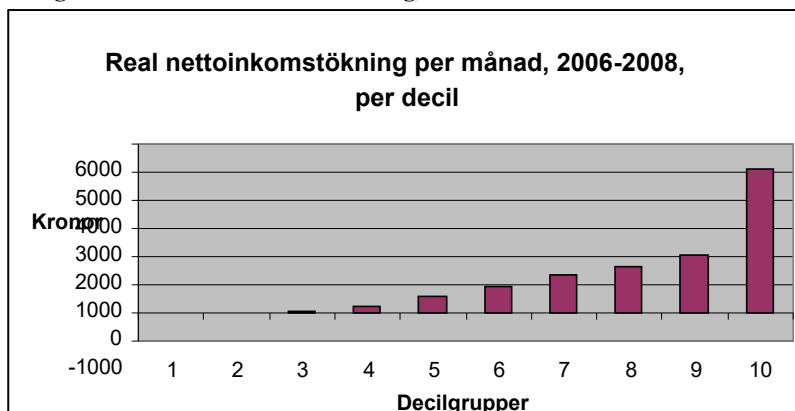
Statistiska centralbyrån för officiell statistik över inkomstutvecklingen i Sverige. Statistiken har dock en eftersläpning på två år. Vänsterpartiet har därför låtit riksdagens utredningstjänst beräkna effekterna av regeringens fördelningspolitik i mikrosimuleringsmodellen Fasit.

Enligt analyser i Fasitmodellen från riksdagens utredningstjänst så har den rikaste tiondelen med högst inkomster fått en exceptionellt god inkomstutveckling under de två första åren med högerregering. Analyserna visar att den rikaste tiondelen har fått 42 % av den reala inkomstökningen för alla vuxna. Konkret betyder det att de 10 % som har högst inkomster har fått 5 000 kr per månad mer i inkomster, inflationen borträknad. Den rikaste tiondelen får 27 % av regeringens samlade skattsänkningar som påverkar individers inkomster.

²⁰ Den nivå på arbetslösheten som är förenlig med Riksbankens inflationsmål.

Fel! Okänt namn på

Diagram 7. Real nettoinkomstökning, 2006–2008

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2008:1320, samt egna beräkningar.

Regeringens politik gynnar män på bekostnad av kvinnor. Analyser i Fasitmodellen visar att 58 % av regeringens samlade reformer 2008 gick till män. En lika stor andel av de totala skattesänkningarna gick till män. Män gynnas av jobbskatteavdraget eftersom männen ofta har högre inkomster än kvinnor. De genomsnittliga inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har ökat med 12 000 kronor per år 2008 jämfört med 2006. Den genomsnittliga inkomstskillnaden mellan kvinnor och män uppgår nu till 4 400 kr per månad.

Samtidigt ökar fattigdomen. Enligt analyser från riksdagens utredningstjänst i Fasitmodellen så ökade antalet fattiga med 146 000 personer på två korta år 2006–2008. Barnfattigdomen bland barn med ensamstående föräldrar beräknas öka från 15 % 2006 till 27 % 2009.

I takt med att arbetslösheten stiger och regeringens försämringar i arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen får fullt genomslag, så ökar även utbetalningarna av försörjningsstöd. Socialstyrelsens senaste statistik från fjärde kvartalet 2008 visar att utbetalningarna av försörjningsstöd (tidigare socialbidrag) har ökat med 8 % i hela landet jämfört med fjärde kvartalet 2007. Ökningen på 8 % omfattar inte utbetalningar till personer som är flyktingar. Ökningen innebär att utbetalningarna är de högsta på fem år. Utbetalningarna av försörjningsstöd har ökat i 77 % av landets 290 kommuner. Enligt regeringens ekonomiska vårproposition beräknas utbetalningarna av ekonomiskt bistånd öka med 50 % de närmaste åren.

Sjuka, arbetslösa och småbarnsföräldrar blir fattigare samtidigt som den rikaste tiondelen av befolkningen har fått en exceptionellt god inkomstutveckling. Så ser verkligheten ut i dagens Sverige. Högerregeringens passivitet och ovilja att investera i nya jobb riskerar att leda till en permanent utslagning av människor.

6.4 Sönderslagna försäkringssystem

Högerregeringen har systematiskt underminerat våra gemensamma trygghetsförsäkringar. Sjuka, arbetslösa och småbarnsföräldrar har fått sänkta ersättningsnivåer och tvingas numera hålla till godo med lägre inkomster. Försäkringarnas roll som automatiska stabilisatorer har försvagats och tilliten till välfärdssamhället har skadats.

Socialdemokraten Per Albin Hansson beskrev klassamhället i sitt folkhemstal 1928 så här: "Olikheterna äro stundom skriande, några bo i palats medan den fattige ängslas för morgondagen, där sjukdom, arbetslöshet och annan olycka lurar." Samma ängslan och rädsla präglar alltfler svenskars liv i dag. Den allmänna sjukförsäkringen och den solidariskt finansierade arbetslöshetsförsäkringen som byggts upp under det senaste seklet har snabbt raserats av den borgerliga regeringen.

Men det är inte enbart de som i dag har haft oturen att drabbas av sjukdom eller arbetslöshet som får sin tillvaro försämrade av Reinfeldts politik. Urholkade trygghetssystem förskjuter maktförhållandena på arbetsmarknaden och riskerar på sikt att pressa ned lönerna. I synnerhet arbetslöshetsförsäkringens avgörande betydelse för lönerna är väl känd också för den borgerliga regeringen. Att rusta ned arbetslöshetsförsäkringen stod därför högst på agendan efter regeringsskiftet 2006. Sedan 2006 har den borgerliga majoriteten beslutat om inte mindre än 55 lagändringar i arbetslöshetsförsäkringen.

Sammantaget har arbetslöshetsförsäkringen blivit sämre, dyrare och mer orättvis. Konsekvenserna är omfattande: en halv miljon färre är medlemmar i en a-kassa i dag jämfört med 2006. En tredjedel av löntagarna på den svenska arbetsmarknaden står utan inkomstskydd vid arbetslöshet. Mindre än hälften av de arbetslösa får 80 % i ersättning vid arbetslöshet. Försämringar för deltidarbetslösa har resulterat i heltidsarbetslöshet och ökade inkomstskillnader. Andelen arbetslösa som inte är berättigade till arbetslöshetsersättning har fördubblats från 15 % 2006 till 30 % 2008.

Enligt regeringens ekonomiska vårproposition beräknas arbetslösheten stiga till 11,7 % 2011. Att regeringen urholkat arbetslöshetsförsäkringens roll som automatisk stabilisator kan få ödesdigra konsekvenser för hela samhälls-ekonomin; kommunernas skatteintäkter minskar och efterfrågan på varor och tjänster minskar när de arbetslösas inkomster försämras kraftigt. Samtidigt ökar utgifterna för försörjningsstöd, som betalas ut av kommunerna. Det är en nedåtgående spiral som riskerar att generera ytterligare arbetslöshet och fördjupa och förlänga krisen.

Även försämringarna av sjukförsäkringen är omfattande. Inkomstbortfallsprincipen har urholkats genom att taket och ersättningsnivåerna har sänkts. Nya striktare regler har resulterat i ett sjunkande ohälsotal. Men allt tyder på att människor hamnat i kläm. Enligt en undersökning från Sveriges Kommuner och Landsting har 70 % av landets kommuner fått ökade kostnader för försörjningsstöd till följd av Försäkringskassans tuffare policy. Enligt Försäkringskassan beräknas 52 000 personer gå miste om sin ersättning i sjukförsäkringen 2010 till följd av de nya reglerna. Den s.k. rehabiliteringskedjan kan bättre beskrivas som en utsorteringskedja.

Fel! Okänt namn på

Även när det gäller föräldraförsäkringen kan vi se att regeringens politik har fått effekt. För första gången på flera år sjunker männens uttag av tillfällig föräldrapenning. Orsaken är rimligtvis att taket sänkts från 10 till 7,5 basbelopp och att ersättningsnivån har sänkts från 80 till 77,6 %. En regering som tror att ekonomiska incitament är avgörande för föräldrarnas uttag av föräldrapenning borde därför omedelbart återställa taket och ersättningsnivåerna i den tillfälliga föräldrapenningen.

6.5 Ett ökat verkligt utanförskap

Sedan 2006 har de borgerliga partierna flitigt använt begreppet ”utanförskap” för att beskriva tillståndet på den svenska arbetsmarknaden och för att motivera inriktningen på sin politik. Man målade i valrörelsen upp en bild att ”över 1 miljon svenskar inte gick till jobbet en vanlig dag”, utan befann sig i ett s.k. utanförskap som innebar att de saknade ett arbete som de kunde försörja sig på.

I den ekonomiska vårpropositionen för 2008 skrev regeringen att ”utanförskapet har vuxit trendmässigt över tre decennier” som ett sätt att beskriva vad man såg som den tidigare regeringens misslyckanden och sina egna begynnande framgångar. Det finns emellertid en rad allvarliga problem förknippade med regeringens mått på utanförskap som indikator på framgångsrik sysselsättningspolitik.

Arbetarrörelsens tankesmedja har i rapporten ”Innanför utanförskapet (2008)” analyserat verkligheten bakom retoriken. Man konstaterar att regeringens utanförskapsbegrepp inte mäter faktisk frånvaro från arbetsmarknaden. Det statistiska underlaget för detta resonemang baseras i stället på SCB:s redovisning av antalet personer som får någon form av ersättning från socialförsäkringssystemen eller från kommunen i form av ekonomiskt bistånd – närmare bestämt alla som under ett år någon gång haft sjukpenning, arbetslöshetsersättning, sjuk- och aktivitetsersättning eller försörjningsstöd. Det totala antalet dagar under ett år med dessa stöd omräknas till s.k. helårsekvivalenter. Det handlar alltså inte om verkliga fysiska personer. I stället är det en beräkning av hur mycket arbetskraft som går förlorad under ett år på grund av sjukdom eller arbetslöshet.

Även Riksrevisionen har i sin granskning Utanförskap och sysselsättningspolitik – regeringens redovisning (RiR 2008:26) riktat skarp kritik mot regeringens användning av begreppet utanförskap och av sin hantering av statistik kring arbetslöshet och sysselsättning. Granskningen visar att regeringens uppskattningar av utanförskapets omfattning inte är rättvisande. Utanförskapsbegreppet ger associationer till långvarig frånvaro från förvärvsarbete. Men i själva verket handlar det utanförskap som regeringen mäter framför allt om kortvariga förvärvsavbrott, korttidssjukfrånvaro och förtidspensioneringar. I regeringens siffror ingår alltså personer som har en relativt sett stark ställning på arbetsmarknaden medan personer som har en svag ställning på arbetsmarknaden saknas.

Det innebär att när regeringen försämrar a-kassan, t.ex. genom att förkorta ersättningsperioderna eller genom att skärpa kvalifikationskraven för ersättning, blir resultatet att antalet personer i utanförskap minskar även om sysselsättningen förblir opåverkad och oavsett vilka effekter dessa försämringar får för den faktiska arbetslösheten eller sjukfrånvaron. En minskning i utanförskapet behöver följaktligen inte innebära att den långvariga frånvaron från arbete faktiskt har minskat.

Genom att på detta sätt manipulera utanförskapsbegreppet kan regeringen framställa sin egen politik som framgångsrik. I själva verket är det precis tvärtom. Regeringens politik ökar det verkliga utanförskapet. Detta kommer att bli mycket kännbart för de grupper som står långs bort från arbetsmarknaden när arbetslösheten nu stiger kraftigt. Riksrevisionen drar i sin granskning slutsatsen att den otydligheten i regeringens användning av utanförskapsbegreppet inte bara leder till en mindre effektiv styrning utan också till direkta felprioriteringar i sysselsättningspolitiken.

Regeringen har sedan den tillträdde kraftigt försämrat och skurit ned på arbetsmarknadsutbildningar och satsningarna på långtidsarbetslösa. Dessutom har man profilerat sig genom att sänka ersättningarna för sjuka, förtidspensionerade och arbetslösa. Regeringen har genomfört en s.k. rehabiliteringskedja med fasta tidsgränser, mer exkluderande bedömningar av arbetsförmågan och sänkta ersättningsnivåer. Detta i kombination med den fortsatt svåra arbetsmarknadssituationen för personer som drabbats av ohälsa kommer att leda till ett ökat behov av kommunalt försörjningsstöd.

Samtidigt har allvarliga försämringar av a-kassan genomförts, vilket fått till följd att andelen arbetslösa som inte är berättigade till ersättning från a-kassan har fördubblats från 15 % 2006 till 30 % 2008. Bland ungdomar upp till 26 år har andelen ökat till 50 %. När nu arbetslöshetskrisen är ett faktum kommer effekterna av dessa försämringar av arbetslöshetsförsäkringen att bli kännbara i hela samhället – bland den allt större andel av de arbetslösa som får ingen eller väldigt låg ersättning från försäkringen, för kommuner vars skatteintäkter minskar och vars utgifter för försörjningsstöd ökar och för hela samhällsekonomin som bromsas in av det stora efterfrågetapp som den urholkade a-kassan innebär.

Regeringens reformer kommer alltså tvärtemot hur de framställs i retoriken att cementera utanförskapet för de personer som redan befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden. I kombination med lågkonjunkturen och den kraftigt ökade arbetslösheten kommer denna politik att slunga ut ännu fler i ett verkligt utanförskap med låga inkomster och mycket små chanser att hitta ett arbete att försörja sig på.

6.6 Raserad och missriktad arbetsmarknadspolitik

Regeringen slår i vårbudgetpropositionen fast att den övergripande inriktningen på arbetsmarknadspolitiken består trots radikalt ändrade förutsättningar. På flera ställen i propositionen framhålls krav på de arbetssökande att öka sin sökaktivitet som nyckeln till framgång i arbetslöshetsbekämpningen. Det

Fel! Okänt namn på

är minst sagt anmärkningsvärt i ett läge då efterfrågan på arbetskraft sjunker och den öppna arbetslösheten stiger till historiska nivåer.

Regeringen har fastnat i en ideologiskt motiverad inriktning på ökat arbetsutbud som kommer att visa sig alltmer omänsklig och verkningsslös i takt med stigande arbetslöshet. Regeringen försöker sig därför på konststycket att samtidigt hävda att man nu inriktar sig på en mer aktiv arbetsmarknadspolitik för att möta lågkonjunkturen. Men retoriken har ingen täckning i de förslag som läggs i propositionen.

I själva verket består regeringens ”satsningar” av dels en uppräknig av utgifterna för arbetslöshetsunderstöd, dels mer ”coachning” och fler platser i de s.k. garantierna för långtidsarbetslösa. Regeringen utökar antalet platser i jobb- och utvecklingsgarantin samt ungdomsgarantin från 137 000 i genomsnitt per månad 2009 till 246 000 i genomsnitt per månad 2011. Det innebär att 90 % av platserna i arbetsmarknadspolitiska program 2011 beräknas utgöras av jobb- och utvecklingsgarantin samt ungdomsgarantin.

En plats i jobb- och utvecklingsgarantin kostar i genomsnitt 2 500 kr per person och månad 2009, och en plats i ungdomsgarantin kostar i genomsnitt 2 000 kr. De låga kostnaderna för programmen motsvaras av låg kvalitet på innehållet: Endast 6 % av deltagarna i ungdomsgarantin deltar i utbildningsinsatser och 6 % har praktikplatser. I jobb- och utvecklingsgarantin deltar så få som 3 % i utbildning. Resten deltar i s.k. jobbsökaraktiviteter. Det är mycket svårt att se en ensidig satsning på denna typ av program som en ”aktiv arbetsmarknadspolitik”.

Enligt Arbetsförmedlingen kommer personer med kort utbildning, ungdomar under 25 år, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning och arbetslösa personer mellan 55–64 år att drabbas värst av den stigande arbetslösheten. Dessutom beräknar Försäkringskassan att 36 680 personer som mist rätten till sjukersättning kommer att skrivas in på Arbetsförmedlingen under 2010. Regeringen presenterar inga ytterligare insatser för att ge adekvat stöd till dessa särskilt utsatta grupper, som nu riskerar att fastna i långvarig arbetslöshet.

Enligt regeringens prognoser kommer långtidsarbetslösheten att öka dramatiskt de kommande åren. Från att ha omfattat 70 000 personer 2008 beräknas långtidsarbetslösheten stiga till över 150 000 personer 2010. Det som erbjuds denna grupp är jobb- och utvecklingsgarantin, där alltför nu kommer att passera 450-dagarsgränsen, då den s.k. tredje fasen inträder.

Enligt prognosen från Arbetsförmedlingen beräknas inflödet till tredje fasen uppgå till 20 000 personer redan under 2009. De ska enligt regeringens utsago erbjudas så kallad ”varaktig samhällsnyttig sysselsättning” mot aktivitetsstöd motsvarande 65 % av sin tidigare inkomst. Tanken är att de långtidsarbetslösa ska utföra extraordinära arbetsuppgifter inom kommuner, landsting, organisationer och företag. Att människor ska tvingas arbeta för så låg ersättning är direkt kränkande. Risken att oseriösa arbetsgivare utnyttjar de anvisade personerna, som befinner sig i extrem beroendeställning, är dessutom uppenbar.

Det mest akuta problemet för närvarande är dock att det inte finns tillräckligt med platser att anvisa deltagarna i tredje fasen till. Enligt anordnargrup-

pen på Arbetsförmedlingen har man i dagsläget ingen överblick över hur många platser som har tillsatts. Programmet måste betraktas som både en riktigt dålig idé och ett praktiskt misslyckande.

En arbetsförmedling med tillräckliga resurser och tillräckligt med tid och specialkompetens för att ge rätt stöd och insatser för varje individ borde vara högt prioriterad i det rådande arbetsmarknadsläget. I stället har servicen på Arbetsförmedlingen försämrats genom nedskärningar på en halv miljard kronor sedan 2006. Personalen har minskat från 11 000 anställda 2006 till 8 900 anställda 2009. Färre arbetsförmedlare ska alltså klara en kraftigt ökad arbetsbörda under de kommande åren.

Enligt en färsk undersökning från fackförbundet ST, Arbetsförmedlingen och jobbkrisen – om Sveriges viktigaste samhällsservice just nu, anser 72 % av arbetsförmedlarna att de inte kommer att klara sitt uppdrag att förmedla jobb eller stödinsatser till alla som behöver det om arbetslösheten stiger ytterligare. 68 % av arbetsförmedlarna anser att de inte har tillräckliga möjligheter att erbjuda adekvata programinsatser för de arbetslösa.

Regeringen har också gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att lägga ut alltmer av myndighetens verksamhet på privata företag, s.k. kompletterande aktörer. Själva upphandlingen har kritiserats från flera håll, bl.a. av IFAU, för att myndighetsutövning lagts ut på privata företag på ett sätt som kan strida mot lagen. Vänsterpartiet har lämnat in en anmälan till KU för att få svar på om regeringen gett Arbetsförmedlingen uppdrag som strider mot grundlagen på den punkten.

Vid sidan av den tvivelaktiga hanteringen av upphandlingen har själva uppsplittringen av arbetsförmedlingsverksamheten medfört att det är svårare att få överblick över kvaliteten och rättssäkerheten. Någon samlad utvärdering av de privata förmedlarna har ännu inte gjorts, men en granskning i medierna har visat att det största privata förmedlingsföretaget, KFG, tjänat stora pengar på uppdraget, samtidigt som man inte nått upp till det antal förmedlare per arbetssökande som man åtog sig vid upphandlingen.

Att erbjuda privata företag möjligheter att tjäna pengar på arbetslöshet bäddar för just sådana missförhållanden. Vänsterpartiet anser att Arbetsförmedlingens uppdrag ska vara att hjälpa arbetslösa att hitta en anställning, inte att tillhandahålla arbetslösa ”kunder” till vinstdrivande företag. Vi vill därför avveckla systemet med privata arbetsförmedlare och i stället stärka den statliga arbetsförmedlingen.

Sammantaget präglas regeringens arbetsmarknadspolitik av förvirring då den möter en verklighet som inte stämmer med de nyliberala teorier som den utgår ifrån. Priset riskerar att bli högt för de hundratusentals människor som nu är beroende av en offensiv och genomtänkt sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik.

6.7 Den könsuppdelade arbetsmarknaden

Kvinnor och män befinner sig till stor del inom olika yrken och branscher på arbetsmarknaden. Hälften av kvinnorna arbetar i den offentliga sektorn och

Fel! Okänt namn på

hälften i den privata sektorn, medan 80 % av männen arbetar i den privata sektorn. De yrken och branscher som domineras av män tenderar att vara högre avlönade än de kvinnodominerade, även med hänsyn tagen till graden av ansvar eller utbildningsnivån. Inom samma yrkesgrupper återfinns kvinnor oftare på lägre befattningar med lägre löner, medan män i större utsträckning har chefspositioner. Denna struktur missgynnar gruppen kvinnor jämfört med gruppen män. Det är därför en prioriterad uppgift att bryta könssegregationen i arbetslivet.

I dagsläget tar sig den könsuppdelade arbetsmarknaden tydligt uttryck i att män blir arbetslösa i högre grad än kvinnor. Män dominerar i de branscher som hittills drabbats allra hårdast av krisens verkningar: tillverkningsindustrin, byggsektorn och skogs- och träindustrin. På kort sikt kommer detta faktum att leda till minskade inkomstklyftor mellan kvinnor och män. Det ska naturligtvis inte ses som en jämställdhetspolitisk framgång, tvärtom.

Däremot finns det uppenbara risker med att många män förlorar sina arbeten också från ett feministiskt perspektiv. Det finns gott om historiska exempel på hur hög arbetslöshet bland män har lett till starkare krav på att kvinnor ska minska sitt lönearbete, och i allmänhet till en backlash mot jämställdheten. Att regeringen dessutom skapat både incitament för och ökade behov av oavlönat omsorgsarbete genom att införa vårdnadsbidrag och öka andelen anhängigvårdare gör den risken särskilt överhängande.

Det mesta tyder på att alltför många kvinnor också kommer att förlora jobbet de kommande åren, om regeringens politik ligger fast. Den sjunkande köpkraften och den tendens till höjt sparande mitt i krisen som kommer av regeringens otrygghetschock riskerar att slå hårt mot detaljhandeln. Med regeringens otillräckliga stöd till kommunsektorn hotas minst 10 000 personer inom kommunerna och landstingen av uppsägningar under de närmaste åren.²¹ Det skulle mycket konkret hota många kvinnors möjligheter att förvärvsarbeta, både genom att det blir svårare att hitta jobb och genom att de tvingas öka sitt obetalda arbete.

I vissa sammanhang, som t.ex. i frågan om representation, kan maktförhållandet mellan män och kvinnor ha karaktären av ett nollsummespel. Rätten till arbete är ett exempel på att det inte alltid är så: arbetarrörelsens framgångar i den frågan under 1900-talet öppnade nya möjligheter för kvinnokampen. Det hade t.ex. varit betydligt svårare att vinna rätten till barnomsorg utan en framgångsrik politik för full sysselsättning. Risken är uppenbar att den ekonomiska krisen leder till bakslag på flera fronter.

Vi vill nå en jämn inkomstfördelning mellan kvinnor och män genom att både kvinnor och män har möjlighet att hitta arbete och genom att de ofrivilliga deltiderna och andra könsrelaterade löneskillnader elimineras. För att göra det krävs en aktiv politik för full sysselsättning och en uppgörelse med

²¹ Denna uppskattning torde vara mycket försiktig. Den baseras på skillnaden mellan regeringens tillfälliga tillskott till kommunsektorn på 7 mdkr för 2010 och de 12 mdkr som KI räknade med. Riksdagens utredningstjänst har i en promemoria (dnr 2009) uppskattat den statsfinansiella effekten för staten att förhindra att 10 000 personer sägs upp i kommunerna till 2 mdkr.

den marknadsliberala syn på arbetsmarknaden som präglar dagens regering. Det krävs en feministisk keynesiansk politik!

7 Behovet av ett grönt stimulanspaket – en Green New Deal

7.1 Stora möjligheter

Världen är just nu mitt inne i den värsta ekonomiska krisen på årtionden. På bara drygt ett halvår har flera miljoner människor förlorat sina jobb. De sociala konsekvenserna av den ekonomiska krisen är överblickbara. Klimatförändringarna är dock av en annan karaktär. Om inte de nödvändiga åtgärderna genomförs – och det tämligen snart – kan människans existens på jorden förändras i grunden. Det finns emellertid hopp om att vi ska kunna minska utsläppen av växthusgaser. Världen står nämligen mitt uppe i en teknisk revolution. Så som 1800-talet var kolets århundrade och 1900-talet oljans kommer vi att få se att 2000-talet tillhör de förnybara energikällorna.

Såväl klimatförändringarna som den ekonomiska återhämtningen kräver investeringar. Vänsterpartiet menar att det är dags att sjösätta ett grönt stimulanspaket i Sverige, en Green New Deal. Då offentliga medel behöver användas för att stimulera ekonomin anser vi att vi ska använda dem i nya teknologier som vi vet att vi kommer att behöva för att klara av miljö- och klimatutmaningarna. Genom att rikta investeringarna mot hållbara, gröna sektorer har vi världens chans att

- ? kraftigt minska utsläppen av de klimatpåverkande växthusgaserna
- ? skapa massor av nya gröna jobb
- ? minska energikostnaderna för hushåll och företag
- ? minska vårt importberoende av energi och nå större andel självförsörjning.

Vänsterpartiet har en vision om ett Sverige där vi inte längre släpper ut växthusgaser eller tär på våra naturresurser. Till 2020 vill vi att utsläppen ska minska med 45 % i Sverige (målet gäller de sektorer som inte ingår i EU:s utsläppshandelssystem, dvs. transporter, avfall, jordbruk, bostäder och service). År 2050 ska de svenska utsläppen ha minskat med 90 % i förhållande till utsläppen 1990. Vi vill ha en hållbar utveckling i Sverige. Därför vill vi i motsats till regeringen inte satsa på ny kärnkraft eller bygga ut fossilgasen i Sverige. I stället vill vi bygga ut den förnybara energin med 30 TWh till 2020 och 55 TWh till 2030 samt energieffektivisera med 25 % till 2020.

Vi vill ha en ökad klimaträttvisa i världen. Därför vill vi satsa på internationella klimatinvesteringar och på att ge klimatbistånd till fattiga länders anpassning till klimatförändringarna. Vi vill ha ett starkt internationellt klimatavtal på FN-toppmötet i Köpenhamn och anser att Sverige som ordförandeland i EU ska vara drivande för detta.

Fel! Okänt namn

7.2 Green New Deal

Ledare världen över talar nu om en Green New Deal. De syftar på det ekonomiska programmet för att motverka lågkonjunkturen på 1930-talet, New Deal, och att det finns ett behov av ett liknande program men som denna gång även motverkar klimatkrisen. Några av förespråkarna för Green New Deal är FN:s generalsekreterare Ban Ki Moon, FN:s miljöprogram Unep som startat en "Green Economy Initiative" samt Japan och Sydkorea som sjösat Green New Deal-program i sina länder som ska skapa en miljon nya jobb i vardera landet. Storbritanniens premiärminister Gordon Brown har efterlyst en global Green New Deal och hävdar att 400 000 nya gröna jobb kan skapas i Storbritannien på åtta år. USA har helt bytt spår i klimatfrågan sedan Obama tillträdde och satsar mångmiljardbelopp på klimatinvesteringar som ska ge fem miljoner jobb.

Den nya klimatsmarta tekniken kan ge miljontals nya jobb världen över. Den globala marknaden för miljövänliga produkter och tjänster kommer enligt en FN-studie att fördubblas till 2,740 miljarder dollar år 2020. Enbart området förnybar energi kommer att sysselsätta 20 miljoner människor år 2030. Vindkraften bedöms ge 2,1 miljoner jobb, solenergin 6,3 miljoner jobb och biobränslen kommer att sysselsätta 12 miljoner personer. År 2020 bedöms Tyskland ha fler jobb inom miljöteknik än inom bilindustrin (UNEP/ILO/ITUC, Green Jobs – Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World, 2008). I den här processen kommer vissa branscher att slås ut medan andra vinner terräng och skapar många nya arbetstillfällen. Miljöbranscherna och de alternativa energibranscherna är några av de stora vinnarna. Andra branscher som vinner på omställningen är bioteknik- och upplevelseindustribranscherna som använder t.ex. nanoteknik och IT-teknik. Kännetecknande för dessa branscher är låg miljöpåverkan.

Även Nicholas Stern, som skrev den betydelsefulla rapporten²² om klimatförändringarnas kostnader anser att gröna offentliga investeringar kan bidra till effektiv stimulering av ekonomin. Stern menar i en ny rapport (Towards a global green recovery, 2009) att om vi inte satsar på gröna investeringar nu riskerar de ökade energipriserna att påverka ekonomin negativt. Utan en omställning till ett globalt koldioxidsnålt energisystem är nästa ekonomiska kris redan förprogrammerad. Kostnaderna för klimatförändringarna blir högre ju längre vi väntar med att minska utsläppen av växthusgaser.

Det finns en enda väg framåt, men den består av tusen myrstigar, och vi måste satsa på många olika lösningar. Stern rekommenderar regeringar att strukturera gröna stimulansprogram i två faser. Den första fasen inkluderar tre åtgärder som skulle öka efterfrågan och sysselsättningen på kort sikt. Dessa är en ökad energieffektivisering i bl.a. bostäder och transporter, en koldioxidsnål fysisk infrastruktur och stöd till miljöteknikmarknader såsom förnybar energi. Den andra fasen fokuserar mer på åtgärder på medellång sikt, såsom långsik-

²² Stern (2006), "Stern Review on the Economics of Climate Change".

tiga pilotprojekt, internationell forskning och utveckling och incitament för hållbar tillväxt.

7.3 Förslag på ett grönt stimulanspaket – en Green New Deal för Sverige

Investeringar som ger jobb på kort sikt:

- En svensk vindkraftsindustri
- Klimatlyft bostäderna och halvera energinotan
- ROT-program för flerfamiljshus
- Stoppa tågkrånglet och öka tågkapaciteten
- En grön svensk fordonsindustri
- Nyproduktion av bostäder
- Fler och bättre kollektiva resor
- Naturvårdsjobb och fisketurism
- Nya innovationer och miljöteknik
- Upphandling och exportrådgivning för småföretag
- Skogsbruk och landsbygdsutveckling

Investeringar som ger jobb på längre sikt:

- Höghastighetsbanor
- Solenergi

7.3.1 Investeringar som ger jobb på kort sikt

En svensk vindkraftsindustri

Vindkraftsindustrin befinner sig i början av en stark utvecklingsfas. Globalt kommer uppskattningsvis 8 000 miljarder kronor att investeras i vindkraft fram till år 2020, varav en stor del kommer att ske i Europa och USA, men även i Indien och Kina. Trots denna enorma världsmarknad finns det ett förhållandevis litet antal vindkraftstillverkare. Många vindkraftsprojekt försenas på grund av långa leveranstider av vindkraftverk och kringutrustning. Därför finns det ett gyllene tillfälle för nya aktörer att etablera tillverkning av vindkraftverk och kringutrustning.

I dag saknar Sverige renodlade vindkraftstillverkare. Tre fjärdedelar av vindkraftsindustrin i Europa finns i Danmark, Tyskland och Spanien. I Sverige finns emellertid ledande underleverantörer, såsom SKF som bl.a. tillverkar olika typer av lager för vindkraftsindustrin. Andra exempel är gjuterier som tillverkar nav, maskinbäddar, axlar och lagerhus för vindkraftverk samt underleverantörer som tillverkar elektronisk styrutrustning. Vindkraften sysselsätter ca 2 000 personer i dag.

Vi vill ta denna gyllene chans att skapa en vindkraftsindustri i Sverige. Enligt branschorganisationen Svensk Vindenergi kan man genom medvetna investeringar och politiskt stöd bygga upp en inhemsk vindkraftsindustri på relativt kort tid. Svensk Vindenergi menar att en utbyggnad av vindkraften

Fel! Okänt namn på

från 2 TWh till 25 TWh kan skapa 12 000 nya årsarbetstillfällena i Sverige. Produktvärdet av denna utbyggnad uppgår till ca 27 miljarder kronor. Vi vill skapa gynnsamma förutsättningar för att en svensk vindkraftsindustri kan växa fram.

Vi föreslår följande:

- ? Starta ett branschprogram som utformas i samarbete med vindkraftsindustrin.
- ? Förläng och utöka stödet för förnybar energi – elcertifikaten – till 30 TWh till 2020.
- ? Inför ett långsiktigt kompletterande stöd för havsbaserad vindkraft, som i dag inte omfattas av elcertifikaten. Frågan måste utredas. Till dess vill vi behålla den nuvarande miljöbonusen för havsbaserad vindkraft (ett energiskatteavdrag för havsbaserad vindkraft på 12 öre/kWh).
- ? Vindpilotstödet, som är ett stöd till marknadsintroduktion för storskalig vindkraft, ska förstärkas. Stödet har funnits sedan 2003 och har hittills enligt Energimyndigheten gett stora resultat. I dag uppgår stödet till 350 miljoner kronor för perioden 2008–2012.
- ? Satsa på utbildningar som motsvarar de krav som den nya industrin kommer att ställa.
- ? Vindkraftskooperativ är en utbyggnadsform som kan gynna landsbygdsutvecklingen och den lokala delaktigheten i och acceptansen för utbyggnadsprojekt. Därför bör inte skatteregler missgynna vindkraftskooperativ.
- ? Bygg ut överföringskapaciteten för förnybar energi.
- ? Förkorta handläggningstider ytterligare, i enlighet med vad vi har föreslagit i riksdagen (motion 2008/09: MJ9 med anledning av prop. 2008/09: 146 Prövning av vindkraft).

Klimatlyft bostaden och halvera energinotan

I dag är det bostadsbrist i över hälften av landets kommuner. Samtidigt som det inte byggs hyresbostäder står vi också inför enorma renoveringsbehov i det befintliga beståndet. Bostäder och lokaler står för nästan 40 % av Sveriges energianvändning. Flera oberoende bedömningar visar att det går att spara runt 40 TWh energi i bostadssektorn, vilket motsvarar nästan hälften av den energi som används till uppvärmning och varmvatten i bostäder och lokaler. Olika hinder bidrar dock till att många lönsamma energiinvesteringar inte kommer till stånd. Klimatsmarta hus, så kallade passivhus eller lågenergihus, minskar energianvändningen med uppemot 50 % jämfört med dagens normhus. Utsläppen av växthusgaser kan halveras i lågenergihus och minskas med uppemot 70 % i passivhus. Byggandet av klimatsmarta hus har visat sig vara ekonomiskt lönsamt för byggföretagen, och dessutom sparar de boende tusentals kronor varje år genom minskade energikostnader.

Enligt SABO kan en satsning på renovering av 50 000 lägenheter per år ge 34 000 årsarbeten för anläggningsarbetare, betongarbetare, snickare, mattläggare, målare, VVS-arbetare, elektriker med flera. För att få igång satsningen

Fel! Okänt namn på

föreslår de ett tidsbegränsat renoveringsstöd. De uppskattar vidare att nyproduktion av 15 000 hyresrätter per år ger 25 600 jobb.²³

Vi föreslår följande:

- ? Klimatsmarta hus (motsvarande lågenergihus och passivhus) ska införas som norm för nybyggande av flerbostadshus senast 2012. Vi vill därför göra en storsatsning på såväl nyproduktion som renovering. Vänsterpartiet avsätter i denna budget betydande medel i form av ett investeringsbidrag som utgår till fastighetsägaren om vissa villkor är uppfyllda. För att fastighetsägaren ska kunna erhålla investeringsbidrag ska hyrorna framförhandlas i förväg och de ska ligga på en rimlig nivå. Alla nya flerbostadshus som byggs fr.o.m. 2012 ska vara klimatsmarta. På några års sikt menar vi att även en- och tvåbostadshus borde byggas klimatsmart. All ombyggnation måste göras med den bästa miljötekniken.
- ? Ett ROT-avdrag ska införas för flerfamiljshus som genomför totalrenovering, förutsatt att renoveringen leder till minst 30 % minskad energianvändning. Stödet bör utgå till 50 % av arbetskostnaden upp till ett tak om 100 000 kronor per lägenhet (dvs. 50 000 kronor i stöd per lägenhet). Med ett stöd skulle 40 000–50 000 lägenheter i flerfamiljshus, primärt miljonprogram – hyreshus och bostadsrättsföreningar – kunna totalrenoveras per år.

För att främja ROT-arbete med en klimatprofil föreslår vi också att dagens ROT-avdrag utvidgas med en extra klimatbonus om 10 % för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar.

- ? Ett informationsstöd för byggande av klimatsmarta hus ska inrättas för att öka informationen och kunskapen hos byggbranschen.
- ? Stödet till energi- och klimatinvesteringar i offentliga lokaler som regeringen fasar ut vill vi förlänga till 2012.
- ? Ett investeringsstöd ska införas för kommunernas investeringar i byggnader och infrastruktur som särskilt gynnar tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning samt miljö- och energieffektiviseringar.
- ? Energi- och klimatrådgivningen till hushåll och företag ska förbättras.

Stoppa tågkrånglet och öka tågkapaciteten

Tåget är ett viktigt trafikslag när det gäller att ställa om vårt resande till mer ekologiskt hållbara transporter. Om vi ska lyckas minska klimatpåverkan krävs en utveckling och förbättring av möjligheten att färdas med tåg. Vi måste både på kort och på lång sikt göra insatser som ökar utbudet och kvaliteten för spårtrafik. Mer järnväg och kollektivtrafik är dessutom en av de

²³ ”SABOs jobbpaket – vi föreslår riktade stimulansåtgärder till bostadssektorn som ger jobb direkt över hela landet”, nov. 2008.

Fel! Okänt namn på

viktigaste åtgärderna för att kunna förena insatser som både kan skapa nya jobb och ställa om trafiken till ett hållbart transportsystem.

Vi vill öka kapaciteten på järnvägen med 50 %. Det betyder att vi vill

- ? minska tågförseeningarna med 50 % genom att kraftigt höja banunderhållet till 7,6 miljarder kronor per år
- ? öka godstrafiken på järnväg med 50 % genom nya banor och ökat underhåll
- ? kraftigt öka investeringarna i nya järnvägar till en nivå på ca 16 miljarder kronor per år
- ? ta bort SJ:s avkastningskrav till staten
- ? behålla SJ:s ensamrätt att trafikera stambanorna
- ? rusta upp de lågtrafikerade banorna
- ? sluta lägga ned kapillärspår/stickspår och i stället ansluta dessa till de större banorna
- ? införa en statlig investeringsbudget som kan öka järnvägsinvesteringarna och även sprida kostnaderna för investeringen över flera generationer.

Jämfört med regeringen har Vänsterpartiet mycket högre ambitioner inom infrastrukturområdet som helhet. Det ger nya jobb och miljösmart framtidsinvestering. Under perioden 2010–2021 vill regeringen avsätta 417 miljarder kronor till infrastrukturen inom väg och järnväg. Vänsterpartiet anser att det under samma period i stället behövs drygt 511 miljarder kronor. Här ingår förutom det som vi nämnt ovan om järnväg, även infrastruktursatsningar för en bättre kollektivtrafik och cykeltrafik. I genomsnitt är Vänsterpartiets infrastruktursatsning nästan 8 miljarder kronor högre per år jämfört med regeringens. Bara det skapar cirka 12 000 fler arbeten.

Förutom regeringens s.k. närtidssatsning vill vi tidigarelägga ett antal ytterligare infrastruktursatsningar på vägsidan redan till 2010 (det gäller t.ex. sidoområdesåtgärder, miljöåtgärder, ny beläggning, mitträckessatsningar i olika delar av landet och upprustning av vägnät i framför allt Västernorrland och Jämtland där större vindkraftsutbyggnad planeras). Detta motsvarar 2,3 miljarder kronor och kan därmed skapa ytterligare ca 3 500 jobb.

Fler och bättre kollektiva resor

Trafikpolitiken ska se till att kvinnor och män har bra kommunikationer oavsett var de bor. Samtidigt måste trafikens miljöproblem med klimatförändringar, hälsoproblem och buller lösas på ett tillfredsställande sätt. Privatbilismens ökningstakt måste avstanna och helst minska, inte minst i våra tätorter. För att vi ska kunna lyckas med detta krävs en väl utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik för alla, utifrån de förutsättningar som ges beroende på om man bor i en storstad eller i glesbygd. Kollektivtrafik, som ofta utgörs av busstrafik, är mer miljövänlig och trafiksäkrare, och en förstärkt kollektivtrafik är också en politik för jämlikhet genom att pensionärer, ungdomar och andra med låga inkomster gynnas. Eftersom kvinnor för närvarande i större utsträckning använder sig av kollektiva färdmedel leder satsningar inom denna sektor till att kvinnors tillgång till transporter stärks.

Fel! Okänt namn på

Om fler ska kunna åka kollektivt i närmiljön krävs en rad åtgärder. Vi föreslår att staten

- ? kraftigt ökar sitt stöd till lokala spårinvesteringar i större tätorter till mer än 500 miljoner kronor per år
- ? bidrar med medel för inköp av lokala spårfordon motsvarande 400 miljoner kronor per år
- ? gynnar kollektivtrafiken i glesbygd med 1 000 miljoner kronor per år
- ? stöder de lokala trafikbolagen med upp till 2 000 miljoner kronor per år
- ? ger fler kommuner chans att införa trängselskatt
- ? låter intäkterna från trängselavgifter i huvudsak gå till att förbättra kollektivtrafiken
- ? utreder hur man kan införa ett avståndsbaserat reseavdrag som gynnar kollektivtrafiken, men samtidigt inte missgynnar de som bor i glesbygd
- ? ser över möjligheterna att skattebefria kollektivtrafikkort som löneför mån
- ? ser till att busstrafiken inte belastas med ytterligare höjningar av dieselskatten
- ? ser till att busstrafiken inte ska behöva betala den nya trafikförsäkringspremien och därmed slipper en kostnad motsvarande 100 miljoner kronor
- ? ser till att bussar ges en sänkt fordonskatt från 20 000 kr till 1 500 kr
- ? genomför ett fullskaligt försök med avgiftsfri kollektivtrafik, s.k. klimat-taxa, i en storstad och ett glesbygdslän samt kopplar ett forskarstöd till försöken
- ? genomför två försök med Bus Rapid Transit, dvs. bussar som färdas i spårliknande system.

Vi bedömer att förslagen ovan uppskattningsvis skapar ca 8 000 nya arbetstillfällen.

En grön svensk fordonsindustri

Fordonsindustrin står i dag inför nya utmaningar. I Sverige finns bra tekniska förutsättningar och en hög arbetskompetens som kan tas tillvara på vägen mot ett mer hållbart transportsystem. Regeringen verkar dock stå helt handfallen inför den kris som fordonsindustrin befinner sig i. Det saknas förslag som skulle möjliggöra en miljöomställning samtidigt som det skapas nya jobb inom en mer grön fordonsindustri.

Vi anser att följande åtgärder i Sverige utgör ett bra grundpaket för att stimulera fram en utveckling som värnar om både jobben och miljön inom en framtida fordonsindustri:

- ? Inför en skrotningspremie för äldre bilar.
- ? Låt varje ny bil bära med sig en ”pant” som faller ut när den sista ägaren väljer att skrota bilen.
- ? Inför en koldioxidbaserad förmånsbeskattning, vilken styr mot mer energisnåla och mer miljövänliga bilar
- ? Älägg statens myndigheter att bara köpa miljöbilar.

Fel! Okänt namn på

- ? Förbjud försäljning av bilar som bara använder sig av fossil drift fr.o.m. 2013, vilket betyder att bilen även måste kunna köras på biodrivmedel eller något annat drivsystem som t.ex. el.
- ? Sänk fordonsskatten för bussar från 20 000 kr per år till 1 500 kr per år.
- ? Låt busstrafiken slippa nya höjningar av drivmedelsskatterna.
- ? Avskaffa trafikförsäkringspremien för bussar, då det ökar kostnaderna för busstrafiken med 100 miljoner kronor per år.

Åtgärderna ovan är svåra att mäta i antal nya jobb, dels eftersom en rad av förslagen har indirekta effekter, dels eftersom det finns risk för dubbelberäkning då vissa åtgärder nämns på en annan plats i denna motion. Tillsammans utgör de dock en möjlighet att bevara kunskaper och kompetensen inom den svenska fordonsindustrin samtidigt som vi får en utveckling mot ett mer hållbart Sverige.

Naturvårdsjobb och fisketurism

Det lyckade nationella arbetsmarknadspolitiska projektet Gröna jobb som sysselsatte upp till 3 000 personer över hela landet med viktigt naturvårdsarbete lades ned av regeringen, vilket vi anser vara ytterst märkligt. Gröna jobb var ett tvåårigt nationellt projekt hos Skogsstyrelsen i samverkan med Arbetsmarknadsstyrelsen och Svenska ESF-rådet med syfte att stärka långtidsarbetslösa position på arbetsmarknaden. Arbetena kunde handla om röjning av gångstigar och promenadstråk samt letande efter kulturmiljölämningar i skogen. Statistik från projektet visade på att mer än hälften av deltagarna i projektet gick vidare till utbildning eller annat arbete.

Vi föreslår

- ? att Gröna jobb startas om. Utöver Skogsstyrelsen vill vi även inkludera naturvårdsinsatser under Naturvårdsverkets och Fiskeriverkets ansvarsområden med verksamhet riktad till långtidsarbetslösa. För denna utökade satsning ska Skogsstyrelsens, Fiskeriverkets och Naturvårdsverkets anslag ökas.

Utvecklingsinsatser inom ekoturism, såsom fisketurism, har stor potential att skapa många nya jobb. Enligt en rapport från Fiskeriverket är den samhällsekonomiska vinsten från fritidsfisket hela tio gånger så stor som från yrkesfisket. Fritidsfisket skapar även i sig incitament för ett hållbart fiske med livskraftiga bestånd, då åtgången på fisk per årsverke är betydligt lägre hos fritidsfiskarna – ca 275–500 kg/årsverke att jämföra med hela 120 000 kg årsverke bland yrkesfiskarna. Här ser vi en stor möjlighet att kombinera en ekologisk bärkraftighet med ekonomisk lönsamhet. Dessutom genererar fisketurismen snabbt nya arbetstillfällen och bidrar till positiva näringslivseffekter på den lokala ekonomin i områden där det inte finns så många andra alternativa näringsverksamheter. Nutek betonar i sitt remissvar med anledning av Miljövårdsutredningen (PM 2006:1) att det inte finns någon anledning att betvivla att det fisketuristiska företaget skulle ge motsvarande stora effekter.

ter på den lokala sysselsättningen. För att möjliggöra denna typ av turism krävs att fiskebestånden hålls inom livskraftiga nivåer.

Vi föreslår

- ? att riksdagsbeslutet 2006 om att anlägga fiskvandringvägar förbi vattenkraftsdammar genomförs och att riksdagsbeslutet om kraftverkens ansvar för anläggningen av dessa införlivas.

Nya innovationer och miljöteknik

Forskningsinsatser leder i Sverige alltför sällan till nya företag. Sverige lever fortfarande i hög utsträckning på företag som grundades före eller strax efter andra världskriget. I jämförelse med andra länder har Sverige något färre småföretag. Det största problemet är dock bristen på *växande* småföretag. Det betyder att alla de produkter, system, processer och andra tjänster som t.ex. företag inom hållbar utveckling tillhandahåller också hamnar på efterkälken när väl forskningen håller på att gå över i ett kommersiellt företag. Ofta snappas dessa företag in spe upp av utländska investerare. Arbetstillfällena hamnar någon annanstans.

Den kris som världen genomlever just nu ger också en möjlighet att förändra företagen mot framtidens produkter och tjänster. Bristen på kapital för innovationer och risktagande från privata investerare uteblir av flera anledningar under en kris. Staten kan då träda in och ta sitt långsiktiga ansvar för framtiden. Den borgerliga regeringen visar dock inga sådana ansatser. I den forsknings- och innovationsproposition som regeringen lade fram hösten 2008 bestod innovationsdelen av mycket små steg. Innovationerna har nu en andel av hela forskningsbudgeten som uppgår till 0,6 %. Vänsterpartiet föreslår att en innovations-/riskkapitalfond skapas med medel på 5 miljarder kronor. Detta tas upp under kapitalförsörjningsavsnittet i motionen.

Regeringen har valt att i princip avbryta ett mångårigt samarbete kring Ariadne-projekten, som är en del av ett ESA-samarbete (European Space Agency). En av orsakerna var svensk kritik av vissa systemfel i administrationen. Dessa är nu korrigerade och Rymdstyrelsen har förklarat sig nöjd med resultatet. ESA-samarbetet har betydelse för en europeisk självständighet gentemot stormakter som USA och Ryssland på detta område. Rymsamarbetet ger också spetskompetens i Sverige och bidrar bl.a. till både arbetstillfällena och en ökad förmåga till miljöövervakning från rymden. Vänsterpartiet menar att samarbetet bör fortsätta, och vi återkommer i vår budgetmotion till hösten närmare om medel för nästa år.

Sverige är ett mycket exportberoende land. Den svenska exporten motsvarar ca 50 % av vår samlade bruttonationalprodukt (BNP). Den djupa och globala lågkonjunkturen slår därför hårt mot den svenska ekonomin i allmänhet och mot exportföretagen i synnerhet. Minskad efterfrågan i och utanför landet på exportföretagens varor och tjänster slår extra hårt mot kunskapsintensiva små och medelstora företag.

Forska & Vår-programmet är just ett sådant program som kan ge resultat utifrån det som beskrivs här ovan. Programmet, som drivs av Vinnova, erbj-

Fel! Okänt namn på

der små och medelstora företag bidrag. Ansökningarna till nya projekt har haft en sammanlagd kostnad på upp till 1 700 miljoner kronor per år. En mindre del av ansökningarna kan beviljas inom den nuvarande ramen. Projekt som ingår i programmet är sådant som klimatsmart värmesystem, personsök-system för flytvästar, distribution från väg till järnväg och nasalt influensavaccin. Under tiden står mängder av småföretag med mycket goda projekt och stampar i portgången. Det stora intresset är en tydlig indikation på ett stort behov av ekonomiskt stöd, men också på att 100-tals, kanske 1 000-tals små företag bär på kommersiellt lovande innovationsidéer. Vänsterpartiet menar att en ökning av medelstillsdelningen bör ske för att öka Forska & Väx-programmets möjligheter till att finansiera fler projekt. Med krisen som bakgrund förslår vi en ökning av anslaget.

Upphandling och exportrådgivning för småföretag

De små och medelstora företagen är de som under 2000-talet har stått för den stora ökningen av antalet anställda. En stor del av dessa har kommit i tjänstesektorn och andra sektorer med låg miljöpåverkan. För att påverka småföretagssektorn positivt under krisen måste t.ex. den offentliga upphandlingen och exportrådgivningen förbättras och förstärkas i grön riktning.

Vänsterpartiet anser att lagen om offentlig upphandling (LoU) måste slopas eller förändras. I väntan på en stor revision av lagen tar vi här upp några problem som berör de små och medelstora företagen. Den offentliga sektorn upphandlar tjänster och varor och gjorde investeringar för cirka 500 miljarder kronor. Förutom den svenska marknaden finns även en europeisk marknad för LoU, och detta innebär stora affärsmöjligheter för landets företag.

Ju fler anställda ett företag har, desto vanligare är det att de lämnar anbud vid offentliga upphandlingar. Många småföretag anser att krångel och administration är ett stort hinder för att delta i anbudsförfarandet vid offentlig upphandling. Det största problemet upplevs vara förfrågningsunderlaget och dess utformning. Samtidigt ska det finnas krav på kollektivavtal vid all offentlig upphandling för att motverka svartarbete och osund konkurrens. Det är viktigt att de villkor och krav som ställs i förfrågningsunderlaget står i proportion till kontraktets storlek.

Ett annat villkor är att när ett stort företag tar hem ett anbud ska en viss procent av deras underleverantörer vara småföretag. Innovativ upphandling innebär att det vid en upphandling finns krav på teknikinnehåll och teknikutveckling som erfordrar en viss FoU-insats. Vänsterpartiet anser att sådan upphandling bör användas i större omfattning. Vinnova har föreslagit att offentliga innovationsupphandlingar för miljö, energi, hälsa, säkerhet, IT och telekom ges en kraftfull statlig stimulans genom ett särskilt stöd för att minska de risker som möter enskilda statliga myndigheter, landsting och kommuner i deras upphandlingsprocesser och som därmed hämmar upphandlingar av innovativa lösningar. Detta tänkande ligger helt i linje med Vänsterpartiets politik på detta område. Offentliga aktörer kan på så sätt använda den offentliga upphandlingen för att driva utvecklingen framåt vad avser FoU, innovationer och teknikutveckling på dessa områden.

Fel! Okänt namn på

För småföretag och medelstora företag är exportmarknaden i dag, i stor utsträckning, en stängd marknad. Man saknar de verktyg som behövs för att ta sig ut på mässor i utlandet och till enskilda företag och länder. För att stödja de små och medelstora företag som arbetar på växande marknader för miljöteknik och produktionssystem på energiområdet bör demonstrationsanläggningar för tekniska genombrott inom dessa områden byggas i Sverige med statligt stöd. En utredning om hur ett system för demonstrationsanläggningar kan byggas och finansieras bör initieras.

Sverige är på väg att hamna på efterkälken i förhållande till de nya marknader som öppnat sig under de senaste decennierna, t.ex. Kina, Indien och Brasilien, enligt Exportrådet.

I ett sådant läge har den borgerliga regeringen dragit ned på stödet och hjälpen för att stimulera till export. Vi menar att stora ansträngningar måste göras för att öka exporten, särskilt med tanke på den pågående finansiella krisen och fallet i export. För att detta ska kunna åstadkommas måste Exportrådets verksamhet förstärkas. Möjligheten till ökad aktivitet för regionala exportrådgivare måste stärkas. Exportrådgivningen över hela landet måste förtätas och förstärkas med särskilt fokus på de nya framtidsinriktade branscherna. Utbildningen av exportsäljare på universitet och högskolor måste även den förstärkas. En upprustning av statens och näringslivets samarbete på exportområdet måste kort sagt påskyndas. Därför föreslår vänsterpartiet ytterligare medel till exportfrämjande åtgärder.

Skogsbruk och landsbygdsutveckling

Landsbygdens utvecklade infrastruktur resulterar i att man aldrig fått en ärlig chans att visa hela sin utvecklingskraft i en tid då dessa regioners rika resurser blir alltmer efterfrågade. Vänsterpartiet anser att denna utveckling är oacceptabel eftersom den missgynnar landsbygdsbefolkningen så mycket att det hämmar den lokala ekonomiska utvecklingen, startande av nya företag, en ökad inflyttning, ett fortsatt kvarboende och hela den närservice som gör boende på landsbygden till ett positivt alternativ.

Skogsbruket är en mycket viktig del av den svenska industrin. Eftersom skogsprodukter är förnybara och miljövänliga, förutsatt att produktionsprocesserna är kretsloppsanpassade, ser Vänsterpartiet en alltmer miljöanpassad skogsindustri som en fortsatt viktig framtida sektor. Skogen fungerar även som en effektiv kolsänka då stora mängder koldioxid binds i våra skogar. Förändringar i skogsbruket kan därför påverka Sveriges växthusbalans.

Skogsbruk baserat på framtidens krav kommer även fortsättningsvis att vara lönsamt för såväl mindre skogsägare som större internationella skogsindustrikoncerner.

Vi ser en stor potential att kunna kombinera miljömålen ”begränsad klimatpåverkan”, ”levande skogar” och ”ett rikt växt- och djurliv” med produktionsmålet. Genom en anpassning till ett hållbart skogsbruk kan även många nya arbetstillfällen skapas. I dagsläget finns det dock en inre konflikt mellan miljömålen och produktionskravet, men dessa behöver enligt vår mening inte stå i kontrast till varandra. Vi föreslår en ny inriktning inom skogspolitiken

Fel! Okänt namn på

där vi kombinerar hänsynstagande av den biologiska mångfalden och anpassning till klimatförändringarna samt möter lågkonjunkturen med att erbjuda ett stort antal nya, gröna jobb. Dessa nya jobb gynnar därför landsbygdsutvecklingen.

7.3.2 Investeringar som ger jobb på längre sikt

Höghastighetsbanor

Vi presenterar på annan plats i denna motion omfattande infrastruktursatsningar i närtid. Men det krävs även långsiktiga satsningar på smarta framtidslösningar som skapar jobb samtidigt som det gynnar miljön och klimatet.

Höghastighetsbanor skapar attraktiva resmöjligheter för många långväga resenärer, samtidigt som de regionala invånarnas tillgänglighet till arbetsplatser, universitet, högskolor och större sjukhus förbättras. Miljön och jobben behöver denna utveckling.

Om vi i framtiden ska kunna säkerställa en ekologisk hållbarhet och fortsätta minska vår klimatpåverkan måste samhället möjliggöra att fler människor färdas med tåg och färre med flyg. Om tåg ska kunna konkurrera med flyget krävs avsevärt kortare restider längs de stora stråken. Det är därför vi har åtgärder för högre hastigheter längst Ostkustbanan och Södra stambanan samt för att bygga Norrbotniabanan. Men vi måste även i ett större framtidsperspektiv se vikten av att bygga höghastighetsbanor. Höghastighetståg förkortar restiden och därmed utgör de en viktig bro för att resenärer ska kunna flytta över sitt resmönster från flyg till tåg. Vi anser därför att Götalandsbanan ska påbörjas så fort som möjligt. En första etapp är byggandet av Ostlänken (Stockholm–Linköping) som kan följas av Landvetteretappen (Göteborg–Borås). En helt färdigställd Götalandsbana innebär att en resa mellan Stockholm och Göteborg kan gå på 2 timmar och 15 minuter, Stockholm–Linköping på 1 timme, Linköping–Jönköping på 40 minuter, Jönköping–Göteborg på 1 timme och Borås–Göteborg (via Landvetter) på 30 minuter. Götalandsbanan kommer även att ge positiva effekter för andra resenärer, t.ex. mellan Stockholm och Malmö, där restiden kan kortas ned till 3 timmar och 30 minuter.

Solenergi

Den globala marknaden för solenergi växer kraftigt och omsätter i dag över 200 miljarder kronor. Sverige har ett avancerat kunnande inom solceller, termisk solkraft och solvärme, men ännu har vi inte byggt ut solenergin eller utnyttjat exportmöjligheterna.

Glasade solfångare genererade drygt 100 GWh värme 2008 och solceller genererade ca 7 GWh el under 2008. Utöver den inhemska marknaden finns det en komponenttillverkning för export i Sverige. Branschen omsatte ca 2 miljarder kronor i Sverige under 2008, varav nettoomsättningen uppgick till ca 0,4 miljarder kronor. Med gynnsamma förutsättningar bedömer branschorganisationen Svensk Solenergi att solenergin kan generera hela 8 TWh till 2020, vilket skulle ge såväl jobb som exportintäkter. 4 TWh sol el år 2020

skulle räcka till att försörja 800 000 villor med hushållsel, och 4 TWh solvärme motsvarar uppvärmningsbehovet i en stad av Göteborgs storlek.

I dag finns ingen målinriktad politik för att stärka solenergiindustrin i Sverige. Vi vill stärka den svenska solenergiindustrin genom att ta fram ett planeringsmål för solenergi. Ett planeringsmål syftar till att ge signaler om hur mycket vindkraft som ska kunna hanteras i den fysiska planeringen.

Det främsta stödet för förnybar energi, elcertifikaten, gäller inte solenergin på grund av att systemet är utformat för att ge maximalt energiutbyte per krona. Vi anser att de olika statliga stöden till solenergi ska förstärkas och göras mer långsiktiga.

8 Fler jobb i välfärden

Den offentliga sektorn står för en effektiv och rationell lösning av samhällsbehov. Här produceras välfärdstjänster som ger invånarna en god livskvalitet. Här justeras också en del av klasshällets och könsordningens orättvisor, så att makten och de ekonomiska resurserna fördelas mer demokratiskt. Den offentliga sektorns utbyggnad har varit avgörande för kvinnors möjligheter att förvärvsarbeta. Verksamheterna i den offentliga sektorn är också på många sätt centrala för utvecklingen i den privata sektorn. Hur ett lands välfärdstjänster, försäkringar eller infrastruktur ser ut lägger en grund för vilken sorts privata företag som växer fram och hur maktförhållandena ser ut i dem.

8.1 Den offentliga sektorn måste växa

I moderna samhällen finns en inneboende tendens att tjänster blir dyrare i förhållande till varor. Den tekniska utvecklingen i den (varuproducerande) näringslivet leder till att produktiviteten – värdet per arbetad timme – stiger kontinuerligt. Detta leder samtidigt till att företagens lönebetalningsförmåga ökar. I den offentliga sektorn – som står för en stor del av samhällets tjänsteproduktion – är möjligheterna till produktivitetstillväxt betydligt lägre. Detta ligger i verksamheternas natur – med hög arbetskraftsintensitet och med uppgifter som utbildning och mänsklig omvårdnad. Att producera varor handlar i grunden om att spara tid, men att producera vård, utbildning och omsorg handlar tvärtom om att ge tid. Ju mer ekonomin har utvecklats och levnadsstandarden höjts i Sverige, desto viktigare har välfärdstjänsterna blivit för människors välbefinnande. Denna utveckling torde fortsätta. I takt med stigande inkomster och materiell välfärd ökar människors efterfrågan på olika typer av sociala välfärdstjänster. Tjänstesektorns andel av BNP tenderar därför i de flesta avancerade ekonomier att öka.

Vissa ekonomer och borgerliga debattörer ser detta som ett problem. Det är svårt att se varför. För vi ser ju en liknande utveckling inom flera privata tjänstenäringar. Som exempel kan vi ta frisör- eller restaurangnäringen. Lik-

Fel! Okänt namn på

som stora delar av den offentliga tjänsteproduktionen är dessa näringar arbetskraftsintensiva, vilket fått till följd att restaurangbesök och frisörtjänster blivit dyrare i förhållande till många kapitalvaror. Detta har dock inte fått till följd att människor har slutat gå på restaurang eller klipper sig mer sällan, snarare tvärtom. I takt med stigande inkomster har efterfrågan ökat på även denna typ av tjänster, trots att dessa har blivit relativt sett dyrare. Få ekonomer ser detta som ett problem, och det är det naturligtvis inte heller.

På samma sätt förhåller det sig med de välfärdstjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller. Två avgörande skillnader föreligger dock. Den offentliga sektorns tjänster finansieras i huvudsak gemensamt via skattesedeln och fördelas efter behov, medan den privata varu- och tjänstekonsumtionen per definition finansieras privat och dess fördelning bestäms av enskilda individers eller hushålls betalningsförmåga. Den gemensamma finansieringen av den offentliga välfärdsproduktionen innebär också att det krävs aktiva beslut för att tillföra denna sektor ökade resurser, och det är nog här som en del borgerliga debattörer och ekonomer får problem. De är säkerligen inte *i sig* emot att skolan eller sjukvården får mer resurser. Vad som förefaller störa dem är att de ökade resurserna ska tillföras genom ökat skatteuttag. Deras bevekelsegrund är säkerligen till stora delar ideologiskt betingad, men vi tror också att den bygger på en vanföreställning om hur den svenska ekonomin kommer att utvecklas. De senaste årens långtidsutredningar har i grova drag kommit fram till följande: Om skattesatserna hålls konstanta under de närmaste 40–50 åren kommer den nuvarande standarden i den offentliga välfärdssektorn kunna bibehållas. Samtidigt kommer det privata konsumtionsutrymmet under samma tidsperiod att öka med omkring 100 %.²⁴

Mot denna bakgrund har vi svårt att förstå varför vi inte skulle ”ha råd” att åtgärda alla de eftersatta behov som i dag finns inom den offentliga välfärdssektorn – inom sjukvården, skolan, barn- och äldreomsorgen samt handikappomsorgen. Är det inte i stället rimligt att föra över en del av den förväntade stora privata konsumtionsökningen till den typ av välfärdstjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller, särskilt som det ju just är den typen av tjänster som människor i takt med stigande inkomster i allt högre grad efterfrågar?

Att bygga ut den skattefinansierade välfärden och öka personaltätheten kommer givetvis att kräva en del skattehöjningar, vilket vi också redovisar i denna motion. Ibland framförs argumenten att detta kommer att minska sysselsättningen. Vi tror att det förhåller sig precis tvärtom. Väldigt många av välfärdstjänsterna leder, direkt eller indirekt, till ett ökat arbetsutbud. De motverkar de avgörande hindren för förvärvsarbete: de avlastar människor från obetalt arbete, förbättrar folkhälsan och förebygger social utslagning. Tillgänglig statistik ger föga belägg för att länder med höga skatter har låg sysselsättningsgrad, sambandet tycks snarare vara det omvända – se *tabell 1* nedan.

²⁴Se t.ex. Långtidsutredningen 2003/04, SOU 2004:19 och Kommunförbundets långtidsutredning, ”Kommunala framtider”, (2002).

Den offentliga sektorn och det privata näringslivet är beroende av, och främjar varandra. Det privata näringslivet är beroende av en välutbildad arbetskraft, fungerande infrastruktur m.m. samtidigt som den offentliga sektorn är beroende av de skatteinkomster ett framgångsrikt näringsliv genererar. Den offentliga sektorn utgör också en stor del av marknaden för många privata företag. I Sverige handlar det om inköp för minst 500 miljarder kronor om året, företrädesvis hos mindre och medelstora företag. Historiskt har också den offentliga sektorn fyllt en viktig funktion som risktagare i blivande framtidsbranscher. Detta har man gjort dels i rollen som kvalificerad beställare, dels i form av teknikutvecklare via myndigheter och statliga företag. Exempel på denna samverkan är Ericsson och Televerket, SJ:s betydelse för Asea samt den roll som Vattenfall har haft för den tekniska och industriella utvecklingen i en rad företag.

Tabell 1. Sysselsättning och skattekvot, 2006

Sysselsättningsgrad, 15–64 år, skattekvot, % av BNP

	Sysselsättningsgrad	Skattekvot
Sverige*	74,5	50,0
Danmark	76,9	48,9
Norge*	75,5	
Frankrike	63,8	44,5
Tyskland	67,2	35,7
Spanien*	65,7	36,7
Italien	58,4	42,7
Japan	70,0	27,4**
Australien	72,2	30,9**
Storbritannien*	72,5	37,4
USA*	72,0	28,2
EU-15	66,3	39,8
Hela OECD	66,2	36,2**

Källa: OECD.

* Personer som är 16–64 år

** Avser år 2005.

8.2 Stoppa uppsägningarna i kommunerna!

På kort tid har ett stort antal människor förlorat sina jobb i välfärdssektorn. I många fall har det handlat om tidsbegränsade anställningar som upphört, i andra om direkta uppsägningar. Redan under 2008 varslades ca 2 500 personer i kommunerna, och det har snabbt blivit värre: Kalix kommun har tvingats låna pengar till löner, Norrbottens läns landsting varslar anställda i vården, i Gävle varslas lärare och i Ystad skjuts investeringar på framtiden. Sparpaket läggs i Åtvidaberg, Sunne, Gullspång och Sorsele. Stora personalneddragningar planeras inom sjukvården på Karolinska och Akademiska sjukhusen. Lärarförbundet konstaterar att 2010 kommer att bli ”ett nattsvart år för sko-

Fel! Okänt namn på

lorna”: två tredjedelar av kommunerna skär ned på skolornas verksamhet 2009, och 1 300 lärarvarsel är redan lagda eller planerade.

Intresset har hittills varit lågt från regeringen att göra något åt situationen. Trots att Konjunkturinstitutet uppskattar att det skulle krävas minst 12 miljarder kronor i tillskott för att inte antalet arbetade timmar 2010 ska ligga under 2008 års nivå, väljer regeringen att bara skjuta till 7 miljarder kronor och detta enbart som ett tillfälligt stöd. Det sker också i sista minuten: SKL har under lång tid begärt besked om statsbidragen 2009 och 2010, för att kommunerna ska kunna planera sin verksamhet, men inte fått något svar.

De minst 5 miljarder kronor som fattas inför 2010 motsvarar över 10 000 heltidsjobb i välfärden. Det betyder att mängder av arbetstimmar som hade investerats i samhällsekonomin nu går förlorade. Det betyder också att ytterligare över 10 000 människor behöver a-kasseersättning eller annat ekonomiskt stöd. Enligt Riksdagens utredningstjänsts beräkningar är nettobesparingen av att en kommunalanställd med genomsnittlig lön sägs upp och i stället får a-kassa bara omkring 200 000 kr.²⁵ Utöver det förlorar det offentliga inkomster för både arbetsgivaravgifter och inkomstskatter. Få besparingar gör så stor skada per indragen krona som uppsägningar i välfärden.

Denna utveckling ska ses mot bakgrund av att regeringen hittills har sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor, varav över 20 miljarder så sent som i höstas. Regeringens totala skattesänkningar motsvarar dessutom tämligen exakt det samlade underskottet i den offentliga sektorns finanser. Regeringen lånar med andra ord för att sänka skatten, varav 2/3 av det s.k. jobbskatteavdraget på 65 miljarder kronor går till den tredjedel av löntagarna som har de högsta inkomsterna. Den sortens reformer ger betydligt svagare effekt på konjunkturutvecklingen än om samma summa läggs på direkta jobb i kommunsektorn för att bibehålla och stärka välfärden. Politiken på det här området säger också ganska mycket om regeringens prioriteringar. Vi vet också att den prioriteringen har ett mycket svagt stöd utanför en liten, rik minoritet i Sverige; enligt en undersökning som SKL gjorde för ett år sedan uppger 9 av 10 att de föredrar bättre kvalitet inom vård, skola och omsorg före skattesänkningar. Det är till och med så att 8 av 10 säger att de tycker att det är en bra idé att höja skatten för att förbättra kvaliteten. Det betyder att många människor över hela det politiska spektrumet vill se en annan politik än den som regeringen för.

Regeringen planerar för uppsägningar nu, men även på lite längre sikt. Hur behoven kommer att se ut är svårt att veta, men de 5 miljarder kronor i höjda statsbidrag som regeringen aviserat för 2011 och 2012 kommer inte att räcka långt. Även i en normal konjunktursituation skulle det ha krävts mer än så i uppräknings av statsbidragen bara för att värdesäkra statsbidragen för kommunernas pris- och löneökningar.

För att få stopp på uppsägningarna i kommunerna krävs det både akuta insatser och tydliga långsiktiga besked. Kommunerna behöver i god tid få veta vilka resurser de har till sitt förfogande för att kunna planera sin verksamhet.

²⁵ RUT, dnr 2009:497.

Det budskap som de har fått från regeringen hittills är att de bör ställa in sig på att skära ned verksamheten för varje år som kommer, även när konjunkturen vänder. Det innebär att trycket ökar ytterligare på kommunerna att redan nu säga upp personal.

Sverige behöver inte dra åt svångremmen på välfärden i krisen. Tvärtom, genom att säga upp folk i kommuner och landsting försämras inte bara välfärden, utan det bidrar dessutom till att förvärra den redan djupa lågkonjunkturen. I själva verket har vi sedan en lång tid tillbaka ett behov av att *utöka* antalet anställda i välfärden, med alltifrån fler lärare och sjuksköterskor till vaktmästare i skolorna och personliga assistenter.

8.3 Gammal moderat politik gör comeback

Efter valförlusten 2002 drog Moderaterna en avgörande strategisk slutsats – att det inte går att vinna ett val i Sverige genom att kritisera välfärdsstaten och gå fram med skarpa förslag på nedskärningar inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen. Innan dess hade de moderata budgetmotionerna regelmässigt haft skarpa förslag på många miljarder i minskade anslag till kommunerna, dvs. välfärdsstatens kärnverksamhet. Till valrörelsen 2006 byttes taktiken ut. Nu pratades det i stället om satsningar på välfärden, och att det krävdes nedskärningar i socialförsäkringssystemen för att man skulle ha råd med detta.

Med hjälp av den retoriken lyckades de måla upp en falsk motsättning mellan människor som var friska och hade ett jobb och människor som var sjukskrivna eller arbetslösa. Däremot visade det sig snart att det inte skulle bli några satsningar på välfärden. Regeringen ställde sig gärna på presskonferenser om riktade bidrag i storleksordningen 100 miljoner kronor, men avvisade konsekvent de fortsatta uppräknings av statsbidragen på flera miljarder kronor som hade behövts för att täcka den kontinuerliga löne- och kostnadsökningen.

Att frysa statsbidragen på det sättet skulle ha lett till sjunkande sysselsättning ute i kommunerna även utan den ekonomiska krisen – tvärt emot regeringens tal om att satsa på välfärden. Den linjen höll regeringen hårdnackat fast vid långt efter det att krisen var ett faktum. SKL:s prognoser om drastiskt försämrade kommunala finanser, inklusive att landstingssektorn som helhet skulle gå med underskott, föranledde ingen kursändring när budgetpropositionen för 2009 lades.

Sedan dess har krisen förvärrats ytterligare: kommunernas prognostiserade skatteinkomster har sjunkit drastiskt, och det krävs tydliga ökningar av statsbidragen för att undvika massiva uppsägningar. Den situationen visade sig vara för mycket för att regeringen skulle kunna hålla de gamla högerreflexerna i schack; regeringen vägrar att skjuta till de pengar som behövs. Trots att Sveriges statsfinanser är mycket starka, och trots varningarna om att uppsägningar kommer att förvärra krisförloppet, planerar regeringen för ca 10 000 förlorade jobb i den kommunala sektorn (se t.ex. diagram 8.2 i prop. 2008/09:100 s. 125).

Fel! Okänt namn på

Debatten om regeringens passivitet inför den akuta situationen i kommuner och landsting måste sättas in i sitt ideologiska och politiska sammanhang. Vägran att ingripa beror inte på oförstånd, utan är en logisk konsekvens av den borgerliga politiska agendan. Stödet för gemensamt finansierad välfärd är starkt hos svenska folket, och krisen är den ursäkt regeringen behöver för att kunna angripa kvaliteten på välfärdstjänsterna.

Vi menar att det är mot denna bakgrund som regeringens passivitet gentemot det som nu händer i kommuner och landsting ska ses. Samma regering som på två år sänkte skatterna med 100 miljarder uppmanar nu kommunerna att prioritera mellan sjuka, gamla och barn. Samma regering som närmast omedelbart efter sitt tillträde hittade utrymme till att avskaffa förmögenhetsskatten helt vill nu göra 10 000 anställda i välfärden arbetslösa mitt i krisen – för att spara betydligt mindre summor än så. Samma regering som raserade A-kassan och tvingade människor till socialkontoren struntar nu i att kompensera kommunerna för de ökade kostnaderna. Det är uppenbart att bristen på handlingskraft är selektiv.

8.4 Höj kvaliteten i välfärden!

Vänsterpartiet har länge drivit precis den linje som 8 av 10 i Sverige stöder i SKL:s opinionsundersökning: att vi ska anställa fler i välfärden och betala det med högre skatter. Vi vill höja ambitionsnivån i skolan, vården och omsorgen permanent. Den djupa lågkonjunkturen utgör därvidlag inte ett skäl att vänta, snarare tvärtom. Det skulle öka den samlade efterfrågan i samhället och på så sätt motverka lågkonjunkturen och dessutom betyda att kommunerna kan börja rekrytera i en tid när antalet kvalificerade arbetssökanden är högt.

Det borde i dag vara okontroversiellt att säga att de satsningar på kommunala jobb vi i Vänsterpartiet lade fram i vårt alternativa budgetförslag för 2009 hade varit ett betydligt rimligare sätt att möta krisen. Det hade resulterat i att sjukhus, äldreboenden och skolor runtom i landet hade kunnat dämpa krisförloppet genom att anställa i stället för att som nu förvärra krisförloppet genom uppsägningar. Förutom den direkta effekten på arbetslösheten och köpkraften hade det också försäkrat många människor om att de skulle ha kvar sina jobb framöver, vilket hade dämpat tendensen till att människor börjar öka sitt sparande och därmed sänker efterfrågan ytterligare. Riksdagens utredningstjänst har i en promemoria beräknat att den statsfinansiella effekten för att förhindra att 10 000 personer sägs upp i kommunerna endast uppgår till 2 miljarder kronor.²⁶

I vår senaste höstbudgetmotion föreslog vi en jobsatsning som skulle ha gett kommunerna möjligheter att anställa 11 000 personer 2009, totalt 26 000 personer 2010 och totalt 45 000 personer 2011. Den satsningen var beräknad efter hur arbetsmarknaden såg ut då, och hur många det skulle vara praktiskt

²⁶ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:497.

möjligt att anställa i olika delar av välfärden. Vi kommer att återkomma i nästa höstbudget med nya konkreta förslag utifrån den djupa kris vi ser i dag.

Vi menar att förstärkningen av välfärdssektorn behöver gå utöver det nödvändigaste. Vi siktar på en utveckling där lärartätheten i skolorna är högre, där det finns tid för förebyggande arbete och inte bara vård i efterhand och där alla kan känna en trygghet i att på äldre dagar kunna få all hjälp som behövs. Ett modernt välfärdssamhälle behöver också fler arbetstimmar i biblioteken, på fritidsgårdarna, i föreningslivet, i folkbildningen och i kulturverksamheterna.

Men fler anställda räcker inte i sig. Det krävs också goda anställningsvillkor för personalen, med stabila heltids- och tillsvidareanställningar som ger kontinuitet i arbetet. Dessutom behöver det utvecklas former för demokratisering, där anställda och brukare gemensamt formulerar mål och innehåll i verksamheten.

8.5 Bättre välfärdstjänster ger bättre jämställdhet

Fler anställda i välfärdstjänsterna skulle gynna jämställdheten på en rad sätt. En enkel och direkt effekt är att många kvinnor skulle se sin arbetsmarknad förstärkas; det är fler kvinnor än män som lönearbetar i den skattefinansierade sektorn. De ofrivilliga deltiderna är fortfarande ett utbrett problem. Ökad efterfrågan på arbetskraft skulle också stärka löntagarnas förhandlingspositioner i flera kvinnodominerade yrken som i dag är underbetalda. Det skulle ge både en rättvisare lönesättning och bättre möjligheter att rekrytera personal på sikt.

Den samhälleligt erbjudna barn- och äldreomsorgen är ett viktigt sätt att något ändra den förgivettagna uppdelningen mellan vad som ska göras betalt och obetalt (av företrädesvis kvinnor) i organiserandet av barnens fritid. Barn- och äldreomsorgen ska ha tid med människor – och då krävs det fler arbetstimmar på många håll. Den sortens satsningar kan bidra till att bryta tendensen att kvinnor är hemma längre eller går ned mer i arbetstid och därmed tappar i relativ lön och makt. Det skulle förskjuta makt från män till kvinnor.

Satsningar på bra omsorgstjänster kommer nästan alltid att vara samhällsekonomiskt lönsamma, eftersom de frigör arbetstimmar. Att bygga ut barn- och äldreomsorgen betyder inte att de arbetstimmar som ägnas åt omsorg blir fler, utan att de sammantaget blir färre och att en större andel av dem utförs med utbildning och lön. Ju mer avancerad och specialiserad vår ekonomi blir, ju mer välutbildade de som står för anhängvården är för helt annat arbete, desto starkare blir den positiva samhällsekonomiska effekten av det.

Det gäller också utbildningsnivån i omsorgen. Vi skulle kunna ta betydligt bättre till vara på den forskning vi bedriver kring människors behov i olika åldrar och situationer om de anställda i omsorgen hade bättre utbildning. Det här är ett bra exempel på hur könsmaktordningen står i vägen för social och ekonomisk utveckling. Typiska kvinnoarbeten betraktas som enklare än de faktiskt är, och därmed går vi miste om möjligheter till framsteg. Daghem-

Fel! Okänt namn på

mens utveckling till förskolor är ett positivt exempel, och det finns mer att göra för att fortsätta åt samma håll.

Högre personaltäthet i välfärdssektorn skulle också lätta på det tryck som fortfarande ligger på många arbetsplatser sedan 1990-talets stora nedskärningar. De höga ohälsa- och sjuktal som uppmättes bland framför allt arbetarkvinnor i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet kan i hög grad härledas till ökad stress på grund av lägre personaltäthet. Flera undersökningar, t.ex. RFV:s från 2003, visar att den psykosociala arbetsmiljön ändrats till det sämre och ställer allt högre krav på arbetstagarna. Belastningsökningen har varit störst för kvinnor. Det beror på att kvinnor är överrepresenterade i yrken med stora krav och liten kontroll över arbetet – med vårdyrken som främsta exempel.

Det finns få genvägar runt den här problematiken. Personaltätheten behöver öka för att förebygga framtidens ohälsoproblem och de stora mänskliga och samhällsekonomiska värden som står på spel. Erfarenheterna från de brutala nedskärningarna i välfärdssektorn under 1990-talskrisen måste leda till slutsatsen att priset blev högt framför allt för kvinnorna, men också för samhället som helhet. Hälsosofarliga arbetsplatser är dyra arbetsplatser.

Det är också ett av skälen till att välfärdssektorn behöver utveckla olika former för arbetsplatsdemokrati. Välfärdssektorn behöver göras till ett föredöme när det gäller de anställdas möjlighet att påverka sådant som arbetstider och arbetsorganisation. Där finns en avgörande potential för ekonomisk utveckling, att ge de som kan arbetet bäst riktiga verktyg att utforma nya praktiska och organisatoriska lösningar.

9 Utbildning för jobb och en aktiv arbetsmarknadspolitik

Framtidens arbetsliv kommer att ställa allt större krav på arbetskraftens kunskaper och tendensen är att alltfler arbeten kräver eftergymnasial utbildning. Yrkesspecialisering kommer att ske senare, vilket ställer högre krav på den eftergymnasiala utbildningen. Yrkeslivet ställer också krav på grundläggande basfärdigheter såsom självständighet, förmåga att formulera och lösa problem, kritiskt tänkande och kommunikativ förmåga samt goda teoretiska kunskaper. All gymnasieutbildning måste därför ge eleverna dessa grunder samtidigt som de får de praktiska och teoretiska kunskaper som är nödvändiga för att förbereda för samhälls- och arbetslivet. Givetvis ska gymnasiet också ge alla behörighet till fortsatta studier.

Högskolan måste öppnas för alla grupper i samhället, och det behövs åtgärder för att motverka snedrekrytering. För att det livslånga lärandet ska bli verklighet även för dem som inte söker sig till högskolan krävs att yrkeshögskolan utvecklas mot och anpassas till de föränderliga behov som finns i samhället och hos individerna.

Utbildning ger fler valmöjligheter i livet. För individen är vidareutbildning därför ett aktivt val för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det är då en naturlig utveckling att fler vill utbilda sig under en lågkonjunktur. För att ta till vara detta intresse måste de statliga investeringarna i utbildning öka.

9.1 Bygg ut högskolorna och universiteten

Erfarenheten från tidigare lågkonjunkturer visar att ökad arbetslöshet leder till att fler människor söker sig till studier. Inte minst brukar söktrycket på högskolan öka. Orsakerna är flera. En anledning är att människor vill förbättra sin ställning på arbetsmarknaden. En högskoleutbildning ökar i allmänhet chansen att få ett arbete, även i en lågkonjunktur. Många människor ser också studier som en meningsfull sysselsättning i sig och ett bättre alternativ än arbetslöshet. Rapporterna om rekordmånga ansökningar till högskolan kommer därför inte som någon överraskning. När ansökningstiden gick ut för de kurser och program som startar i höst hade antalet sökande ökat med 11 %, vilket motsvarar ca 30 000 personer. Antalet elever på gymnasieskolan är också mycket stort. Läsåret 2007/08 fanns det 390 058 elever i gymnasieskolan, vilket är ca 21 % fler elever än för fem år sedan. Det innebär att antalet potentiella sökanden till högskolan kommer att öka kraftigt de närmaste åren. Hur många som faktiskt kommer att söka en högskoleutbildning går det givetvis inte att säga exakt, men ca 60 % av dagens gymnasieelever säger att de vill läsa vid högskolan.

Vi ser det ökande antalet studenter som ett bra tillfälle att tillfredställa det stora behov av arbetskraft som, trots konjunkturläget, finns inom flera samhällssektorer. De satsningar vi föreslår för ökad tillgänglighet och bättre kvalitet inom offentlig verksamhet genom att mer personal anställs kan inte ske utan att man samtidigt utbildar fler människor inom vuxenutbildning, eftergymnasial yrkesutbildning och högskola. Behovet av högskoleutbildade kommer också att vara mycket stort även utan vårt förslag för att skapa fler arbeten i den offentliga sektorn. Pensionsavgångarna kommer att bli allt större och för närvarande räcker inte antalet utexaminerade för att täcka kompetensbehovet inom utbildning och hälso- och sjukvården. Det är därför ett lämpligt tillfälle att inleda denna generationsväxling.

De senaste åren har relativt få valt att läsa vid högskolan och många, men inte alla, lärosäten har inte lyckats fylla alla utbildningsplatser. Enligt statistik från Högskoleverket bör det finnas ledig kapacitet att ta emot ca 15 000 studenter. Dessa platser är emellertid inte tillräckliga för att motsvara det framtida arbetskraftsbehovet. Vänsterpartiet bedömer därför att resurserna till högskolan behöver öka med ungefär 10 000 nybörjarplatser per år 2010–2012.

En oroväckande utveckling är den borgerliga regeringens vilja att begränsa möjligheten för människor att bli behöriga att läsa vid högskolan. På sikt kommer deras politik att innebära att antalet högskoleutbildade blir färre, vilket skulle kunna få allvarliga effekter inom såväl det privata näringslivet som den offentliga sektorn.

Fel! Okänt namn

9.2 Fler yrkesutbildningar

Efter ett initiativ från Vänsterpartiet har det nu inrättats en yrkeshögskola för eftergymnasial yrkesutbildning. Från och med den 1 juli samlas det som tidigare var kvalificerad yrkesutbildning, påbyggnadsutbildning, kompletterande utbildning osv. under denna gemensamma benämning. Förhoppningsvis kommer det att innebära en tydligare struktur och likvärdig kvalitet utan att man för den skull gör avkall på flexibiliteten och den lokala och regionala anknypningen.

Just flexibiliteten och att lokala behov tillåts styra verksamheten kan göra yrkeshögskolan till ett viktigt redskap för att motverka följderna av lågkonjunkturen. Trots stigande arbetslöshetssiffror finns det yrken där det råder brist på arbetskraft. Därför behövs ytterligare platser inom yrkesutbildningen. Vänsterpartiet satsar således på att skapa ytterligare 4 625 platser per år inom yrkeshögskolan 2010, vilket ökar till 5 625 platser 2012.

9.3 Kommunala vuxenutbildningen

Från och med 1990-talets början har nedskärningar och ett ineffektivt resursutnyttjande på grund av marknadsanpassningar gjort att grund- och gymnasieskolan inte klarat av sitt uppdrag att ge alla elever de kunskaper de har rätt till. Vuxenutbildningen har ett stort ansvar för att ge människor en ny chans och är en viktig del i det livslånga lärandet.

I den borgerliga utbildningspolitiken läggs hela ansvaret för lärandet på individen. Skolans ansvar och skyldigheter kommer helt i bakgrunden. Oviljan från regeringen att genomföra ekonomiska satsningar på skolan kommer att ställa krav på en utbyggd kommunal vuxenutbildning eftersom fler elever kommer att behöva komplettera sina grund- och gymnasieskolestudier. Ytterligare faktorer som nu påverkar tillströmningen till vuxenutbildningen är dagens stora gymnasiekullar och det rådande konjunkturläget med hotande massarbetslöshet.

Vänsterpartiets satsningar på ökad kvalitet inom den offentliga sektorn med fler anställda och en höjning av kompetensen ställer också krav på en utbyggnad av den kommunala vuxenutbildningen. Vi skapar därför ytterligare ca 11 000 platser per år, främst inom omvårdnadsprogrammet, fr.o.m. 2010. För att förbättra ungas kunskaper och stärka deras ställning på arbetsmarknaden satsar vi också på ett Ungdomslyft med 10 000 platser inom komvux. Totalt innebär det 21 000 fler studieplatser per år inom vuxenutbildningen.

9.4 Industrilyft för ökad konkurrenskraft

Den exportberoende industrin har drabbats extremt hårt av den globala krisen. Över hälften av de hittills lagda varslen har lagts inom tillverkningsindustrin, och IF Metall räknar med att upp till 70 000 av deras medlemmar kommer att vara utan jobb inom ett par månader.

Det mesta tyder dock på att den svenska industrin har goda förutsättningar att återhämta sig när efterfrågan åter stiger. En förutsättning för det är att produktionen snabbt kan skalas upp till full kapacitet. I många av våra konkurrentländer betalas permitteringslöner ut, vilket möjliggör just det; i stället för att företagen säger upp personal behåller man kompetensen i företaget mot statlig ersättning under den period då inga arbetsuppgifter finns. I en tillfällig kris av den typ vi nu ser är det en rationell användning av statliga medel och en försäkring mot förlorad konkurrenskraft.

Regeringen har motsatt sig införande av tillfälliga permitteringsstöd, trots påstötningar från såväl IF Metall som industrins arbetsgivarorganisationer. Det avtal mellan industrins parter om förkortad arbetstid med motsvarande lönesänkning måste ses mot bakgrund av regeringens vägran att tillmötesgå branschens önskemål.

Vänsterpartiet anser inte att lönesänkningar är ett rimligt sätt att lösa tillfälliga fall i efterfrågan. Vi föreslår därför ett industrilyft som kombinerar permitteringsstöd med utbildningsinsatser. Det innebär att de anställda slipper välja mellan att gå ned i lön eller bli uppsagda, samtidigt som företagen både kan behålla och stärka kompetensen.

De anställda som under en period inte behövs i produktionen beviljas studieledighet under en sammanhängande period eller delar av arbetsveckan. Under dagar med studier utgår permitteringsersättning från staten motsvarande a-kassan. Ersättning utöver a-kassenivå kan avtalas mellan parterna. Själv utbildningen bekostas av arbetsgivaren och utformas efter behoven på plats. Vi antar att utbildningarna har en genomsnittlig längd på sex veckor och att 25 000 personer omfattas i ett första skede. Det ger en utgift för staten på cirka 600 miljoner kronor i utbildningsersättning.

9.5 Generationslyft i äldreomsorgen

Det finns stora behov av både grundutbildning och kompetensutveckling inom äldreomsorgen. Enligt Socialstyrelsens lägesrapport "Vård och omsorg om äldre" för 2008 saknar nu nästan en fjärdedel, 24 %, yrkesförberedande utbildning i mediankommunen. I några kommuner och stadsdelar i storstäderna var andelen över 60 %.

Samtidigt står vi inför en snabbt stigande arbetslöshet framför allt bland unga. Ungdomar som i dag utbildar sig på omvårdnadsprogrammet för att arbeta inom äldreomsorgen riskerar att direkt efter gymnasiet hamna i arbetslöshet. Under 2009–2011 är det sammanlagt 14 052 unga i omvårdnadsprogrammet som lämnar gymnasieskolan. Ytterligare fler kommer att lämna komvux omvårdnadsutbildningar under samma period. Det vore ett enormt slöseri att inte ge dem en chans att få sitt första jobb, i synnerhet som det på 5 till 10 års sikt förväntas råda brist på utbildad omvårdnadspersonal och eftersom vi står inför stora pensionsavgångar.

Vänsterpartiet satsar därför på ett långsiktigt kompetenshöjningsprogram för anställda i äldreomsorgen som samtidigt ger nytexaminerade omvårdnadsarbetare en möjlighet att få jobb. Under tiden som de redan anställda går

Fel! Okänt namn på

utbildningar får arbetslösa en möjlighet att gå in som vikarier genom utbildningsvikariat.

Vi avsätter därför medel för utbildningsvikariat som ett arbetsmarknadspolitiskt program under de år utbildningssatsningen varar. Vi bedömer att det finns behov av sammanlagt 3 000 månadsplatser i utbildningsvikariat år 2010 och 5 000 platser de kommande två åren.

9.6 Aktiv arbetsmarknadspolitik

Direkta satsningar på fler reguljära jobb och för att förhindra varsel och uppsägningar utgör kärnan i Vänsterpartiets ekonomiska politik. Som beräkningar från riksdagens utredningstjänst visat, leder de satsningar vi hittills lanserat på jobbskapande till en minskning av arbetslösheten med ca 40 000 personer redan i år jämfört med regeringens alternativ.

Men vid sidan av de direkt jobbskapande åtgärderna vill vi också stärka och utveckla den aktiva arbetsmarknadspolitiken och återupprätta a-kassan som inkomstbortfallsförsäkring. Arbetsförmedlingens uppgift är att ge det stöd och erbjuda de insatser i form av utbildning, praktik och anställningsstöd som varje individ behöver för att kunna hitta ett varaktigt arbete. A-kassan ska ge inkomstrygghet och bidra till att den som drabbas av arbetslöshet ska kunna söka jobb i nivå med sina yrkeskunskaper och sin utbildningsnivå.

9.6.1 Program och anställningsstöd

Vänsterpartiet avsätter mer medel för aktiva arbetsmarknadspolitiska program än vad regeringen gör. Vi utökar antalet platser, men höjer också kvaliteten i insatserna. Regeringen fokuserar i huvudsak sina insatser på dels jobbsökaraktiviteter och s.k. coaching, dels på garantierna för långtidsarbetslösa. Garantierna innehåller i sin tur framför allt coachnings- och jobbsökaraktiviteter och mycket litet av utbildning, praktik och anställningsstöd.

Vänsterpartiet vill i stället avsätta mer resurser på insatser som dels ger meningsfull sysselsättning och arbetslivserfarenhet, dels stärker de arbetssökandes möjligheter att få jobb på sikt. Vi satsar därför på fler platser i arbetsmarknadsutbildningar, som även ska komma unga arbetslösa till del. Vidare vill vi ha fler praktikplatser, utbildningsvikariat och subventionerade anställningar än regeringen.

Till skillnad från regeringen anser vi att subventionerade anställningar ska anvisas av Arbetsförmedlingen och att fackliga organisationer ska vara delaktiga i processen för att garantera seriositet och kollektivavtalsenliga villkor. Praktikplatser ska åtföljas av anordnarsättning så att praktikanten får handledning och stöd under praktiktiden.

Enligt Arbetsförmedlingen kommer personer med kort utbildning, ungdomar under 25 år, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning och arbetslösa personer mellan 55 och 64 år att drabbas värst av den stigande arbetslösheten. Vi menar att det krävs mer riktade och kraftfulla insatser för att förhindra att individer i dessa grupper nu slås ut från arbetsmarknaden.

Tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet har vi presenterat en omfattande satsning på unga, som redovisas i avsnitt 9.7 nedan.

För att förbättra nyanländas möjligheter att få jobb inför vi ett särskilt anställningsstöd för nyanlända flyktingar och förbättrar möjligheterna att kombinera arbete, också med anställningsstöd, med sfi-undervisning. Vi vill också ge Arbetsförmedlingen mer resurser för att genomföra validering av utländsk yrkeskompetens och examina.

Vi inför också ett kraftigt förbättrat anställningsstöd till långtidssjukskrivna som börjar jobba. För långtidssjukskrivna inför vi dessutom ett förstärkt högriskskydd som undantar långtidssjukskrivna från sjuklöneperioden under första anställningsåret.

I stället för det som går under benämningen ”varaktig samhällsnyttig sysselsättning” i den s.k. jobb- och utvecklingsgarantin återinför vi plusjobb med avtalsenlig lön för långtidsarbetslösa. Vi återupptar också programmet gröna jobb som en integrerad del i arbetet för att nå uppsatta naturvårds- och miljömål.

9.6.2 Arbetsförmedlingen

En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad. Arbetsförmedlingen ska vara en integrerad del i den svenska modellen, där samverkan med parterna och lokala och regionala aktörer spelar en central roll.

Vi avvisar regeringens privatisering av arbetsförmedlingsverksamheten och vill avveckla systemet med s.k. kompletterande aktörer. I stället vill vi avsätta mer resurser till myndigheten, dels för att kompensera de nedskärningar som regeringen genomfört, dels för att förbättra servicen till de arbetsökande och möta den ökade arbetsbelastning som följer av stigande arbetslöshet.

Inom ramen för de ökade förvaltningsanslagen till Arbetsförmedlingen vill vi öronmärka medel till personal som ska anställas för att stödja och lotsa funktionshindrade och långtidssjukskrivna in i arbetslivet. Vi avsätter också medel för de personer som ska lotsa nyanlända flyktingar in i arbetslivet.

Vi vill också ge Arbetsförmedlingen större frihet att erbjuda aktiva insatser vid den tidpunkt då det anses lämpligt efter en individuell bedömning. Dagens system med fasta tidsgränser för när en insats får sättas in ökar risken för att fler fastnar i långvarig arbetslöshet.

Vi bedömer att Arbetsförmedlingen behöver utökade förvaltningsanslag på 800 miljoner kronor 2010 och 1 miljard kronor under kommande år jämfört med anslagen för 2009.

9.6.3 Arbetslöshetsförsäkringen

En solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring som ger löntagarna inkomstrygghet vid arbetslöshet är en central del i den gemensamma välfärden och för en väl fungerande arbetsmarknad. I synnerhet i lågkonjunktur fyller arbetslöshetsförsäkringen en viktig funktion som automatisk stabilisator för att hålla efterfrågan uppe. Vi är djupt bekymrade över vilka konsekvenser

Fel! Okänt namn på

regeringens dramatiska försämringar av arbetslöshetsförsäkringen kommer att få för både enskilda och samhällsekonomin när arbetslösheten nu beräknas öka.

Vänsterpartiet anser att arbetslöshetsförsäkringen efter den borgerliga regeringens ständiga försämringar alltmer antagit formen av ett dåligt fungerande lappverk. Försäkringen måste därför reformeras i grunden. Vi har utvecklats vårt förslag om framtidens arbetslöshetsförsäkring i motion 2008/09:A373 En solidarisk arbetslöshetsförsäkring.

Det är dock nödvändigt att skyndsamt genomföra ett antal förändringar som snabbt minskar de negativa effekterna av regeringens sabotage av försäkringen. Vi föreslår därför i vårt budgetalternativ en ökad skattefinansiering, vilket ger kraftigt sänkta egenavgifter, lägre kvalifikationskrav och bättre inkomstbortfallstäckning.

Vi avskaffar den orättvisa arbetslöshetsavgiften och återinför skatteavdraget för medlemskap i a-kassan. Vi höjer den högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsstödet till 970 kr de 100 första dagarna och 870 kr därefter 2010. År 2011 höjer vi högsta dagersättningen till 990 respektive 890 kr enligt samma modell. Från den 1 januari 2010 höjs också grundbeloppet från dagens 320 till 420 kr per dag. Ersättningsnivån i aktivitetsstödet höjs på motsvarande sätt.

9.7 Ge alla unga en chans

De närmaste åren står vi inför enorma utmaningar. Antalet unga som lämnar gymnasiet är rekordstort och arbetsmarknaden försämras kraftigt. Enligt Arbetsförmedlingen beräknas unga att drabbas värst av den stigande arbetslösheten. Men ungdomar är inte en homogen grupp, och alla drabbas inte lika hårt av krisen. Särskilt svårt på arbetsmarknaden är det för unga utan slutbetyg från gymnasiet och unga med funktionsnedsättning. Den redan mycket höga ungdomsarbetslösheten kan komma att stiga dramatiskt om inget görs, och de som står längst ifrån arbetsmarknaden kommer att drabbas hårdast. Samtidigt som vi möter en ekonomisk kris står vi inför en långsiktig demografisk utmaning där antalet äldre ökar.

Regeringen noterar den stigande ungdomsarbetslösheten i sin ekonomiska vårproposition med nöjer sig med att endast utöka antalet platser i den s.k. ungdomsgarantin. Problemet är att ungdomsgarantin är en passiv åtgärd med fokus på jobbsökaraktiviteter i grupp. Vad som krävs för att stödja unga på arbetsmarknaden är i stället fler utbildningsplatser och arbetsmarknadspolitiska åtgärder med högre kvalitet.

Alla goda krafter i samhället måste nu mobiliseras. Att skapa möjligheter och en ljusare framtidsbild för dagens unga generation är en nyckel för att klara framtidens utmaningar. Tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet har vi i Vänsterpartiet därför föreslagit omfattande satsningar för jobb och stöd till unga. Sammanlagt föreslår vi 36 500 fler platser i utbildning och arbetsmarknadspolitiska program riktade till unga.

9.7.1 Ett brett ungdomslyft

Den enskilt viktigaste orsaken till att unga inte får jobb är bristande utbildning. Många av dem som står långt ifrån arbetsmarknaden saknar grundläggande utbildning från gymnasiet och ibland till och med från grundskolan. Arbetsförmedlingen beräknar att totalt 120 000 unga kommer ut på arbetsmarknaden mellan 2009 och 2012 utan slutbetyg från gymnasiet. Behovet av extraordinära insatser för att möta deras utbildningsbehov är därför stort. Vi vill av den anledningen sätta ett tillfälligt program med 10 000 platser, för unga arbetslösa som vill komplettera sin utbildning så att de får grundläggande behörighet – ungdomslyftet. Programmet ska innebära att långtidsarbetslösa (arbetslösa mer än tre månader) mellan 20 och 24 år som vill komplettera sina ofullständiga grundskole- eller gymnasieutbildningar ska kunna göra det. Programmet bör till att börja med finnas under en tvåårsperiod och berättiga till särskild ungdomslyftersättning eller till aktivitetsstöd för dem som kvalificerat sig för det. Krav ska ställas på ett aktivt deltagande i utbildningen för att ersättning ska erhållas. Utbildningen ska kunna arrangeras inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen eller på folkhögskolor. Tiden i programmet ska vara flexibel och anpassad efter de utbildningsbehov som individen har, men maximalt ska utbildningen kunna pågå under ett år.

Ett sådant program skulle samtidigt minska trycket på Arbetsförmedlingen och skapa större möjligheter för arbetsförmedlarna att ge ett mer individuellt stöd även till dem som står närmare arbetsmarknaden.

9.7.2 Fler utbildningsplatser på komvux, KY och högskola

Trots att ungdomskullarna växer kraftigt under de kommande åren har regeringen minskat antalet studieplatser på både komvux och högskola. Risken är betydande att vi nu står inför ett historiskt trendbrott där andelen ungdomar som har möjlighet att gå vidare till högre studier för första gången kommer att minska. Vi vill kraftigt bygga ut både komvux, kvalificerad yrkesutbildning (KY) och högskola. Vi vill göra en ömsesidig långsiktig överenskommelse med några branscher som ser en framtida brist på kompetens och utbildat folk. Om staten nu, även i tuffa tider, tar sitt ansvar och utbildar genom yrkesvux och KY, så bör dessa branscher kunna garantera praktikplatser, traineeplatser eller överbrygningsjobb för att inte förlora sin framtida konkurrenskraft. Vi vill bygga ut högskolan med minst 3 685 platser, komvux med minst 4 700 platser och KY med minst 2 500 platser 2010.

9.7.3 Traineeprogram i välfärden

Enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) finns det stora behov av nyrekryteringar i den offentliga sektorn inom de närmaste åren, bl.a. på grund av pensionsavgångar. Rekryteringsbehovet är stort när det gäller t.ex. vårdbiträden och yrkeslärare – men också när det gäller andra yrkesgrupper. Vi vill investera 1 miljard kronor i ett traineeprogram i välfärden. Det räcker till ca 3 000 traineeplatser.

Fel! Okänt namn nå

9.7.4 Praktik- och karriärcoachning på högskolan

För att få jobb behöver ungdomar referenser och erfarenheter från arbetslivet. Vi ser stora behov av att långsiktigt brett förbättra kontakterna mellan utbildning och yrkesliv både i gymnasieskolan, i komvux och på högskolan. Redan i år föreslår vi 100 miljoner kronor för att bygga ut möjligheterna till praktik och karriärrådgivning på högskolan.

9.7.5 Praktik för nytexaminerade akademiker

När jobbkrisen förvärras drabbas även unga välutbildade hårt. Vi vill genomföra en särskild jobb- och praktiksatsning på statliga myndigheter riktad till de unga som är på väg att avsluta sina studier och nu möter en hård arbetsmarknad.

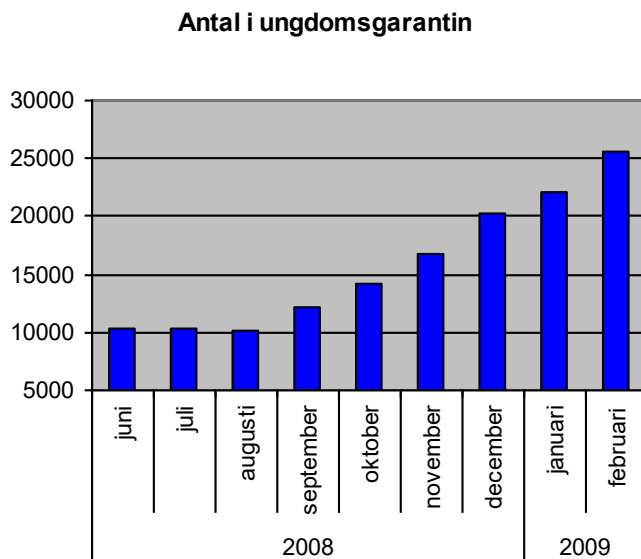
9.7.6 Starta eget för unga

Ungas vilja att starta företag är stor. Men i dag kan inte den som är under 25 år ta del av stödet till näringsverksamhet. Sverige behöver ett starkare entreprenörskap. Därför vill vi låta även yngre ta del av stödet till eget företagande.

9.7.7 Snabbare och mer flexibla insatser för långtidsarbetslösa ungdomar

Långtidsarbetslösheten bland ungdomar stiger snabbt. Antalet personer inskrivna i jobbgarantin för ungdomar ökar dramatiskt och förväntas fortsätta öka kraftigt. I februari var nästan 25 000 ungdomar mellan 18 och 24 år inskrivna i jobbgarantin. Ytterligare 5 600 var öppet långtidsarbetslösa och drygt 700 ungdomar var inskrivna i jobb- och utvecklingsgarantin. Samtliga av dessa drygt 30 000 ungdomar hade varit arbetslösa mer än tre månader.

För att möta den ökande långtidsarbetslösheten behövs ett mer modernt och flexibelt angreppssätt. Vi menar att varje ungdom måste bemötas individuellt och ges stöd på sina egna villkor och efter sina egna förutsättningar. Dessutom måste Arbetsförmedlingen ha några resurser att erbjuda t.ex. när det gäller vidareutbildning.

Diagram 8. Antalet unga i jobbgaranti för ungdomar ökar snabbt

Källa: Arbetsförmedlingen.

9.7.8 Snabbare och mer flexibla vägar till aktiva insatser

Vi föreslår att de unga som enligt Arbetsförmedlingens bedömning behöver det, ska få ta del av jobbgarantin omedelbart. Jobbgarantin är ett stelbent regelverk som inte tar hänsyn till individen. Först måste varje ungdom vara inskriven på Arbetsförmedlingen i tre månader för att få del av garantin. Därefter förspills ytterligare tre månader innan det ges möjlighet till utbildning eller praktik. Vi menar att tiden i passiv arbetslöshet är fördömande och måste kortas. Arbetsförmedlingen måste få möjlighet att bemöta ungdomar i arbetslöshet som individer på ett mer flexibelt sätt.

9.7.9 Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning

Unga med funktionsnedsättning är dubbelt utsatta på arbetsmarknaden och är överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. För att Arbetsförmedlingen ska kunna erbjuda bättre stöd behövs extra resurser. Vi vill därför avsätta 50 miljoner kronor till Arbetsförmedlingen för mer individuellt stöd för unga med funktionsnedsättning.

9.7.10 Möjlighet till längre praktik och utbildningar

I dag får en ung person som har varit arbetslös länge studera eller göra praktik i maximalt tre månader. Den gränsen är för kort. De allra flesta ungdomar behöver inte några längre utbildningar eller praktikplatser – men några gör det. Vi föreslår därför att regeln om högst tre månaders praktik eller utbildning utökas till maximalt nio månader.

Fel! Okänt namn nå

9.7.11 Lärlingsplatser för långtidsarbetslösa ungdomar

Många unga som har gått utan arbete en längre tid behöver uppdatera sin kompetens, men de saknar studievana och behöver en nära kontakt med arbetslivet för att göra det. Därför vill vi inrätta 4 000 lärlingsplatser där utbildningen motsvarar yrkeskomvux men är förlagd i yrkeslivet. De arbetsplatser som tar emot lärlingar får ersättning för det.

9.7.12 Arbetsmarknadsutbildning till unga

Många arbetslösa ungdomar har bristande utbildning. Utvärderingar från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) visar att yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning är en framgångsrik insats som leder till jobb. Vi har tidigare lagt fram förslag om att bygga ut den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen. Vi har ett gemensamt förslag om att redan i år investera i 3 500 årsplatser i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning som riktas till unga under 25 år, och avsätter 500 miljoner kronor 2010 för detta.

9.7.13 Förstajobbetavdrag

För de unga som är långtidsarbetslösa och som saknar den praktiska erfarenheten och de rätta kontakterna för att komma in på arbetsmarknaden vill vi investera i ett generöst förstajobbetavdrag. Det innebär att de arbetsgivare som anställer en ung långtidsarbetslös får göra ett skatteavdrag två tredjedelar av lönen under maximalt tolv månader. Arbetsförmedlingen ska anvisa platserna för att uppnå önskvärd sysselsättningseffekt och garantera kollektivavtalsenliga löner. Vi avsätter 650 miljoner kronor till 5 000 platser 2010.

10 En trygg arbetsmarknad med plats för alla

Den akuta arbetslöshetskrisen får inte bli en förevändning för att sänka ambitionerna för att skapa ett tryggt och utvecklande arbetsliv där de anställdas villkor, inflytande och utvecklingsmöjligheter står i centrum. Den viktigaste aktören för att förbättra villkoren i arbetslivet och öka de anställdas inflytande över situationen på arbetsplatserna är de fackliga organisationerna.

Till skillnad från regeringen vill vi främja facklig organisering och skapa bättre förutsättningar för demokratiskt inflytande i arbetslivet genom fackligt arbete. Vi vill göra det billigare att vara med i facket och återställer den av regeringen slopade avdragsrätten för fackligt medlemskap. Vi återinför anslaget till facklig styrelseutbildning, arbetsmiljöutbildning och EU-bevakning. Vi återinför också stödet för korttidsutbildningar som fördelats av de fackliga organisationerna.

Vi vill genomföra en rad reformer som stärker löntagarnas makt och inflytande genom stärkt yttrandefrihet i arbetslivet, lagstadgad rätt till heltid och förstärkt anställningstrygghet. De allt vanligare visstidsanställningarna utgör

ett särskilt allvarligt och ökande hot mot de anställdas trygghet och möjligheterna till fackligt arbete. Allra hårdast drabbade av otrygga anställningar är ungdomar, vilket avspeglar sig i den dramatiska ökningen av ungdomsarbetslösheten.

Vänsterpartiet vill minimera de otrygga visstidsanställningarna och stimulera tillsvidareanställningar genom förändringar i LAS. Vi vill dessutom höja arbetsgivaravgiften för allmän visstidsanställning med 5 % som kompensation för de högre utgifter dessa medför för samhället genom fler arbetslöshetsperioder och ökad ohälsa.

Oseriösa företag som fifflar med skatter och utnyttjar svart arbetskraft är den största källan till skattebortfall enligt Skatteverkets bedömning. Men svartjobb och skattefiffel är också ett arbetsmarknadspolitiskt problem. Svarta löner bidrar till social dumpning och ställer människor utanför det skydd som kollektivavtal, socialförsäkringssystem och arbetsmiljölagstiftning och arbetsrättslig lagstiftning ger. Inte minst papperslösa, människor utan uppehållstillstånd, utnyttjas på ett ofta omänskligt sätt i den svarta och grå sektorn inom exempelvis bygg-, städ- och restaurangbranscherna.

Vänsterpartiet ser allvarligt på de här problemen och föreslår därför en nationell strategi mot svartjobb, skattefusk och social dumpning. Bland annat innefattar satsningen ökade befogenheter och resurser till Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten, men också en samordnad trepartssamverkan mellan stat, arbetsgivare och fackförbund om sjysta villkor.

10.1 Stöd till personer med funktionshinder

Det allt hårdare tempot i arbetslivet och allt högre produktivetskrav gör att människor med funktionsnedsättningar har fått allt svårare att göra sig gällande i arbetslivet. Insatser för att stödja och lotsa personer med funktionsnedsättningar in i arbetslivet är därför högt prioriterade. Lönebidragsanställningar är för många i denna grupp en bra möjlighet att komma in på den reguljära arbetsmarknaden. Vi föreslår en stegvis höjning av taken och en utökning av antalet platser med lönebidrag för att fler ska få chansen till ett arbete.

Samhall AB fyller en viktig funktion för att erbjuda personer med funktionsnedsättningar meningsfull sysselsättning. Vi satsar på ökade anslag till Samhall under kommande år för att verksamheten ska kunna bedrivas på fler orter och fler ska beredas jobb. Vi välkomnar också regeringens höjning av ersättningen till personligt biträde för personer med funktionsnedsättning, men vi anser inte att höjningen ska finansieras genom att färre beviljas biträde. Vi ökar därför anslagen så att antalet personer som omfattas av stödet kan bibehållas.

10.2 Arbetsmiljö och rehabilitering

Det faktum att arbetstakten och prestationskraven i arbetslivet har höjts påverkar inte bara personer med funktionsnedsättningar, utan präglar hela sam-

Fel! Okänt namn på

hällsutvecklingen. Underbemanning, mindre tid för pauser och återhämtning och minskad kontroll över den egna arbetssituationen leder till stress och förslitning. Det höga antalet långvariga sjukskrivningar, inte minst bland kvinnor, måste ses mot denna bakgrund. För att komma till rätta med den här situationen krävs insatser av olika slag.

De som i dag är sjukskrivna eller har sjukbidrag måste erbjudas rimliga levnadsvillkor genom högre ersättningsnivåer. Men framför allt vill vi satsa på bättre rehabilitering och anpassning av arbetsplatserna för att ge människor en chans att komma tillbaka. Vi vill införa sanktioner mot arbetsgivare som inte tar sitt ansvar för rehabilitering och anpassning.

I syfte att på sikt minska förslitningen och ohälsan i arbetslivet är dock det förebyggande arbetsmiljöarbetet det viktigaste. Vänsterpartiet vill stärka och utveckla arbetsmiljöarbetet och ge Arbetsmiljöverket och skyddsombuden betydligt mer resurser och bättre verktyg i sitt arbete.

För att kunna utveckla och förbättra arbetslivet krävs aktuella kunskaper om utvecklingen. Arbetslivsinstitutet (AU) bedrev mycket högkvalitativ tillämpad forskning om arbetslivet, och AU hade dessutom uppdrag att förmedla kunskaperna till såväl arbetsmarknadens parter som till myndigheter, beslutsfattare och allmänhet. Regeringens omotiverade nedläggning av ALI har kraftigt försämrat möjligheterna att analysera, utvärdera och hitta nya lösningar på problem i arbetslivet. Vänsterpartiet anser att det behövs en samlad arbetslivsforskning med ett tydligt samhällsuppdrag. Vi avser att återkomma med förslag på hur det behovet ska kunna täckas framöver. Tills vidare avsätter vi medel för arbetslivsforskning som ska förfogas över av FAS och Arbetsmiljöverket.

10.3 En jämställd arbetsmarknad

Sambandet mellan generella välfärdssystem och en väl utbyggd vård- och omsorgssektor och kvinnors arbetskraftsdeltagande är tydligt. Kvinnors arbetskraftsdeltagande i Sverige är också bland de högsta i världen (SOU 2004:43). De nedskärningar som nu drabbar den offentliga välfärdssektorn, parallellt med att regeringen infört vårdnadsbidrag och avdrag för hushållsnära tjänster, riskerar att dels försämra kvinnors möjligheter till förvärvsarbete i allmänhet, dels etablera en privat tjänstearbetsmarknad med dåliga löner och arbetsvillkor.

Vänsterpartiet anser att de pengar regeringen betalar ut i skatterabatter och bidrag i stället bör användas där de gör nytta för både jämställdhet och sysselsättning: för att bygga ut och stärka kvaliteten i den offentliga välfärden. Vi avvisar därför både avdraget för hushållsnära tjänster och vårdnadsbidraget, vilka bidrar till att cementera en könsuppdelad arbetsfördelning och dessutom har en orättvis fördelningsprofil. Vi satsar dessutom väsentlig mer än regeringen på stöd till den kommunala välfärdssektorn för att skapa utrymme för att behålla anställda, öka kvaliteten och förbättra villkoren för de anställda.

Vår politik omfattar en rad förslag som syftar till att bryta med könsdiskriminerande strukturer i arbetslivet och skapa förutsättningar för både kvin-

nor och män att förvärvsarbeta och ta ansvar för det obetalda omsorgsarbetet, på lika villkor.

10.3.1 Rätt till heltid

I alla sektorer och yrken arbetar kvinnor deltid i större utsträckning än män. Anledningen är dels arbetsmarknadsskäl, dvs. att arbetsgivaren endast erbjuder deltidsanställning, dels att kvinnor av olika anledningar väljer att inte jobba heltid. Kvinnors deltidsarbete är både orsak till och en konsekvens av att kvinnor utför en större del av det obetalda hemarbetet. Deltidsarbetet innebär en rad problem. Månadsinkomsten blir lägre eftersom arbetet omfattar färre timmar. Timlönen är lägre för deltidsarbetande. Vidare har deltidsanställda mindre inflytande på arbetsplatserna, får mindre kompetensutveckling och sämre möjligheter till befordran, vilket ytterligare försämrar löneutvecklingen. Dessutom blir ersättningarna från socialförsäkringssystemen samt den framtida pensionen lägre.

Vänsterpartiet anser att det behövs en lagstiftad rätt till heltid för att ge kvinnor samma möjligheter i arbetslivet som män. Lagen om anställningsskydd bör kompletteras med en regel om att alla anställningar som huvudregel ska vara på heltid. Anställningar på deltid ska kunna ingås om det finns särskilda skäl och vara reglerade mellan parterna på arbetsmarknaden.

10.3.2 Ett jämställt föräldraskap

Kvinnor tar i dag ut ca 79 % av dagarna i föräldraförsäkringen. Enligt TCO:s pappaindex har männens uttag av föräldradagar ökat något det senaste året. Men antalet män som tar ut dagar är konstant. Fortfarande tar männen bara ut cirka en femtedel av dagarna, och med nuvarande takt kommer det att ta 50 år innan kvinnor och män delar lika. År 2008 minskade dessutom männens uttag av VAB-dagar.

Fördelningen av föräldraansvaret leder till att kvinnor i högre grad än män börjar arbeta deltid när barnen blivit större. Detta leder till att arbetsgivare betraktar kvinnor som mer "riskabel" arbetskraft, vilket försämrar förhandlingspositionen för alla kvinnor när det gäller löner och arbetsvillkor, även för dem som inte har barn. De s.k. pappamånaderna har inte haft någon större effekt på mäns uttag av föräldradagar. Därför är det nödvändigt att förändra utformningen av föräldraförsäkringen.

Regeringen har infört möjlighet för kommunerna att besluta om vårdnadsbidrag på 3 000 kr per månad. Vårdnadsbidraget innebär att skattemedel används för att uppmuntra kvinnor att göra sig ekonomiskt beroende av män och axla rollen som hemmafru. Regeringen har även infört en jämställdhetsbonus som ska belöna hushåll där den förälder som tjänar mest tar ut föräldraledighet. Båda reformerna missgynnar ensamstående föräldrar, av vilka de flesta är kvinnor. Vi menar att jämställdhetsbonusen, även om dess syfte är gott, är en ineffektiv metod som befäster föräldraskapet som obligatoriskt för kvinnor, medan män ska lockas att ta sitt ansvar med ekonomisk stimulans.

Vänsterpartiet vill i stället för att erbjuda otillräckliga bonusar och bidrag individualisera föräldraförsäkringen så att varje förälder tar ut lika många

Fel! Okänt namn på

dagar. Detta är ett konkret sätt att få män och kvinnor att ta lika stort ansvar för sina barn och för hemarbetet. Vänsterpartiet satsar 1 200 miljoner kronor från 2010 på att individualisera föräldraförsäkringen.

11 En socialförsäkring för alla

Regeringen har sedan 2006 genomfört omfattande försämringar och besparingar på sjukförsäkringen. Ohälsotalet sjunker men allt tyder på att människor hamnar i kläm. Enligt Försäkringskassan beräknas nu 52 000 personer att gå miste om sin sjukpenning eller sjukersättning 2010 till följd av de nya reglerna i sjukförsäkringen. Samtidigt beräknas arbetslösheten stiga till 11 % samma år. De sjuka riskerar att hamna längst bak i kön till varje ledigt jobb, till socialkontoret eller till sjuknärvaro på jobbet. Enligt en undersökning från TCO – Jakten på superarbetskraften fortsätter! (2008) – är sex av tio arbetsgivare negativa till att anställa sjukskrivna och hälften negativa till att anställa långtidsarbetslösa.

Enligt regeringen ska de sjuka som blir utförsäkrade hänvisas till Arbetsförmedlingen. För dem som inte är berättigade till ersättning från a-kassan efter många år som sjukskriven återstår socialbidrag. Det tycker regeringen är en acceptabel konsekvens.

Vänsterpartiet vill ha en solidarisk sjukförsäkring. Vi kräver ett stopp på jakten på sjuka och arbetslösa. Vi vill ha en sjukförsäkring som inte tvingar oss att jobba när vi är sjuka. Vi vill höja taket och ersättningsnivåerna i försäkringen. Vi vill avskaffa de fasta tidsgränserna och återinföra rätten till tidsbegränsad sjukersättning. Utsorteringskedjan måste avskaffas. Ingen människa blir friskare av fattigdom.

Men det är inte tillräckligt att enbart återställa de försämringar som regeringen genomfört. Vi vill reformera sjukförsäkringen så att den stärker tryggheten för individen. Vi vill stärka rätten och tillgången till rehabilitering. Rättssäkerheten och rörligheten på arbetsmarknaden måste öka. Rätten till arbete måste upprättas och möjligheterna att komma tillbaka efter en sjukskrivning måste förbättras. Vi vill avskaffa karensdagen och höja ersättningsnivåerna i sjukersättningen. Alla förbättringar av den allmänna sjukförsäkringen måste göras med den generella välfärden som utgångspunkt.

De nedskärningar som sker i socialförsäkringarna riskerar att bana väg för ett totalt systemskifte. Regeringen avser att tillsätta en socialförsäkringsutredning som ska se över hela systemet med pensionssystemet som förebild: en sjukförsäkring fristående från statsbudgeten, rakare rör mellan inbetalda avgifter och erhållna ersättningar, differentierade avgifter beroende på risk osv. Vänsterpartiet kommer att bekämpa en sådan utveckling. Det svenska socialförsäkringssystemet är i grund och botten genialiskt ur ett feministiskt perspektiv och ur jämlikhetssynpunkt.

11.1 Ta kvinnors ohälsa på allvar

Kvinnor drabbas värst av försämringarna i sjukförsäkringen och tvingas nu hålla till godo med lägre inkomster, bli ekonomiskt beroende av män eller gå till socialkontoret. Vänsterpartiet har påtalat att försämringarna i sjukförsäkringen strider mot riksdagens jämställdhetspolitiska mål som fastställer att de ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män ska minska.

60 % av alla 685 000 personer med sjukersättning eller sjukpenning i februari 2009 var kvinnor. Kvinnornas andel av de långa sjukfallen har ökat de senaste tio åren. Särskilt är det äldre kvinnor som står för de långa sjukskrivningarna. 20 % av alla med sjukersättning är kvinnor mellan 60 och 64 år. Äldre kvinnor är således överrepresenterade bland de långvarigt sjuka som nu drabbas värst av försämringarna i sjukförsäkringen.

Inte bara kön och ålder utan också klass påverkar vår hälsa. Enligt LO-rapporten Vad vill egentligen moderaterna? (2005) är 25 % av LO-kvinnorna sjukskrivna under ett år, jämfört med 15 % av Sacokvinnorna, 14 % av LO-männen och endast 6 % av Sacomännen. Bland de långvarigt sjuka är klass och kön återigen avgörande. 7 % av alla LO-kvinnor har sjuk- eller aktivitetsersättning, jämfört med 4,5 % av TCO-kvinnorna och 3,5 % av Saco-kvinnorna. Bland LO-män har 3 % sjuk- eller aktivitetsersättning jämfört med mindre än 1 % av Saco-männen.

Kvinnor och LO-arbetare har fysiskt och psykiskt krävande arbetsmiljöer. LO-kvinnornas arbetsmarknad präglas av litet inflytande och hårt styrt arbete. Tre av fyra kvinnliga arbetare inom privat och offentlig tjänstesektor har små möjligheter att ta en kort pratpaus under arbetspasset. Endast en tredjedel av de kvinnliga LO-arbetarna jobbar dagtid på vardagar, alla andra jobbar även obekvämt arbetstid, kvällar, nätter och helger. Sammantaget gör den dåliga arbetsmiljön, den ökade stressen i arbetslivet med slimmade organisationer och den bristande jämställdheten på hemmaplan att kvinnor med LO-yrken är drabbade av ohälsa i högre grad.

Vänsterpartiet tar kvinnors ohälsa på allvar. Vi vill återupprätta en solidarisk sjukförsäkring och satsa mer på sjukvård, förebyggande arbetsmiljöarbete och på välfärden för att förhindra en liknande utslagning av kvinnor som efter 1990-talskrisen.

12 Skattepolitik

12.1 Både nedskärningar och skattehöjningar med regeringens politik

Regeringen aviserar inga nya skatteförslag i vårbudgeten. Trots det kommer regeringens politik att leda till skattehöjningar. Just nu tvingas många människor ut i arbetslöshet. Regeringens egna prognoser över arbetslöshetens utveckling de närmaste åren är mardrömslika. För innevarande år beräknas antalet öppet arbetslösa till närmare 9 % av arbetskraften för att 2011 öka till

Fel! Okänt namn på

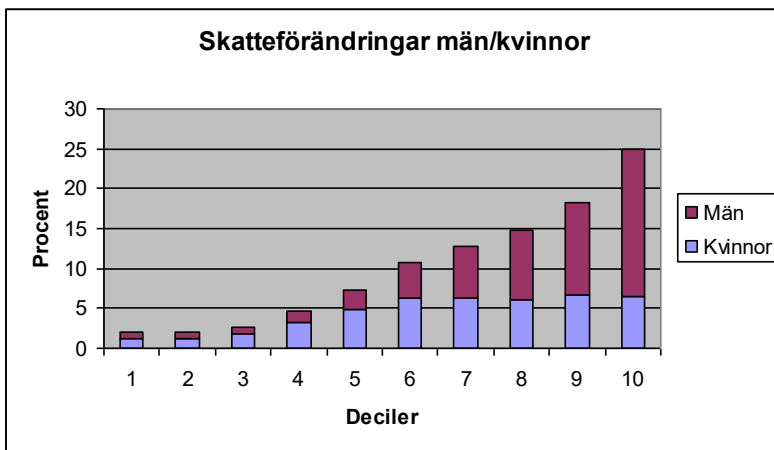
nästan 12 %. Det innebär att det under en längre tid framöver kommer att finnas stora grupper som inte får ta del av jobbskatteavdraget. Vi kommer att få en situation där arbetslösa inte bara kommer att känna av effekterna av en urholkad a-kassa utan dessutom drabbas av kraftiga skatthöjningar.

På annan plats i motionen tar vi upp frågan kring kommunsektorns försämrade ekonomi, bl.a. till följd av vikande skatteunderlag och regeringens ovilja att höja statsbidragen. Vi befarar stora nedskärningar och menar att regeringens åtgärder inte är tillräckliga. Nu menar det största regeringspartiet, Moderaterna, att det kan bli nödvändigt med skatthöjningar i kommunerna. Regeringens strategi att föra över effekterna av skattesänkningar för främst välbeställda till kommunsektorn är mycket upprörande och orättvis.

12.2 Målsättning med skattepolitiken

Målsättningen för Vänsterpartiets skattepolitik är att få fler människor i arbete, trygga välfärden och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade välfärden som vi menar ska finansieras via skatterna. Vi vill utveckla den generella välfärden och samtidigt ta hänsyn till hur kvinnors och mäns olika förutsättningar kan ta sig olika ekonomiska uttryck. Kvinnors lägre inkomst av arbete får betydelse för nivån på såväl sjukförsäkring som a-kassa och pensioner. Man kan påvisa hur skillnader i inkomststrukturer mellan kvinnor och män minskar när skattepliktiga ersättningar (transfereringar), familjestöd och skatt beaktas. En viktig slutsats blir att kvinnor som kollektiv är mer beroende av skatte- och transfereringssystemen och därmed mer känsliga för förändringar. Skatterna har sänkts mest för höginkomsttagare och förmögna samtidigt som arbetslösa, sjuka och pensionärer står för finansieringen. Det betyder att Sverige har fått vidgade klyftor.

Diagram 9. Fördelningseffekter av regeringens samtliga skatteförändringar²⁷

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2008:1 524.

En undersökning gjord av SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) visar att viljan att betala skatt är hög och att nio av tio företrar satsningar på t.ex. vård och äldreomsorg före skattesänkningar. Skatter måste också upplevas som rättvisa för att få acceptans. Därför menar Vänsterpartiet att det krävs en viss progressivitet i systemet och föreslår en höjd skatt vid högre inkomster genom begränsningar i grundavdraget. Vänsterpartiet har konsekvent avvisat regeringens jobbskatteavdrag och föreslog i höstbudgeten en höjning av grundavdraget. Genom våra förslag kommer nya grupper som i dag inte får del av regeringens jobbskatteavdrag att få skattesänkningar. Det gäller t.ex. pensionärer och människor som har sjuk- eller arbetslöshetsersättningar.

12.3 Skatter som styrmedel i miljöpolitiken – gröna skatter

Skatter är ett viktigt styrmedel i klimat- och miljöomställningen. Den röd-gröna oppositionens gemensamma mål är att utsläppen i Sverige bör minska med 45 % till 2020 i förhållande till 1990 års nivå. Målet avser de sektorer som inte ingår i EU:s system för utsläppshandel, dvs. transporter, bostäder, avfallsanläggningar, jord- och skogsbruk och vattenbruk samt delar av industrin. Klimatmålet ska genomföras i Sverige och ska inte omfatta åtgärder i andra länder. Till 2050 ska utsläppen av växthusgaser i Sverige reduceras

²⁷Förklaring till diagrammet: Andelen av den totala förändringen av inkomsterna per decil fördelad på män och kvinnor. Fördelningsanalysen har tagit hänsyn till skatteförändringar enligt budgetpropositionerna för 2007, 2008 och 2009 samt 2007 och 2008 års ekonomiska vårpropositioner. Förslagen analyseras i förhållande till de regler som gällde före regeringsskiftet hösten 2006.

Fel! Okänt namn på

med 90 % i förhållande till 1990 års nivå. Effekter i form av miljövänligare verksamhet och beteenden nås genom att rätt pris sätts på miljöpåverkan. Det handlar t.ex. om höjda koldioxidskatter och om att införa en kilometerskatt för att minska transporters skadliga påverkan på miljön och styra över till mer kollektivt resande. Med hjälp av skattereduktion för företagets forsknings-satsningar vill vi skapa ytterligare förutsättningar för miljö- och energiom-ställningen.

Vi vill behålla skattelättnader för miljövänlig verksamhet såsom biobräns-len och föreslår även att ROT-avdraget ska utformas så att miljöåtgärder eller energibesparande åtgärder särskilt främjas. Samtidigt anser vi att det är nöd-vändigt att ta bort skattesubventioner till klimatstörande verksamhet. Rege-ringen vill av klimatskäl avskaffa vissa skattelättnader och subventioner för jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och industri utanför den handlande sektorn. I huvudsak stöder vi regeringens linje, men vi vill även att yrkesfiskarnas sub-ventioner i form av befrielse från energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt ska fasas ut. Dessa subventioner minskar enligt Riksrevisionen incitamenten för att använda mer energisnåla motorer och fiskemetoder, vilket bidragit till att fiskenäringen i dag ligger på tredje plats när det gäller koldioxidutsläpp i förhållande till branschens storlek. Dessutom leder det till överfiske (Statens insatser för ett hållbart fiske, RiR 2008:23).

Vänsterpartiet var med och införde skatteväxling 2000. Fram till 2006 har drygt 16 miljarder kronor växlats från ökad skatt på sådant som belastar mil-jön negativt, till sänkt skatt på arbete och stöd till vissa stimulansåtgärder. Vi vill fortsätta att utveckla den gröna skatteväxlingen för att uppnå bästa möj-liga fördelnings- och miljöpolitiska resultat.

12.4 Skatter och företagande

Vänsterpartiet tror inte att det är nödvändigt med stora skattesänkningar för att förbättra företagets situation. Däremot är vissa förbättringar och justering-ar nödvändiga.

Vi vill också peka på vikten av att ha ett enhetligt likformigt regelsystem med få undantag som är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilde företa-garen. Ett likformigt skattesystem förhindrar också inlåsnings effekter och en snedvriden konkurrens.

Vi tror att det finns en rad angelägna åtgärder som i första hand riktar sig till mindre företag. Vi har ställt oss bakom förändringen av 3:12-reglerna, liksom regeringens förslag om direktavskrivning. Vidare vill vi minska små-företagens sjuklönekostnader. År 2007 tog regeringen bort arbetsgivarnas medfinansieringsansvar, men det räcker inte. Även om mindre företag som kollektivt har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan de kostnaderna i sam-band med sjukfrånvaro innebära stora problem i det enskilda företaget. Vi föreslår att sjuklönekostnaden slopas i företag med upp till tio anställda. Före-tagen avlastas ekonomiskt samtidigt som risken för utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar.

Stödet till forskning och utveckling ska utökas genom en skattereduktion som riktar sig till små och medelstora företag. Satsningarna blir avgörande för att ta till vara och vidareutveckla kompetens inför bl.a. miljö- och energiomställningen.

I stället för att sänka socialavgifterna med 1 procentenhet vill vi ha riktade åtgärder som gynnar de mindre företagen. Vi vill dessutom ha ett riktat stöd till s.k. soloföretag om en nyanställning görs. Företagarnas trygghet inom socialförsäkringssystemet måste garanteras. Regeringen har på ett olyckligt sätt försenat frågan. Det är nödvändigt att avsätta resurser även här. En klar målsättning måste vara att en företagare och en anställd ska få samma trygghet.

12.5 Bekämpa skattefusket

Varje år går staten miste om över 130 miljarder kronor i uteblivna skatteinkomster. Det är ett resultat av både medvetet skattefusk och oavsiktliga misstag, men där fusk står för den största delen. För företag som vill vara seriösa blir skattefusk och svartarbete ett gissel eftersom man inte kan konkurrera på lika villkor. För att komma till rätta med problemet krävs tydlig lagstiftning och en rad åtgärder som ger myndigheter större befogenheter. Vi vill lyfta fram det förtjänstfulla arbete som fackliga organisationer och arbetsgivarorganisationer inom byggbranschen gjort för att motverka fusk.

Skatteverkets möjlighet att göra oanmälda arbetsplatsbesök för att kontrollera personalliggare bör utökas till att omfatta fler branscher än i dag. En annan åtgärd är att den månatliga redovisningen av skatter och avgifter görs på individnivå. Innan det blir en generell åtgärd föreslår vi en försöksverksamhet, t.ex. i byggbranschen. Dessutom föreslår vi att Skatteverket får ökade resurser inte minst för att möta en ökad ekonomisk brottslighet ofta med internationella förgreningar.

Vi föreslår också att det inrättas ett trepartsråd mot skattefusk och social dumpning. Rådet ska bestå av beslutsfattare, myndigheter och representanter för arbetsmarknadens parter. Syftet är att genom ökat informationsutbyte och samverkan få åtgärder mot skattefusk och social dumpning att bli mer effektiva.

Ett s.k. entreprenadavdrag bör införas där huvudentreprenörer tar del av ansvaret för att underentreprenörers inbetalning av skatter och arbetsgivaravgifter sker på korrekt sätt.

Vänsterpartiet har välkomnat regeringens förslag om förändringar i reglerna om avdragsrätt för räntor i företagssektorn och de förändrade underprisreglerna för handelsbolag som gjorts i syfte att förhindra skatteundandragande.

Vänsterpartiet vill också understryka vikten av att ha ett skattesystem som är likformigt och där man undviker undantag och gränsdragningar. Det blir lätt en grogrund för fusk och ökar dessutom krångelfaktorn.

Fel! Okänt namn

12.6 Skatter för ekonomisk jämställdhet

Det är väl känt att skatter och transfereringar har en omfördelningseffekt mellan kvinnor och män. Regeringens skattesänkningar har framför allt gynnat högavlönade män på bekostnad av lågavlönade kvinnor, vilket diagrammet i kapitlets början visar. Samtidigt har regeringen skurit ned rejält i transfereringarna via socialförsäkringssystemet. Förutom att regeringens skattepolitik alltså får allvarliga realekonomiska effekter som gynnar män på bekostnad av kvinnor visar argumentationen kring regeringens skattesänkningar på dess sorgligt låga ambitioner i jämställdhetsfrågan.

Införandet av skattereduktionen för hushållsnära tjänster och förändringarna man infört i systemet därefter har t.ex. framställts som en jämställdhetsreform. Vi anser tvärtom att systemet med skattereduktion cementerar den maktoabalans som finns mellan män och kvinnor. Grundproblemet att män tar mindre ansvar för det gemensamma hemarbetet osynliggörs genom att en tredje part – sannolikt en kvinna – anställs för att utföra arbetet. Uppfattningen om vad som är kvinnliga respektive manliga arbetsuppgifter kvarstår.

På motsvarande sätt haltar argumentationen vad gäller jobbskatteavdraget. Jobbskatteavdraget anses av regeringen vara en lösning på problemet med kvinnors deltidsarbete och sägs syfta till att öka incitamenten för kvinnor att arbeta heltid. Regeringens argumentation bygger på en förenklad syn på ett problem som är mycket komplext. Kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande beror på fördelningen av det obetalda arbetet i hemmet och diskriminerande strukturer på arbetsmarknaden i form av deltidsarbetslöshet, otrygga anställningar, lägre löner och sämre arbetsvillkor.

Dessutom framställer regeringen jobbskatteavdraget som en jämställdhetsreform, trots att de stora skattesänkningarna tillfaller män med höga inkomster.

Vänsterpartiet har hittills motsatt sig den här typen av orättvisa och ojämställda skattereformer och kommer att göra så även fortsättningsvis. Vi menar att en seriös analys av hur män respektive kvinnor som grupp påverkas av alla skatteförändringar som föreslås alltid bör göras.

13 Finansiell stabilitet

13.1 Kapitalförsörjning och likviditet

I finanskrisens spår har företagens möjligheter att få tillgång till kapital kraftigt försämrats. Det är ett allvarligt hot mot att utveckla nya idéer, bärkraftiga företag och nya jobb. Problem uppmärksammas av regeringen i vårbudgeten, men vi noterar att regeringen trots det inte presenterar några nya åtgärder utan endast upprepar de förslag man hittills presenterat. I ett läge där kapitalmarknaden inte längre fungerar eller vill ta sitt ansvar måste staten gripa in, menar vi.

Såddfinansiering innebär att någon träder in med kapital och kompetens i det allra första skedet av en företagsstart när det ännu inte går att se om det finns säkra vinster att göra. När IT-bubblan sprack i början av 2000-talet försvann det privata såddkapitalet mer eller mindre över en natt. Denna erfarenhet samt tidigare erfarenheter av samma karaktär visar tydligt att staten har en viktig uppgift att fylla för att säkra långsiktig finansiering. Vänsterpartiet föreslår att en riskkapitalfond bildas genom en extra utdelning från Vattenfall på 5 miljarder kronor. Fonden ska administreras och styras av Innovationsbron.

Många mindre företag har drabbats av likviditetsproblem till följd av lågkonjunkturen och finanskrisen. Det har blivit svårare att få lån och ibland att behålla sina krediter. Bankerna har blivit mer restriktiva. Det förekommer att krediter omprövas och att banker ensidigt säger upp krediter. Det innebär att planerade investeringar skjuts på framtiden eller inte blir av alls. Risken är stor att många livskraftiga företag slås ut, vilket vi menar vore förödande.

I syfte att mildra likviditetsproblem för företag som inte får lån på normala villkor har riksdagen under våren beslutat om en tidsbegränsad lag som ger företag anstånd med inbetalning av arbetsgivaravgifter och anställdas preliminärskatt. Lagen ingår som en del i regeringens åtgärds paket mot finanskrisen. Vänsterpartiet har riktat kritik mot att anståndet blir för dyrt för de företag som behöver använda det. Dessutom anser vi att även moms inbetalningar bör omfattas. Ytterligare en invändning är att skatteanståndet inte är en tillräcklig åtgärd för att möta företagens likviditets kris.

Vänsterpartiet menar att det behövs fler insatser för att komma till rätta med osäkerheten på kreditmarknaden och med framför allt de mindre företagens likviditetsproblem. Vi ifrågasätter därför bl.a. bankernas rätt att ensidigt säga upp krediter. Vi menar att låntagarna bör få ett starkare skydd genom att kunna få skadestånd om lån sägs upp på ett otillbörligt sätt. Det finns exempel från andra länder i Europa där låntagare har ett bättre skydd än vad som erbjuds i Sverige.

En skärpning av betalningstider är en annan nödvändig åtgärd. Det gäller såväl offentlig sektor som näringslivet. Riksdagen beslutade förra året att förlänga redovisningsperioderna för mervärdesskatt för att komma tillrätta med likviditetsproblem hos mindre företag, orsakade av långa betalningstider. Om betalningar från myndigheter e.d. kan förkortas bör samtidigt samma åtgärder vidtas inom det privata näringslivet. Det är viktigt att alla sektorer tar sitt ansvar.

Eftersom läget är allvarligt kan även andra åtgärder bli nödvändiga. Det kan handla om att ställa ut statliga kreditgarantier eller en allmän bankgaranti. Sådana garantier måste självklart innehålla en del krav på motprestationer såsom att inga styrelsearvodet höjs och att inga bonusar betalas ut under tiden. Man kan också ifrågasätta om det är rimligt att tillåta utdelningar och höga pensionsavtal under tiden garantin används. Ett annat sätt kan vara att använda de banker staten är delägare i eller själv styr över genom att utöka aktiekapitalet och ändra ägardirektiven. Till exempel skulle Nordea eller SBAB kunna få ett särskilt uppdrag att se till att små och medelstora livskraftiga företag förhindras gå omkull på grund av finanskrisen. Staten skulle

Fel! Okänt namn på

också kunna utöka sitt bankäggande för att på så sätt få möjlighet att styra utvecklingen och tillföra nödvändigt kapital.

13.2 Öka statens ägande i banksektorn

Vänsterpartiet föreslår att det statliga bankägandet ska öka. I första hand ska såväl SBAB som Nordea behållas. Vidare anser vi att ägandet i Nordea kan utökas och att SBAB kan utvidga sin verksamhet med t.ex. lokala bankkontor. Vi vill även undersöka förutsättningarna för en ny statlig in- och utlåningsbank. När staten går in med kapital i någon privat bank på grund av krisen ska det självklart vara i utbyte mot aktier. Om en bank tas över av staten ska utgångspunkten vara att den ska behållas. Vi föreslår därför att en utredning tillsätts som får i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att utöka det statliga bankägandet.

Men det krävs ytterligare insatser för att motverka framtida kriser. Därför har vi bl.a. föreslagit att en finanskommission ska tillsättas med uppdrag att ta fram förslag på vilka åtgärder som behöver vidtas för att förhindra framtida finanskriser. Vi måste finna och skapa fler möjligheter för en fungerande och ansvarsfull finansiering av viktiga samhällsinvesteringar.

Den finansiella sektorn kan sätta hela stater och samhällen i gungning. När banksektorn prioriterar högsta möjliga vinst oavsett konsekvenser drabbar det oss alla i form av ökad otrygghet, högre arbetslöshet och en ojämnare ekonomisk fördelning.

De bonussystem som många med rätta ifrågasätter i dag, är självklart inte orsaken till den nuvarande krisen utan en konsekvens av ett dogmatiskt marknadsliberalt synsätt som varit förhärskande under de senaste 25 åren. På senare tid har olika företrädare för de borgerliga partierna nästan tävlat i att uttrycka indignation över bonussystemen i den finansiella sektorn. I det här sammanhanget kan det vara värt att påminna om att samma borgerliga politiker som nu går till storms mot bonussystemen tidigare varit slående tysta i frågan.

Den svenska bankmarknaden domineras totalt av de fyra storbankerna. Konkurrensverket (KKV) har som tumregel att en marknadsandel på över 40 % är ett ”tecken” på en dominerande ställning. Det råder enligt KKV en oligopolistisk struktur på den svenska bankmarknaden med ett fåtal stora aktörer som dominerar. Myndigheten konstaterar i en rapport från mars 2009 att de fyra storbankerna Nordea, Swedbank, SEB och Handelsbanken står för ca 75 % av den totala inlåningen från allmänheten. I dag finns ingen lagstiftning som förhindrar en sådan marknadsutveckling.

I förarbetena till bank- och finansieringslagen uttryckte den dåvarande regeringen följande:

Fel! Okänt namn på

Utöver vad som kan följa av reglerna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning saknas anledning att begränsa en banks eller ett kreditmarknadsföretags möjlighet att driva finansiell verksamhet.²⁸

Om en bank uppfyller de ovan nämnda kraven finns det inga restriktioner på hur stor en bank får tillåtas att vara. Vi menar att det är dags att se över det beslutet. Det behövs begränsningar. Det kan inte vara rimligt att banker och andra finansiella institut tillåts bli så stora att de blir "too big to fail". Det är ju detta vi bevittnat världen över, inte minst i USA, där flera stora banker skulle ha gått i konkurs om inte de federala myndigheterna gått in med massivt stöd i form av nödlån och annat kapitaltillskott. Anledningen till de stora räddningspaketen inte bara i USA utan i flera andra länder, är att de stora bankerna helt enkelt är för stora för att man ska kunna tillåta dem att gå under. Eftersom det finansiella systemet är så pass sammanflätat skulle en konkurs av en storbank resultera i en s.k. systemrisk för hela det finansiella systemet, vilket var det som hände när Lehman Brothers gick i konkurs förra året.

Det måste vara en av världens bästa affärsidéer att driva storbank. När tiderna är goda är vinsterna astronomiska, och går det åt skogen kan man räkna med att staten går in med skattebetalarnas pengar och räddar banken. Ett system där vinsterna är privatiserade, medan förlusterna socialiseras. Detta är en uppenbart orimlig ordning. En slutsats av finanskrisen är att privata företag förefaller ha vissa problem att bedriva bank. Detta stärker de skäl vi anfört ovan av vikten av ett ökat statligt ägande inom den finansiella sektorn.

Den borgerliga regeringen verkar inte ha lärt sig något av krisen utan planerar fortfarande för utförsäljning av Nordea och SBAB samt avser även att gå in med kapital till banker utan krav på ägande. För demokratins skull bör delar av den här typen av samhällsviktiga institutioner ägas av medborgarna. Dagens oligopolliknande marknad måste brytas och det samhälliga ägandet öka för att på så viss öka medborgarnas möjligheter att styra utvecklingen i önskad riktning.

I motionens inledande kapitel redogjorde vi för finanskrisens förlopp och orsaker. I grunden är finanskrisen ett resultat av det tämligen dogmatiska marknadsliberala synsätt som varit den förhärskande ideologin bland såväl storkapitalets elit, ledande politiker som internationella organ som IMF och Världsbanken. Den bärande bjälken i denna ideologi har varit en stark tilltro till marknadens självkorrigering mekanismer. Detta synsätt har legat bakom avregleringarna av de finansiella marknaderna och gett de finansiella företagen stora friheter. Finanskrisen har illustrerat att de finansiella företagen inte har klarat av att axla detta ansvar. Det behövs starka demokratiska motkrafter för att förhindra uppkomsten av nya finanskriser som på nytt omkullkastar hela världsekonomin. Vi har bl.a. pekat på skärpt finansiell reglering, nya redovisningsmetoder och ökad transparens. Men eftersom det alltid i sista hand är de nationella staterna som vid krislägen utgör garantin för att det

²⁸ Prop. 2002/03:139 s. 296.

Fel! Okänt namn på

finansiella systemet inte imploderar, bör ett naturligt inslag i en framtida finansiell infrastruktur vara ett ökat statligt bankägande.

13.3 Fler lokala aktörer ökar bankkonkurrensen

De lokala sparbankerna utgör en viktig resurs. Deras förankring i lokalsamhället gör att de vet och kan den bygd, de företag och de personer som finns där. Flertalet banker är lokaliserade utanför de större tätorterna. Små företag beviljas lån som annars kanske inte skulle ha godkänts eftersom banken känner företagaren i fråga och dennes kompetens och förmåga. En oerhört viktig och basal kunskap för en bank som arbetar utifrån lokalsamhällets bästa.

Att de inte har möjlighet att dela ut vinster till aktieägare utan i stället måste fondera vinsterna och avkastningen ger bankkunderna en överlägsen trygghet. Delar av överskottet får sedan enbart användas till samhällsnyttiga insatser i lokalsamhället, vilket gör de lokala sparbankerna än mer intressanta.

För Vänsterpartiet är det viktigt att öka konkurrensen på bankmarknaden så att vi får till stånd en fungerande kreditgivning men också för landsbygdens utveckling och villkor. Sverige och dess landsbygd behöver en spekulationsfri sparbanksrörelse. Om man betänker att de lokala sparbankerna har en affärsomslutning på nästan 500 miljarder kronor, ett samlat resultat på nästan 3 miljarder och soliditetstal på i snitt 20 % finns det all anledning att tro på att fler lokala sparbanker kommer att utveckla samhället.

Om vi ska få starka och oberoende samt ännu fler lokala sparbanker – i dag finns de bara i ca 140 kommuner inklusive ett antal filialer – behöver sparbankslagstiftningen troligtvis ses över.

Det tar lång tid att bygga en bank och att grunda det kapital en stabil bank behöver. Om det inte handlar om en vinstdrivande verksamhet torde det vara lättare. Om statliga kreditgarantier eller uppstartslån ges kan det vara så att sparbankernas roll och filosofi behöver preciseras. I det läget förutsätts att de inte ger sig in i större och riskabla investeringar och att de inte ägnar sig åt aktieäggande i vare sig banker eller andra kommersiella verksamheter. På så sätt bidrar vi till att de nya bankerna ges goda förutsättningar att växa sig starka. Lagstiftningen kan också behöva modifieras för att undvika att konkurrensen snedvrids. Vi föreslår därför att regeringen snarast tillsätter en utredning som ser över vad som kan och behöver göras från statligt håll för att fler lokala aktörer, gärna i form av sparbanker, ska ges goda förutsättningar att starta upp. Det ökar såväl tryggheten som konkurrensen på bankmarknaden.

13.4 Riktlinjer för finansiell reglering

Dagens finanskris visar att det är nödvändigt med en väsentligt starkare och bättre reglering av de finansiella marknaderna i Sverige och globalt. Ja man kan t.o.m. tala om att ett nytt internationellt finansiellt system krävs. Vänster-

Fel! Okänt namn på

partiet anser att Sverige ska verka för ett reformerat hållbart internationellt finanssystem grundat på följande principer:

- ? *Långsiktighet*: Regelverk och institutioner ska främja långsiktigt ansvars- tagande för en hållbar utveckling globalt, regionalt och nationellt.
  - o Bonussystem och andra ersättningar till finansinstituts ledningar och anställda som belönar kortsiktiga spekulationer och risktagande ska tas bort. Även bankdirektörer måste förutsättas göra sitt bästa på sin arbetsplats precis som lärare, verkstadsarbetare eller undersköterskor.
- ? *Offentligt ägande och kontroll*: Demokratiskt ägda finansinstitutioner bör ingå som en stabiliserande och normerande del i finansiella system på alla nivåer.
- ? *Öppenhet och transparens*: Det ska bl.a. inte vara möjligt att undkomma beskattning av kapital genom överflyttning till skatteparadis.
- ? *Kontroll*: Användning av finansiella instrument som befrämjar kortsiktig spekulation eller ej uppfyller krav på öppenhet och transparens begränsas eller förbjuds.
- ? *Grundläggande reformering av de s.k. Bretton Woods-institutionerna*:
  - o Nya ledningssystem för IMF och Världsbanken grundade på internationell rättvisa innebärande väsentligt större inflytande för länder utanför den ”transatlantiska länken”.
  - o Reformerade policyer inom IMF och Världsbanken – dagens av marknadsliberalismen färgade villkor för lån till behövande länder med krav på privatiseringar och nedskärningar av offentliga utgifter ersätts med krav på demokrati, jämställdhet, miljö etc.
  - o Öppenhet i reformprocessen där såväl riksdagen som frivilligorganisationer ges möjlighet att delta.
  - o Förbättring av riksdagens deltagande i det löpande arbetet i IMF och Världsbanken. Även här bör frivilligorganisationer ges möjlighet att delta.
  - o Alla IMF:s och Världsbankens åtgärder ska utvärderas enligt Cedaw och dess påverkan på millenniemålen.
  - o FN ska leda arbetet med reformeringen av det internationella finanssystemet.

14 Finans- och penningpolitikens inriktning

14.1 Det nuvarande ramverket

Den svenska ekonomiska politiken hör till de mer normbaserade i världen. Med normer avses här olika regelverk och institutionella förhållanden som ligger till grund för den ekonomiska politiken. Dessa regelverk syftar bl.a. till att begränsa regeringens och riksdagens handlingsfrihet i ekonomiska frågor. Penningpolitiken styrs av en från politiker oberoende riksbank. Riksbankens verksamhet regleras i sin tur riksbankslagen som föreskriver ett ensidigt mål

Fel! Okänt namn på

för penningpolitiken om prisstabilitet. Finanspolitiken begränsas av ett antal olika regelverk och normer. Grundvalen i finanspolitiken är att de offentliga finanserna i genomsnitt över en konjunkturcykel ska gå med ett överskott på 1 % av BNP. Därtill tillkommer att regeringen fastslår treåriga utgiftstak för statsbudgeten och ålägger kommunerna ett årligt krav om ekonomisk balans och god hushållning som i praktiken innebär att även kommunerna, sett över några år, i genomsnitt också måste gå med överskott. I detta sammanhang kan också nämnas det av regeringen tillsatta Finanspolitiska rådet, bestående av förment oberoende experter, som ska ge råd och "betygsätta" regeringens ekonomiska politik.

Normpolitikens inträde i de västerländska ekonomierna tog fart under 1980-talet. Denna politik kan i mångt och mycket ses som en reaktion på den keynesianska ekonomiska politiken som alltsedan 1930-talets djupa ekonomiska kris präglade politiken i de flesta utvecklade ekonomier. Vad Keynes och hans efterföljare noterade är att nominella priser och löner är trögrörliga på kort sikt. Detta innebär att förändringar i efterfrågan eller på utbudssidan inte pareras med motsvarande förändringar i priser och löner, vilket ibland leder till ett lågt resursutnyttjande i ekonomin (lågkonjunktur) eller till ett ansträngt resursutnyttjande (överhettning). Denna grundläggande analys av ekonomin är giltig än i dag.

För att parera svängningarna i resursutnyttjandet föreslog Keynes att man skulle använda finans- och penningpolitiken i stabiliseringspolitiskt syfte. Vad Keynes m.fl. lyfte fram var *efterfrågans* betydelse för att stabilisera ekonomin. Det recept som Keynes skrev ut var att staten skulle öka köpkraften och efterfrågan i ekonomin i tider av lågkonjunktur och hög arbetslöshet och minska desamma när inflationen var på väg att sticka i väg till följd av en överhettad ekonomi. De flesta västerländska regeringar följde Keynes recept, och politiken tycktes länge vara framgångsrik. Hög tillväxt och måttlig inflation kombinerades med låg arbetslöshet i många länder.

De ekonomiska kriserna under 1970-talet – i oljeprischockernas spår – medförde att flera länder brottades med hög arbetslöshet och hög inflation *samtidigt*. Detta resulterade i att ett flertal västeuropeiska länder och USA lade om den ekonomiska politiken. I stället för att motverka konjunktursvängningar med hjälp av stabiliseringspolitik lanserades idéer om att stater borde uppställa ett antal "normer" som skulle styra den ekonomiska politiken. Dessa normer skulle fungera som regelverk och riktlinjer för politikerna. I och med att man misstrodde statens förmåga att styra ekonomin skulle politikerna "bakbindas" av regelverk som skulle minska deras handlingsfrihet. Tanken på att det fanns en naturlig arbetslöshetsnivå som inte kunde underskridas fick politikerna att prioritera inflationsbekämpningen framför en politik för full sysselsättning. Den nya ekonomiska teoribildningen kom att kallas för neoklassisk eftersom den i mångt och mycket knöt an till de klassiska ekonomernas teorier, dvs. den teoribildning som var förhärskande före Keynes.

I Sverige började dessa teorier tillämpas under andra halvan av 1980-talet. De fick sitt tydligaste genomslag i finansplanen för budgetåret 1991/92. Un-

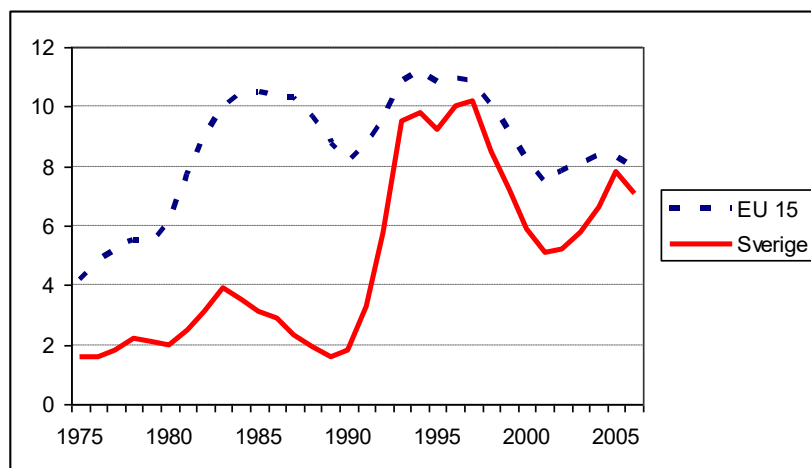
der avsnittet ”Den ekonomiska politikens inriktning” anförde regeringen följande:

För att värna sysselsättning och välfärd måste den ekonomiska politiken de närmaste åren med all kraft inriktas på att varaktigt nedbringa inflationen. Denna uppgift måste överordnas andra ambitioner och krav.²⁹

Detta var första gången som en socialdemokratisk regering inte hade full sysselsättning som ett överordnat mål för den ekonomiska politiken. Parallellt och i samspel med normpolitikens inträde svepte en nyliberal våg in över många västeuropeiska länder. Skattesänkningar och privatiseringar sågs som lösningar på de mest skiftande problem. Det var under denna tid populärt att tala om politiker som ”röstmaximerare” och myndigheter som ”storleksmaximerare”. Sammanfattningsvis var det en period då det var lätt att vinna gehör för tankar att de ”slösaktiga” politikernas handlingsfrihet på olika sätt borde beskäras med olika regelverk och institutionella förhållanden.

Normpolitiken har varit framgångsrik i den bemärkelsen att inflationstakten i de västerländska ekonomierna har mattats av. Priset för den förda politiken tycks vara att arbetslösheten steg och allttjämt befinner sig på högre nivåer än före normpolitikens införande – se diagram 10 nedan. Förvisso kan man invända att de stigande arbetslöshetsnivåerna kan ha berott på andra orsaker. Men det är svårt att se att de västerländska ekonomierna under 1980-talet genomgick några strukturella förändringar som kan förklara en permanent högre arbetslöshet.

Diagram 10. Arbetslöshet i procent av arbetskraften, Sverige och EU-15

Källa: OECD, Labour Force Statistics, 1999 och 2007.

Den nuvarande ekonomiska krisen har inneburit en renässans för den keynesianska teoribildningen av sällan skådat slag. I finanskrisens spår har de flesta länder drabbats av ett kraftigt fall i den samlade efterfrågan. Fallande till-

²⁹ Prop. 1990/91:100 bil. 1 s. 4.

Fel! Okänt namn på

gångspriser på fastigheter och aktier innebär att hushållens förmögenheter sjunker, vilket leder till minskad konsumtion. Kreditförlusterna i den finansiella sektorn har drivit upp riskpremierna, vilket har gjort att många företag och hushåll har fått det svårare att få krediter. Allt detta leder till att efterfrågan på företagets varor och tjänster minskar, vilket driver upp arbetslösheten. När antalet konkurser ökar och arbetslösheten stiger minskar den privata efterfrågan ytterligare, bankerna får ökade kreditförluster, vilket leder till ytterligare kreditåstramning osv.

Denna utveckling innebär att många länder har hamnat i en negativ spiral. I tider av ekonomisk oro ökar också i allmänhet hushållens sitt sparande, vilket ytterligare spär på efterfrågebortfallet. Den enda institution som kan bryta den onda cirkeln är ländernas stater. Framför allt genom att lägga fram stora finanspolitiska stimulanspaket för att motverka fallet i produktion och sysselsättning. Därför lägger olika länders regeringar nu fram stora finanspolitiska paket för att kompensera det privata efterfrågebortfallet, dock inte den svenska regeringen, vilket resulterat i att Sverige nu, trots ett gott utgångsläge, drabbas hårdare än många andra länder av den internationella lågkonjunkturen. Nedan går vi igenom de ramverk som ligger till grund för den svenska finans- och penningpolitiken.

14.1.1 Inflationsmålet och jämviktsarbetslösheten

I november 1992 övergick Sverige till en penningpolitisk regim med flytande växelkurs. Redan i januari 1993 beslutade Riksbanken att penningpolitiken i fortsättningen skulle styras av ett inflationsmål. Denna politik preciserades och lagreglerades i och med att riksdagen 1998 biföll regeringens proposition 1997/98:40 *Riksbankens ställning*. Enligt riksbankslagen ska Riksbanken upprätthålla ett fast penningvärde. Det innebär att inflationen ska hållas låg och stabil. Riksbanken har sedan definierat detta som att penningpolitiken ska vägledas av ett inflationsmål på 2 % med ett toleransintervall på +/-1 procentenhet. Detta är i princip det enda mål som Riksbanken har att rätta sig efter. I arbetet med att ta fram den nya riksbankslagen diskuterades om målet om fast penningvärde borde kompletteras med mål för t.ex. BNP-tillväxten eller sysselsättningen. Under riksdagsbehandlingen ansågs det att detta inte behövdes och att sådana mål dessutom skulle vara ”svåra att förena med regelverket inom EU och olämpliga med tanke på att penningpolitiken inte kan påverka tillväxt och sysselsättning på ett bestående sätt”³⁰.

Det senare resonemanget vilar på de teorier som ekonomerna Edmund Phelps och Milton Friedman lanserade i slutet av 1960-talet, dvs. att ekonomin strävar mot en ”naturlig arbetslöshetsnivå”, och att försök att pressa ned arbetslösheten under denna nivå bara leder till ökad inflation. Denna naturliga arbetslöshetsnivå, eller *jämviktsarbetslösheten* som är det begrepp som numera används, antas bestämmas av arbetsmarknadens funktionssätt. Något förenklat kan man säga att ju mer avreglerad arbetsmarknaden är, desto bättre

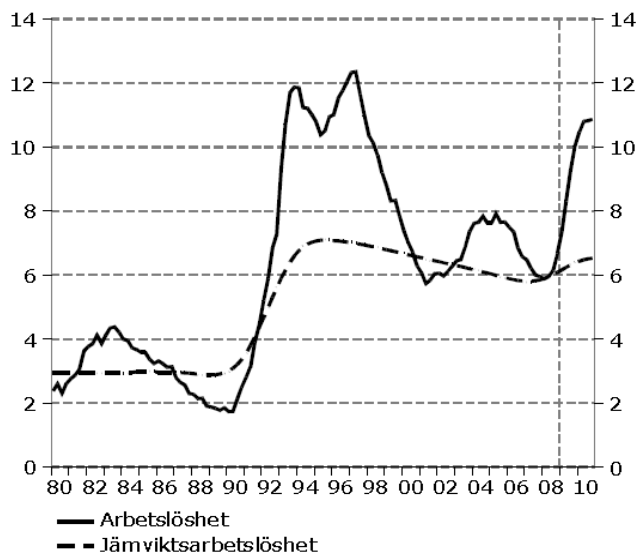
³⁰ Riksbankens promemoria *Penningpolitiken i Sverige 2007*.

antas den fungera. Vi menar att resonemanget om en jämviktsarbetslöshet som arbetsmarknaden hela tiden strävar emot vilar på en teoretiskt bräcklig såväl som empiriskt svag grund. Är det verkligen korrekt att beskriva arbetsmarknaden som en marknad som hela tiden konvergerar mot ett jämviktsläge? I själva verket består ju arbetsmarknaden av en mängd olika delmarknader med skiftande "priser" och olikartade utbuds- och efterfrågeförhållanden. Vi anser att det är mer adekvat att beskriva arbetsmarknaden som en fortlöpande och dynamisk process som inte nödvändigtvis låter sig beskrivas i en enkel jämviktsmodell.

Det finns ett antal empiriska omständigheter som teorierna bakom jämviktsarbetslösheten i allmänhet och dess bestämningsfaktorer i synnerhet har svårt att förklara. En sådan omständighet är det faktum att Sverige under stora delar av efterkrigsperioden fram t.o.m. krisens 1990-tal hade betydligt lägre arbetslöshet än USA. Detta samtidigt som Sverige hade högre minimilöner, högre ersättningar i arbetslöshetsförsäkringen och starkare anställningsskydd, något som enligt teoribildningen snarare borde resultera i högre arbetslöshet än i USA.

Ett annat exempel är hur arbetslösheten utvecklats i Sverige. I sin senaste konjunkturprognos (mars 2009) redogör Konjunkturinstitutet (KI) för sin bedömning av jämviktsarbetslöshetens utveckling 1980–2010, se diagram 11 nedan. Som framgår av diagrammet uppskattar KI att jämviktsarbetslösheten under 1980-talet låg på drygt 3 % och att den numera ligger på ca 6,5 %. Denna utveckling rimmar också illa med teoribildningen om jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer. För sedan slutet av 1980-talet har det ju skett betydande förändringar på arbetsmarknaden som enligt teoribildningen snarast borde sänka nivån på jämviktsarbetslösheten. Ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen har sänkts och antalet tidsbegränsade anställningar har ökat kraftigt m.m.

Diagram 11. Jämviktsarbetslösheten 1980–2010

Fel! Okänt namn på

Källa: KI, "Konjunkturläget mars 2009".

Förespråkarna för den neoklassiska ekonomiska skolan hävdar att vare sig finans- eller penningpolitiken varaktigt kan påverka sysselsättningen. Diagrammet ovan illustrerar tydligt felaktigheten i detta synsätt. Orsaken till den kraftiga ökningen av jämviktsarbetslösheten under 1990-talets första år har sin grund i 1990-tals krisen³¹ och den massarbetslöshet som följde i dess spår. Vid djupa och långvariga konjunkturedgångar slås många långtidsarbetslösa helt enkelt ut från arbetskraften. Andra förlorar så mycket av sin yrkeskompetens att de får svårt att hävda sig i konkurrensen om jobben när konjunkturen väl vänder och riskerar att bli mer eller mindre permanent arbetslösa. Det som neoklassiska ekonomer beskriver som "tillfälliga" öknings av arbetslösheten får alltså ofta permanenta effekter.

Samma fenomen riskerar att inträffa under den nuvarande krisen. I och med att regeringen vägrar att motverka lågkonjunkturen med hjälp av rejäla finanspolitiska stimulanser blir arbetslösheten de närmaste åren högre än nödvändigt. Långtidsarbetslösheten bedöms därför öka kraftigt de kommande åren. Faran är uppenbar att många som nu blir av med jobben riskerar att mer eller mindre permanent bli arbetslösa. Som framgår av diagrammet ovan bedömer följdriktigt Konjunkturinstitutet att jämviktsarbetslösheten ökar från ca 5,9 % vid regeringsskiftet 2006 till ca 6,5 % under 2010. Därför är det uppenbart felaktigt när nyliberala ekonomer påstår att finans- och penningpolitiken inte har några bestående effekter på sysselsättningen. Slutsatsen är med andra ord att politiska beslutsfattare gör klokt i att bedriva finans- och penningpolitisk stabiliseringspolitik i syfte att motverka konjunktursvängningarna.

Tillbaka till inflationsmålet: Även om man tror på teoribildningen bakom jämviktsarbetslösheten är utformningen av den nuvarande penningpolitiska regimen problematisk. Ansvar för att stabilisera ekonomin under rörlig växelkurs ligger i normala konjunkturlägen framför allt på penningpolitiken. Som tidigare nämnts styrs penningpolitiken i princip enbart av inflationsmålet. Riksbanken kan ta hänsyn till ekonomins reala utveckling, men bara om det är förenligt med inriktningen att hålla inflationen på 2 %. Problemet är att en penningpolitik som enbart vägleds av ett inflationsmål saknar mekanismer

³¹ Den ekonomiska krisen i början av 1990-talet grundades av dåligt genomförda avregleringar av de finansiella marknaderna. År 1985 slopades bankernas kreditreglering. Detta resulterade i en exPELLÖS kreditexpansion som lade grunden för bank- och fastighetskrisen i början av 1990-talet. Kreditexpansionen resulterade också i en kraftigt överhettad ekonomi med mycket hög inflation. I och med att Sverige på den tiden hade fast växelkurs medförde den höga inflationen att den svenska kronan blev övervärderad, vilket drabbade de svenska exportföretagen hårt. När man sedan under 1990-talets första år lade om den ekonomiska politiken och inflationen snabbt föll drabbades den svenska ekonomin av en realräntechock. Ambitionen här är inte att ge en uttömmande bild av 1990-talskrisens orsakssamband och förlopp, utan att peka på att ett antal finans- och penningpolitiska beslut låg bakom den ekonomiska krisen. Därför är det ett uppenbart felaktigt påstående när neoklassiska ekonomer påstår att finans- och penningpolitiken inte har några bestående effekter på sysselsättningen.

för att styra ekonomin mot fullt resursutnyttjande. Tvärtom kan det ofta uppkomma situationer där utvecklingen av den reala ekonomin motiverar en annan penningpolitik än vad som följer av inflationsmålet.

Detta framgick med all önskvärd tydlighet av Riksbankens penningpolitik i inledningsskedet av den nuvarande ekonomiska krisen. Trots att det stod helt klart att den svenska ekonomin stod inför en tydlig konjunkturavmattning under sommaren 2008 valde Riksbanken, både i juli och i september, att höja sin viktigaste styrränta. Anledningen var att inflationen översteg inflationsmålet. Detta berodde dock nästan uteslutande på stigande oljepriser och höga priser på livsmedelsråvaror. Inflationen var med andra ord importerad, och världsmarknadspriserna är ingenting som Riksbanken kan påverka genom att höja räntan.

Utöver att målen för penningpolitiken borde ändras bör styrningen av Riksbanken demokratiseras. Kombinationen av ett ensidigt mål om prisstabilitet och en lagstadgad ”oberoende” Riksbank medför att finanspolitiska åtgärder i syfte att öka sysselsättningen ofta motverkas av Riksbanken genom räntehöjningar utifrån en argumentation om att ökad sysselsättning riskerar att hota inflationsmålet. Detta leder till ett olyckligt s.k. dubbelkommando i den ekonomiska politiken. Räntebesluten bör underställas riksbanksfullmäktige för att få en *samverkande* finans- och penningpolitik som understöder det övergripande målet om full sysselsättning.

14.1.2 Överskottsmålet

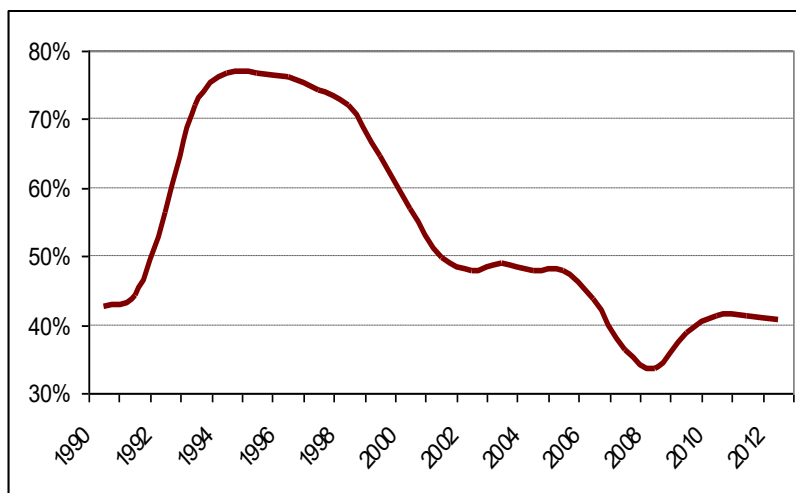
I 1997 års ekonomiska vårproposition lade den dåvarande socialdemokratiska regeringen fram förslag om ett långsiktigt överskottsmål för de offentliga finanserna. Målet definierades som ett överskott i de offentliga finanserna på 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.³²

Bakgrunden till införandet av överskottsmålet var bl.a. den kraftiga ökningen av statsskulden i spåren av 1990-talskrisen. I samband med att Socialdemokraterna återtog regeringsmakten efter valet 1994 sjösatte de tillsammans med Vänsterpartiet ett kraftigt budgetsaneringsprogram i form av skattehöjningar och utgiftsminskningar, vilket fick statsskulden som andel av BNP att först stabiliseras för att sedan börja sjunka. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet när det infördes för vi menade att det var viktigt att få ned statsskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt, se diagram 12 nedan. De svenska offentliga finanserna är i dag bland de absolut starkaste i hela OECD-området. Vi menar därför att överskottsmålet borde ha spelat ut sin roll.

³² Det nuvarande överskottsmålet är på 1 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Förändringen är dock enbart av teknisk karaktär. Detta sedan EU:s statistikorgan Eurostat beslutat att sparandet i premiepensionssystemet fr.o.m. 2007 ska redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i den offentliga sektorn.

Fel! Okänt namn på

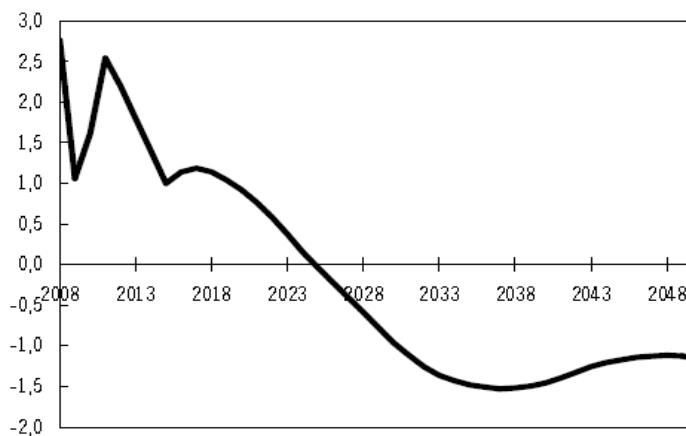
Diagram 12. Statsskulden som andel av BNP, 1990–2012

Källa: Riksgäldskontoret och VP 09.

Det argument som nu brukar anföras till stöd för överskottsmålet är de kommande demografiska förändringarna. I Finansdepartementets långsiktsskalkyler tänker man sig att skattesatserna hålls konstanta vilket antas leda till överskott i de offentliga finanserna de närmaste tio åren för att sedan förbytas i underskott i takt med att de demografiskt betingade utgifterna stiger. Tanken är alltså att vi ska ha överskott ”nu” för att kunna ha underskott ”sedan”. På så sätt ska också välfärdsambitionerna kunna vara konstanta över tiden. Diagram 13 nedan är från regeringens budgetproposition i höstas och är konsistent med detta tankesätt.

Diagram 13. Den offentliga sektorns finansiella sparande, BP 09 långsiktsskalkyl (basscenariot), % av BNP

Källa: BP 09, s. 259.

Fel! Okänt namn på

Det finns flera invändningar mot detta resonemang. För det första förefaller det oklokt att vi i dag ska utforma vår ekonomiska politik på basis av hur vi tror att kommande, och förmodligen skiftande, parlamentariska majoriteter kommer att agera om 30–40 år. Vi har naturligtvis ingen aning om hur kommande regeringar på så lång sikt kommer att agera. Tankeramen bakom överskotts målet förefaller alltså byggda på något diffust, outtalat, ”politikerkontrakt” där dagens politiker levererar överskott i de offentliga finanserna i förhoppning att kommande parlamentariska majoriteter om 30–40 år kontinuerligt ska underbalansera de offentliga finanserna. Sedan är ju resonemanget minst sagt problematiskt ur demokratisk synvinkel. Vilka välfärdsambitioner ett samhälle ska ha, och därmed vilka skatter som bör tas ut, är ju i allra högsta grad politiska frågor där det råder skilda meningar.

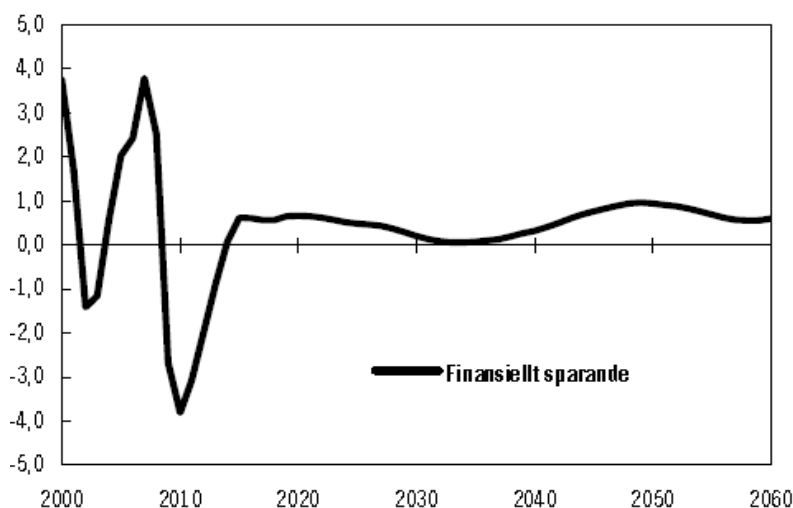
Ett annat skäl som ibland framförs till stöd för överskotts målet är ett rättviseargument som går ut på att dagens generationer måste spara för att kommande generationer ska kunna få god offentlig service. Men detta resonemang vilar på en i grunden felaktig bild av samhällsutvecklingen. Kommande generationer kommer inte att vara fattigare än dagens generationer, tvärtom. Finansdepartementets långsiktscalkyler visar att BNP per capita kommer att öka med över 100 % de närmaste 50 åren. Mot den bakgrunden är det svårt att förstå varför dagens generationer måste spara för att morgondagens generationer ska ha råd med vård, skola och omsorg.

Vidare är själva idén att vi kan spara oss till ökade framtida möjligheter till god offentlig service i grunden feltänkt. Överskotts målet innebär de facto att vi för en form av kontinuerlig åtstramningspolitik vilket leder till lägre sysselsättning och produktion. Och produktionsbortfall i dag betalas inte tillbaka i morgon med ränta. Mellan 2000 och 2008 uppvisade de offentliga finanserna ett sammantaget överskott på 355 miljarder kronor. Vi hade stått bättre rustade inför framtiden om delar av dessa överskott i stället hade använts för framåtsyftande investeringar i infrastruktur, upprustning av skolor och sjukhus, investeringar i framtidens energi- och transportsystem, upprustning av miljonprogrammet, forskning och utbildning m.m.

Här hade vår kritik av regeringens syn på och motivering av överskotts målet kunnat stanna. Om det inte vore så att Regeringskansliets långsiktscalkyl över det finansiella sparandet vid oförändrade välfärdsambitioner och konstanta skattesatser dramatiskt förändrats på bara ett halvår. Denna kalkyl (basscenariot) åskådliggörs i diagram 14 nedan; jämför den med motsvarande kalkyl Regeringskansliet gjorde i budgetpropositionen för 2009, se diagram 13 ovan. Skillnaderna i det finansiella sparandet de närmaste åren är inte mycket att orda om, dessa beror naturligtvis på finanskrisen och den djupa lågkonjunkturen.

Fel! Okänt namn på

Diagram 14. Den offentliga sektorns finansiella sparande, VP 09 långsiktsskalkyl (basscenariot), % av BNP

Källa: VP 09, s. 196.

Den intressanta skillnaden består i hur sparandet förväntas utvecklas på sikt, mellan 2020 och 2050. Överskotts målet har ju framför allt motiverats av den demografiska utvecklingen. Regeringen anger i vårpropositionen fortfarande detta skäl som det främsta motivet till överskotts målet. Man uttrycker det på följande sätt: "Överskotts målet motiveras i huvudsak av den demografiska utvecklingen."³³ Men diagram 14 ovan visar ju att den s.k. demografiska puckeln nu helt plötsligt inte alls leder till några offentliga underskott (givet nämnda beräkningsförutsättningar). Det ska därför bli intressant att se hur regeringen framöver kommer att motivera överskotts målet.

14.1.3 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Frågan om välfärdens långsiktiga finansiering har varit en central politisk fråga under längre period. Ämnet har också aktualiserats på senare tid av att Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) initierat en politisk beredning i ärendet. Beredningen har bl.a. resulterat i rapporten "Tjugo samtal om välfärdens finansiering på sikt (2009)". Ett centralt tema i debatten om välfärdens långsiktiga finansiering är frågan om den demografiska utvecklingen och vilka effekter denna för med sig på de offentliga finanserna. Såväl den förra som dagens regering redovisar regelbundet olika typer av långsiktsskalkyler över hur de offentliga finanserna utvecklas på lång sikt, givet vissa antaganden. I långsiktsskalkylernas basscenarier antas oförändrad ambitionsnivå inom välfärdspolitik, samt konstanta skattesatser. Analysen av dessa skalkyler har fram till årets ekonomiska vårproposition benämnts "de offentliga finansernas

³³ VP 09 s. 63.

långsiktiga hållbarhet". Detta begrepp har definierats tydligt och är tänkt som en vägledning för dagens politiker i deras beslutsfattande. Regeringen har nu bytt namn på denna definition och kallar den numera för "finanspolitikens långsiktiga hållbarhet". Regeringen definierar denna på följande sätt:

Finanspolitiken är inte långsiktigt hållbar om de skatteintäkter och övriga intäkter som följer av dagens skatte- och avgiftsregler är otillräckliga för att över tiden finansiera de utgifter som följer av dagens välfärdssystem.³⁴

Vi är fullt medvetna om att definitionen av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet inte direkt är att betrakta som en del av det nuvarande finanspolitiska ramverket, vilket detta kapitel handlar om. Men eftersom den demografiska utvecklingen utgör det främsta motivet till överskottsmålet, och då den samtidigt är en central variabel i regeringens analys av huruvida de offentliga finanserna är hållbara på lång sikt, väljer vi att i detta kapitel redogöra för vår syn på huruvida regeringens definition av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet är ändamålsenlig.

I långsiktskalkylens basscenario i VP 09, som diagram 14 ovan representerar, kommer regeringen fram till att finanspolitiken är "nästan intill långsiktigt hållbar". Det scenario som regeringen beskriver som nästan intill hållbart baseras bl.a. på följande utveckling av de offentliga finanserna och den ekonomiska utvecklingen i stort. Som framgår av diagrammet uppvisar de offentliga finanserna överskott under hela prognosperioden (förutom de underskott som föreligger i närtid på grund av finanskrisen). Detta resulterar i att den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet bedöms till 17,8 % av BNP år 2060. Baserat på dagens BNP motsvarar det en nettoförmögenhet på ca 550 miljarder kronor. Den offentliga sektorns bruttoskuld, vars gränsvärde i EU:s stabilitetspakt är satt till 60 % av BNP, beräknas 2060 till 4,9 %. Den fråga vi ställer oss är: På vilket sätt är det ändamålsenligt att beskriva en sådan utveckling av de offentliga finanserna som finanspolitiskt "nästan intill långsiktigt hållbar."

För att finanspolitiken enligt regeringens definition ska vara långsiktigt hållbar krävs skattehöjningar eller utgiftsminskningar på motsvarande 0,5 % av BNP under prognosperiodens 50 år. Detta kan ställas i relation till att regeringen på bara 3 år har sänkt skatterna med ca 3 % av BNP. Och det kan också ställas i relation till att såväl BNP som den privata konsumtionen beräknas öka med mer än 100 % fram till 2060, vilket antyder att utrymmet för framtida skattehöjningar torde vara icke försumbart. Vi har mot den bakgrunden svårt att se att regeringens definition av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet är, för att uttrycka det mildt, speciellt adekvat.

Regeringens bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet blir direkt besynnerlig vid en jämförelse med regeringens motsvarande bedömning i budgetpropositionen för 2009 (BP 09) och 2008 års ekonomiska vårproposition (VP 08). Basscenariot i långsiktskalkylerna i dessa propositioner baseras på samma antagande som basscenariot i årets ekonomiska vårproposition,

³⁴ VP 09, s. 196.

Fel! Okänt namn på

dvs. oförändrad välfärdsambition och konstanta skattesatser. I basscenariot i såväl VP 08 som BP 09 är de offentliga finanserna vid dess slutår 2050 svagare (dock alltjämt mycket starka) jämfört med de offentliga finanserna i VP 09 vid motsvarande tidpunkt. Trots detta kom regeringen i dessa långsiktsskalkyler fram till den motsatta slutsatsen, dvs. att de offentliga finanserna var långsiktigt hållbara.

Detta märkliga förhållande åskådliggörs nedan i tabell 2 där olika nyckeltal för de offentliga finanserna redovisas för respektive propositions basscenario. Av naturliga skäl jämförs nyckeltalen för 2050 eftersom det är slutåret för långsiktsskalkylen i såväl VP 08 som BP 09. Den indikator som regeringen använder för att bedöma finanspolitikens långsiktiga hållbarhet är framför allt den s.k. S 2-indikatorn.³⁵ Ett positivt tecken indikerar att de offentliga finanserna inte är långsiktigt hållbara, medan det omvända gäller om S 2-indikatorn är negativ.

Tabell 2. Nyckeltal offentliga finanser i regeringens långsiktsskalkyler (basscenariot), 2050, % av BNP

	Nettoförmögenhet ³⁶	Bruttoskuld (Maastrichtskulden)	Regeringens bedömning avseende hållbarhet	S 2-indikatorn ³⁷
VP 09	16,0	7,5	NEJ	0,5
BP 09	-3,3	29,1	JA	-0,1
VP 08	-5,0	30,9	JA	-0,3

Källa: VP 09: bilaga 4, s. 16 (nyckeltal), s. 196 (hållbarhet), s. 197 (S 2-indikatorn).

BP 10: s. 254 (nyckeltal), s. 255 (hållbarhet), s. 255 (S 2-indikatorn).

VP 08: s. 174 (nyckeltal), s. 175 (hållbarhet), s. 175 (S 2-indikatorn).

De offentliga finanserna är mycket starka i samtliga nämnda långsiktsskalkyler. Enbart utifrån det kriteriet borde en meningsfull definition av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet vara lättbesvarad, dvs. de offentliga finanserna är med stor marginal långsiktigt hållbara.

Men det riktigt besynnerliga i regeringens beräkningar är det som framgår av tabellen ovan. Regeringen har sedan i höstas reviderat ned den demografiska utvecklingens effekter på de offentliga transfereringarna. Detta avspeglas dels i den beräknade skillnaden mellan hur den offentliga sektorns finansiella sparande utvecklas i långsiktsskalkylernas basscenarier i BP 09 och i VP 09 – jämför diagram 13 och diagram 14 ovan. Denna skillnad återspeglas naturligtvis i skuldkvoternas utveckling – se tabellen ovan. Till följd av ett genomsnittligt högre sparande i långsiktsskalkylen i VP 09 är den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet högre i VP 09 än i BP 09 (och VP 08) och bruttoskulden lägre. Ändå kommer regeringen till slutsatsen att finanspolitiken i VP 09 inte är långsiktigt hållbar, medan man kommer till den

³⁵ Ekvationen för S 2-indikatorn anges i VP 09 i bilaga 4 s. 11.

³⁶ Regeringen använder termen "nettoskuld", vilket då har omvända tecken jämfört med vad som redovisas i tabellen.

³⁷ S 2-indikatorn för långsiktsskalkylens basscenario i VP 09 är för 2060, som är dess slutår. Någon S 2-indikator för 2050 står inte att finna i VP 09.

motsatta slutsatsen i BP 09 och VP 08, trots att de offentliga finanserna i dessa kalkyler alltså är svagare.

Utöver de argument vi anförst ovan visar detta på orimligheten i regeringens definition av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Vi tror dessutom att denna definition av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet utgör ett lockande verktyg för de politiker som av olika skäl vill minska de offentliga välfärdsambitionerna.

14.1.4 Utgiftstaken

Sedan 1997 har systemet med utgiftstak för statsbudgeten tillämpats. Utgiftstaken anges i nominella termer och föreslås i allmänhet tre år i förväg. I kompletteringspropositionen våren 1995³⁸ presenterades motiven till att införa ett system med utgiftstak. Ett syfte som angavs var att ett utgiftstak kan förebygga en utveckling där skatteuttaget måste höjas trendmässigt. Genom att begränsa utgifterna kan skattehöjningar undvikas och skattesänkningar möjliggöras. Systemet med utgiftstaken gör det svårare att genomföra olika typer av sociala reformer på statsbudgetens utgiftssida samtidigt som något motsvarande golv för statens inkomster saknas. Detta visar sig tydligt i den nuvarande regeringens förda politik där regeringen på bara tre år har sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor samtidigt som man inte ens tillför kommunsektorn tillräckligt med resurser de närmaste åren för att förhindra personalneddragningar, vilket, förutom försämrad välfärd, dessutom förvärrar lågkonjunkturen.

En annan svaghet med utgiftstaken har sin grund i svårigheterna att prognostisera statens utgifter. En stor del av statens utgifter är konjunkturkänsliga och påverkas i hög grad av pris- och löneutvecklingen. När ekonomin går in i en kraftig lågkonjunktur ökar utgifterna för bl.a. a-kassan. Detta kan då innebära att utgiftstaken blir hotade så att man därför inte har ”råd” att motverka lågkonjunkturen med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Därför är det oklokt att sätta ett tak för statsbudgetens utgifter tre år i förväg. Detta avspeglas tydligt i regeringens ekonomiska vårproposition för 2009. Utgifterna för arbetslöshetsersättningen ökar snabbt i takt med den stigande arbetslösheten. Detta innebär att regeringen nu känner att det fastlagda utgiftstaket för 2010 riskerar att överskridas. Därför bokför regeringen sitt tillfälliga stöd till kommunsektorn för 2010 på 7 miljarder kronor, inte under 2010 års budgetår, utan som en decemberutbetalning under 2009.

För Vänsterpartiet, som hade ett organiserat samarbete under den gamla riksdagsmajoriteten tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet, är detta inget nytt. Under senare delen av 1990-talet och 2000-talets första år ökade utgifterna för sjukpenning och sjuk- och aktivitetsstöd kraftigt. Detta fick till följd att utgiftstaken under flera år hotade att överskridas. Nu klarade sig utgiftstaken under samtliga år. Lösningen bestod av en blandning av den typen av kreativ bokföring som regeringen nu håller på med och i vissa fall

³⁸ Prop. 1994/95:150.

Fel! Okänt namn på

tämligen dramatiska besparingar på en del myndigheter mitt under pågående budgetår. Sammantaget visar dessa exempel på det okloka i att låsa fast statens utgifter tre år i förväg, ett system som regeringen nu dessutom vill göra än mer stelbent och lagreglerat.³⁹

Systemet med utgiftstaken bli särskilt problematiskt utifrån det sätt som staten redovisar infrastrukturinvesteringar i statsbudgeten. Till skillnad från kommuner och företag har staten ingen särskild investeringsbudget. Investeringar i väg och järnväg sker i regel genom att staten tar upp kostnaden för investeringen på ett anslag. När infrastrukturinvesteringar finansieras med anslag innebär detta att anslag tas i anspråk i takt med att utgifterna uppstår. Kombinationen av snålt tilltagna utgiftstak och infrastrukturinvesteringar som direktavskrivs innebär att investeringar får konkurrera om utrymmet under utgiftstaken med löpande utgifter som sjukpenning, barnbidrag m.m. Detta riskerar att leda till att viktiga samhällsinvesteringar inte kommer till stånd eller skjuts på framtiden. Det är därför inte helt förvånande, om än anmärkningsvärt, när statsminister Fredrik Reinfeldt avvisade Klimatberedningens förslag om ökade tåginvesteringar med att det blir för dyrt och att utgifterna för dessa investeringar måste vägas mot olika typer av transfereringar till hushållen. Denna ordning har uppenbara svagheter. Vi menar att staten, i likhet med vad som är fallet med kommuner och företag, borde ha en särskild investeringsbudget.

14.2 Riktlinjer för finans- och penningpolitiken

Vänsterpartiet menar att full sysselsättning ska vara det övergripande och överordnade målet för den ekonomiska politiken. Vi menar att de ramverk och institutionella förhållanden som för tillfället omgärdar finans- och penningpolitiken försvårar en politik för full sysselsättning.

Under den nuvarande penningpolitiska regimen bär penningpolitiken i normalfallet huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Men Riksbanken saknar i dag ett mål om att stabilisera produktion och sysselsättning. Penningpolitiken vägleds i stället av en ensidig prisstabiliseringsnorm. Förändringar i nominell efterfrågan antas snabbt slå igenom i motsvarande förändringar i priser och löner, utan några mer påtagliga effekter på resursutnyttjandet. Vi menar att penningpolitiken måste baseras på en mer verklighetstrogen grund, där nominella priser och löner är trögrörliga på kort sikt. Detta skapar ibland recessioner och ekonomisk överhettning. Problemet är att en penningpolitik som enbart vägleds av ett inflationsmål saknar mekanismer för att parera konjunktursvängningarna och understödja en politik för full sysselsättning. Och även om vi är det enda partiet i riksdagen som ifrågasätter utformningen av dagens penningpolitiska regim har vi gott stöd utomlands. Så här skrev Världsbankens före chefsekonom Joseph E. Stiglitz, tillika Nobelpristagare i ekonomi, för ett tag sedan om inflationsmålspolitik i allmänhet och dåtidens

³⁹ Regeringskansliet, Ds 2009:10.

försök av skilda centralbanker att via räntehöjningar stävja en inflation som bestäms av världsmarknadspriserna:

This crude recipe is based on little economic theory or empirical evidence; there is no reason to expect that regardless of the source of inflation, the best response is to increase interest rates. One hopes that most countries will have the good sense not to implement inflationtargeting.⁴⁰

Vänsterpartiet menar att penningpolitiken i stället bör baseras på utvecklingen i den reala ekonomin där Riksbankens penningpolitik ska understödja det övergripande målet om full sysselsättning i den ekonomiska politiken. Utöver att målen för penningpolitiken bör ändras borde styrningen av Riksbanken demokratiseras. Kombinationen av ett ensidigt mål om prisstabilitet och en lagstadgad ”oberoende” Riksbank medför att finanspolitiska åtgärder i syfte att öka sysselsättningen ibland motverkas av Riksbanken genom räntehöjningar utifrån en argumentation att ökad sysselsättning riskerar att hota inflationsmålet. Detta leder till ett olyckligt s.k. dubbelkommando i den ekonomiska politiken. Räntebesluten bör underställas riksbanksfullmäktige för att få en *samverkande* finans- och penningpolitik som understöder det övergripande målet om full sysselsättning.

Det finanspolitiska ramverket behöver ses över på flera punkter. För det första finns det synnerligen goda skäl att ifrågasätta överskottsmålet. Detta mål innebär att de offentliga finanserna måste gå med ett överskott på minst 1 % av BNP över en konjunkturcykel. Målet infördes bl.a. mot bakgrund av den kraftiga ökningen av statsskulden under 1990-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet då det infördes för vi menade att det var viktigt att få ned statsskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt, och de svenska offentliga finanserna är i dag bland de absolut starkaste i hela OECD-området. Naturligtvis går de offentliga finanserna under den nuvarande djupa lågkonjunkturen med underskott, men den offentliga finansiella förmögenhetsställningen är fortfarande stark. Den offentliga finansiella nettoförmögenheten bedöms i år uppgå till 356 miljarder kronor, och den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) beräknas till 43,4 % av BNP för innevarande år. Gränsvärdet för bruttoskulden i EU:s stabilitetspakt är satt till 60 % av BNP.

Mot denna bakgrund är det svårbegripligt att framhärda i att Sverige även framgent ska ha ett medelfristigt överskottsmål samtidigt som den nuvarande ekonomiska krisen kräver betydande finanspolitiska stimulansåtgärder och det finns stora eftersatta behov inom sjukvården, skolan, äldreomsorgen osv. De kommande demografiska utmaningarna möts inte genom sparande utan genom kloka investeringar i infrastruktur, sjukvård, forskning och utbildning m.m. Bara genom folk i arbete kan vi möta framtidens utmaningar.

Utgiftstaken sätter en övre gräns för de statliga utgifterna tre år framåt. Systemet med utgiftstaken gör det svårare att genomföra olika typer av sociala reformer på statsbudgetens utgiftssida samtidigt som något motsvarande golv

⁴⁰ Se <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz99>.

Fel! Okänt namn på

för statens inkomster saknas. Utgiftstaken är problematiska ur demokratisk synvinkel eftersom systemet gör det svårare för folkliga krav på förbättrad välfärd att slå igenom som praktisk politik. De treåriga utgiftstaken leder till, i synnerhet i kombination med det sätt på vilket man bokför investeringar i statsbudgeten, att många, för samhället viktiga, investeringar riskerar att inte komma till stånd. Detta system bör avvecklas eller reformeras.

Förändrade eller slojade normer i den ekonomiska politiken leder inte i sig till full sysselsättning. Men den nuvarande finans- och penningpolitiken har mycket få inslag stabiliseringspolitik i syfte att stabilisera produktion och sysselsättning. Detta åskådliggörs nu nästan på ett nästan övertydligt sätt i regeringens vägran att sjsätta rejäla finanspolitiska stimulansåtgärder. Det verkliga motivet till regeringens finanspolitiska passivitet kan vi inte veta, men det torde inte vara en alltför vågad gissning att det har sin grund i en rädsla hos regeringen att en finanspolitisk expansion kan komma att hota utgiftstaket för 2010 och resultera i ett finansiellt sparande som är oförenligt med överskotts målet. Oavsett vad regeringens verkliga motiv till sin vägran till ordentliga finanspolitiska stimulansåtgärder är kommer detta att medföra att arbetslösheten blir högre än nödvändigt. Och vi vet att stora fall i sysselsättningen tenderar att få långsiktiga effekter. De europeiska erfarenheterna under 1980- och 1990-talen pekar tämligen entydigt på att stora "tillfälliga" öknningar av arbetslösheten även får permanenta effekter.

Vår kritik av de nuvarande ramverken som omgärdar finanspolitiken ska ingalunda tolkas som att vi emotsätter oss starka offentliga finanser. En stark offentlig förmögenhetsställning stärker omvärldens förtroende för den svenska ekonomiska politiken och stärker finanspolitiska åtgärders effekter när ekonomin nu är i en kraftig lågkonjunktur med stora budgetunderskott som följd. Vi vet att det i allmänhet är de vanliga människorna som får ta de största smällarna om de offentliga finanserna raseras. Vi såg det på 1990-talet, under och i efterdyningarna av 1990-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom åtminstone 90 % av det saneringsprogram av statsbudgeten som den socialdemokratiska regeringen genomförde efter regeringsskiftet 1994. Under 1990-talskrisen uppgick underskottet i de offentliga finanserna som mest till ca 11 % av BNP. Omvärlden fann då skäl att tvivla på de svenska offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet, vilket resulterade i höga marknadsräntor som försvårade en ekonomisk återhämtning. För att ekonomin skulle ta fart var det nödvändigt att få ned räntorna; därför tvingades vi då genomföra budgetförstärkningar trots rådande lågkonjunktur.

Man kan så här i efterhand diskutera såväl innehållet i saneringsprogrammet som dess omfattning. Men att besparingar och skatthöjningar då var nödvändiga är de flesta eniga om. Vänsterpartiet har också bidragit till vår nuvarande starka förmögenhetsställning genom att medverka till att vi under det organiserade rödgröna samarbetet mellan 1998–2006 sparade i goda tider för att kunna möta den nuvarande lågkonjunkturen med finanspolitiska stimulanser, utan att äventyra de offentliga finanserna i ett längre perspektiv. Vi har med andra ord i praktisk handling visat att vi värnar starka offentliga finanser.

Den nuvarande ekonomiska krisen är annorlunda än 1990-talskrisen på en i sammanhanget avgörande punkt. Som nämndes ovan uppgick det offentliga

underskottet då som mest till ca 11 % av BNP. Nu beräknas underskottet toppa nästa år på 3,8 % av BNP. Det är en väsentlig skillnad. Det innebär att vi den här gången har utrymme att möta lågkonjunkturen med finanspolitiska stimulanser, vilket av förklarliga skäl är ett betydligt mer effektivt sätt att bekämpa en lågkonjunktur.

På motsvarande sätt ska vårt ifrågasättande av det ensidiga inflationsmål som penningpolitiken baseras på inte tas till intäkt för att vi tar ”lätt på inflationen”. Vi förordar naturligtvis ingen penningpolitik som sätter i gång en pris- och lönespiral av det slag vi såg under t.ex. 1980-talet, där priser och löner jagade varandra vilket bl.a. resulterade i en mycket svag reallöneutveckling. Vi vet också att en höginflationsekonomi riskerar att utlösa en utlånings- och spekulationskarusell som vanligtvis gynnar de redan kapitalstarka på de vanliga människornas bekostnad.

Men vi tror inte att dagens ramverk är de mest ändamålsenliga för att understödja en politik för full sysselsättning och en i övrigt god makroekonomisk utveckling. Dagens ramverk skapades för att hantera det sena 1980-talet och tidiga 1990-talets problem, dvs. en galopperande inflation och stora budgetunderskott. Det ekonomiska läget i Sverige är i dag väsensskilt, med alltfjämt starka offentliga finanser, stora och löpande överskott i bytesbalansen och en obefintlig inflation. Det förefaller därför inte självklart att de ramverk som skapades för att hantera det sena 1980-talets och tidiga 1990-talets problem är bäst lämpade att möta framtidens utmaningar.

15 Ett budgetförslag för jobb och rättvisa

15.1 Realekonomiska och finansiella effekter av Vänsterpartiets budget

Inför oppositionspartiernas arbete med motioner på regeringens ekonomiska vårproposition har riksdagens utredningstjänst sedan en tid analyserat oppositionspartiernas budgetförslag i olika avseenden. Bland annat studeras budgetmotionernas realekonomiska och finansiella effekter i förhållande till regeringens budgetproposition. I år har utredningstjänsten också beaktat regeringens förslag i propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97) samt de stimulansmotioner oppositionspartierna lade fram i höstas.

Till grund för jämförelsen ligger Konjunkturinstitutets prognos som presenterades i Konjunkturläget december 2008 som ju baseras på regeringens politik. Utredningstjänstens analys genomförs med hjälp av Konjunkturinstitutets finansiella modell (Fimo), vilket är en modell för de offentliga finanserna med en koppling till den makroekonomiska utvecklingen.

Analysen utmynnar i följande resultat:⁴¹

⁴¹ Riksdagens utredningstjänst, ”Analys av Vänsterpartiets budgetmotion”, dnr 2009:0240.

Fel! Okänt namn på

1. Högre BNP

Vänsterpartiets budgetförslag leder till en högre BNP-nivå jämfört med regeringen på 22, 26 respektive 40 miljarder kronor för åren 2009–2011.

2. Lägre arbetslöshet

Vänsterpartiets budgetalternativ minskar antalet arbetslösa med cirka 40 000 personer redan för innevarande år. Fram till 2011 beräknas en minskning av antalet arbetslösa med ca 50 000 personer relativt regeringens budget.

I själva verket är arbetslösheten i vårt budgetförslag än lägre. Vi har betydligt fler platser inom högskola/universitet, komvux, den kvalificerade yrkesutbildningen (KY) och inom arbetsmarknadspolitiken. Inget av detta har utredningstjänsten beaktat i sin studie av vårt budgetförslag beträffande arbetslösheten. Utredningstjänsten har heller inte tagit hänsyn till att innehållet i vår arbetsmarknadspolitik är avgjort mer effektivt än regeringens. Vi har betydligt fler platser i erkänt effektiva program som arbetsmarknadsutbildningar och anställningsstöd, medan regeringen satsar på billiga och ineffektiva programplatser inom utvecklingsgarantin.

I sammanhanget kan nämnas att den lägre arbetslösheten medför att hushållssektorn som helhet i vårt budgetförslag har en finansiellt starkare ställning med 7 miljarder kronor 2011 än i regeringens budget.

3. Starkare offentliga finanser

Utredningstjänsten visar att vårt finansiella sparande är 13 miljarder kronor *högre* än i regerings budget för 2009. Motsvarande siffra för 2010 är 7 miljarder kronor högre. För 2011 har vi ett lägre sparande än regeringen: 8 miljarder kronor.

Resultaten av utredningstjänstens analys är inte förvånande. Jämfört med regeringen har vi betydligt mer av direkta jobbskapande förslag, inte minst riktade mot kommunsektorn. Därtill har vi högre offentliga investeringar.⁴² Utredningstjänsten har i en annan promemoria, som vi tidigare refererat till, beräknat de statsfinansiella kostnaderna för att upprätthålla sysselsättningen inom kommunerna och vilka sysselsättningseffekter offentliga investeringar har.⁴³ Den promemorian ger ett mycket starkt stöd för utredningstjänstens analys av vårt budgetalternativ. Promemorian visar nämligen att statens kostnad för att förhindra att 10 000 personer sägs upp i kommunerna endast uppgår till 2 miljarder kronor, och att en ökning av de statliga investeringarna med 10 miljarder kronor ökar sysselsättningen med 15 000 personer.

⁴² Utredningstjänsten har klassificerat vissa av våra förslag som statlig eller kommunal konsumtion, men som enligt nationalräkenskaperna nog är att betrakta som offentliga investeringar. Detta kan låta som en budgetteknisk detalj, men eftersom offentliga investeringar normalt har högre finanspolitiska effekter kan utredningstjänstens bedömning av de realekonomiska konsekvenserna av vårt budgetalternativ ha underskattats.

⁴³ Riksdagens utredningstjänst dnr 2009:497.

Detta ska ställas i relation till regeringens politik för ökad sysselsättning som i princip enbart handlar om att sänka skatterna. Som vi tidigare har nämnt har regeringen sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor på bara tre år. Enbart det s.k. jobbskatteavdraget har kostat ca 65 miljarder kronor, där 2/3 av skattesänkningarna går till den tredjedel av löntagarna som har de högsta inkomsterna. Den typen av generella skattesänkningar, speciellt när tyngdpunkten ligger på sänkt skatt för personer med relativt goda inkomster, har mycket begränsade effekter på sysselsättningen.

Utöver vad som ovan anförts är våra automatiska stabilisatorer i a-kassan och övriga socialförsäkringssystem starkare än regeringens och vi har i övrigt en mer rättvis fördelningspolitik, vilket sammantaget innebär en omfördelning av köpkraft från hushåll med högt sparande till hushåll med små marginaler, vilket höjer den andel av de totala inkomsterna som går till konsumtion.

Utredningstjänstens bedömning av vårt finansiella sparande för den offentliga sektorn är intressant ur flera synvinklar. För det första tyder det ju på en tämligen välavvägd ekonomisk politik att kunna åstadkomma såväl högre BNP som lägre arbetslöshet trots ett högre sparande. För det andra illustrerar det tydligt att "självfinansieringsgraden" för en mer expansiv finanspolitik i det nuvarande konjunkurläget är betydande. I vår senaste budgetmotion redovisade vi ett lägre finansiellt sparande än regeringen, motsvarande 0,1, 0,7 respektive 1,1 % av BNP för 2009–2011. I vår stimulansmotion från i höstas lade vi förslag för 2009 som försvagade de offentliga finanserna med ca 0,5 % av BNP. Ändå redovisar alltså utredningstjänsten att vårt finansiella sparande är *högre* än regeringens för både 2009 och 2010. Hur kan detta komma sig? Svaret är enkelt. Vårt budgetförslag medför en högre BNP och lägre arbetslöshet, vilket ökar skatteinkomsterna och sänker utgifterna för arbetslösheten.⁴⁴

Att Vänsterpartiets ekonomiska politik har dessa effekter är ingen nyhet för oss. I samband med den ovan nämnda stimulansmotionen förde vi en diskussion om hur den försämrade makrobilden skulle påverka vårt finansiella sparande i relation till regeringens. Vi konstaterade att rent statistiskt påverkas det finansiella sparandet i vår budgetmotion mer negativt till följd av det försämrade konjunkurläget, bl.a. på grund av att vi har högre ersättningsnivåer i a-kassan än regeringen. Men vi konstaterade samtidigt följande:

Med en mer dynamisk och verklighetstrogen analys, påverkas det finansiella sparandet i vår budgetmotion mindre jämfört med regeringens budget. En rad faktorer bidrar till detta: vi har mer av direkta jobbsatsningar, inte minst i form av vårt riktade sysselsättningsstöd till kommunsektorn, vi har betydligt större offentliga investeringar i infrastruktur och bostäder, vi har starkare automatiska stabilisatorer, exempelvis i form av en högre a-kassa och högre bostadsbidrag, och de mest utsatta i samhället har det ekonomiskt bättre i och med att vår fördelningspolitik skiljer sig markant i jämförelse med regeringens. Sammantaget innebär detta att ef-

⁴⁴ Till denna förklaring tillkommer ytterligare två faktorer: (i) Utredningstjänsten har räknat med ett betydligt lägre utflöde av investeringsstöd ur vår bostadsfond (och därmed lägre kostnad) än vad vi bokfört i vår budgetmotion och (ii) bokföringsfel från vår sida, vilket medförde ett lägre sparande.

Fel! Okänt namn på

terfrågan i ekonomin hålls uppe på ett bättre sätt i vårt budgetalternativ, vilket motverkar lågkonjunkturen.⁴⁵

15.1.1 Utredningstjänstens analys har starkt stöd i den internationella forskningen

Utredningstjänstens analys får stöd när man studerar olika internationella institutioners och forskares resultat avseende vilka BNP- och sysselsättnings-effekter olika finanspolitiska förslag medför, vilket på ekonomspråk kallas för finanspolitiska multiplikatorer. Enklaste sättet att förstå hur multiplikatorer används vid ekonomiska analyser är att illustrera med ett exempel. Om multiplikatorn för t.ex. offentliga investeringar anges till 1,5, innebär detta att om man ökar de offentliga investeringar med exempelvis 10 miljarder kronor, så ökar BNP med 15 miljarder kronor vid en specifik tidpunkt. Nedan redovisas de intervall för multiplikatorer som den amerikanska kongressens budgetkontor (CBO) använder.⁴⁶

Tabell 3. Policy Multipliers: The Cumulative Impact on GDP over Several Quarters of Various Policy Option

	High	Low
Purchases of Goods and Services by the Federal Government	2,5	1,0
Transfers to State and Local Governments for Infrastructure	2,5	1,0
Transfers to State and Local Governments Not for Infrastructure	1,9	0,7
Transfers to Persons	2,2	0,8
Two-Year Tax Cuts for Lower- and Middle-Income People	1,7	0,5
One-Year Tax Cuts for Higher-Income People	0,5	0,1
Tax-Loss Carryback	0,4	0

Källa: Congressional Budget Office.

Note: For each option, the figures shown are a range of "multipliers," that is, the cumulative change in gross domestic product over several quarters, measured in dollars, per dollar of additional spending or reduction in taxes.

Som framgår av tabellen ger olika typer av offentliga investeringar och konsumtion de största positiva effekterna på BNP. Även transfereringar till hushållen har god effekt. Skattesänkningar ger däremot inte speciellt mycket för pengarna. I synnerhet inte när skattesänkningarna går till personer i de högre

⁴⁵Motion 2008/09:v026 "Ytterligare åtgärder mot lågkonjunkturen".

⁴⁶Hela rapporten finns på: <http://www.cbo.gov/ftpdocs/96xx/doc9619/Gregg.pdf>.

inkomstskikten. Regeringen har ju som tidigare nämnts sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor. Av dessa har 65 miljarder gått till det s.k. förvärvsavdraget, där 2/3 av skattesänkningarna har gått till den tredjedel som har de högsta inkomsterna. Att utredningstjänstens resultat visar att Vänsterpartiets budgetalternativ resulterar i betydligt högre BNP och lägre arbetslöshet överraskar med andra ord inte.

De flesta studier av finanspolitiska multiplikatorer brukar visa högre värden för stora ekonomier som USA jämfört med mindre länder. Slutsatsen att offentliga investeringar och övriga offentliga utgifter ger mer valuta för pengarna jämfört med skattesänkningar gäller dock även för mindre ekonomier. Internationella valutafonden (IMF) har försökt bilda sig en uppfattning om vilka effekter G-20-gruppens stimulanspaket kan tänkas få. Baserat på tillgänglig forskning har man redovisat följande finanspolitiska multiplikatorer:

Tabell 4. Finanspolitiska multiplikatorer för G-20

Åtgärd/intervallgräns	Undre gräns	Övre gräns
Skattesänkningar	0,3	0,6
Investeringar i infrastruktur	0,5	1,8
Övriga offentliga utgifter*	0,3	1,0

Källa: RUT, dnr 2009:402.

*Anm. sociala skyddsnet, transfereringar till regioner, stöd till små och medelstora företag, stöd till bomarknaden.

IMF påpekar att i den nuvarande ekonomiska situationen, med ett stort efterfrågebortfall, förväntar man sig att de finanspolitiska stimulansernas multiplikatorer ligger nära den övre intervallgränsen.

I PM:et från utredningstjänsten angående finanspolitiska multiplikatorer⁴⁷ finns en intressant passage angående finanspolitikens effekter vid fullt resursutnyttjande. I PM:et refereras till Konjunkturinstitutet (KI) som studerat frågan närmare. Bland annat nämner KI att när man använder multiplikatorer vid s.k. simuleringsmodeller pekar den samlade kunskapen på att den ettåriga utgiftsmultiplikatorn är ca 1,0, medan motsvarande siffra för skattemultiplikatorn är 0,5. Dessa resultat ligger i linje med de ovan nämnda studierna. Men det intressanta i sammanhanget är att KI slår fast att forskningen på området pekar på att utgiftsmultiplikatorn är 0,75 då fullt resursutnyttjande råder och då även hänsyn tas till penningpolitiska reaktioner. Det vill säga den är fortfarande positiv, och det i betydande utsträckning. Den neoklassiska skolan har ju länge hävdats att finanspolitik i allmänhet, och finanspolitik vid högt resursutnyttjande i synnerhet, är föga effektivt.

⁴⁷ RUT, dnr 2009:402.

Fel! Okänt namn

15.2 Finanspolitiska överväganden och det finansiella sparandet

I vår motion på regeringens budgetproposition för 2009 redovisade Vänsterpartiet ett finansiellt sparande för den offentliga sektorn för 2010 och 2011 som var 0,7 respektive 1,1 % lägre jämfört med motsvarande siffror för regeringen. Som framgår av *tabell 5* nedan är vårt finansiella sparande för den offentliga sektorn i denna motion i princip identiskt med regeringens. Detta beror på en rad faktorer:

För det första har Riksdagens utredningstjänst uppmärksammat oss på ett bokföringsfel från vår sida, som framförallt har sin grund i regeringens nedläggningar av sociala avgifter för olika grupper, vilket vi emotsätter oss. Vi har räknat på lägre volymer jämfört med utfallet. Detta får till följd att när vi nu justerat för det, leder det till en budgetförstärkning för vår del.

För det andra har vi budgeterat ett lägre utflöde av vårt investeringsbidrag för nyproduktion och renovering av hyresfastigheter eftersom vi menar att det tar längre tid för att nå det utfall som vi tidigare antagit och på grund av det förslag till ROT-avdrag för renovering av hyresfastigheter som är en del av vår uppgörelse med Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

För det tredje har vi justerat de kostnader som vi bokför med anledning av att vi avvisar regeringens s.k. utsorteringskedja i sjukförsäkringen. Vi återkommer mer utförligt om detta i höst, i vår budgetmotion.

De siffror vi redovisar över vårt finansiella sparande baseras på en statistisk analys i enlighet med den praxis som råder för budgetpropositioner och budgetmotioner. Vi har med andra ord inte tagit hänsyn till det faktum att Riksdagens utredningstjänst kommit fram till att vår politik leder till en betydande BNP-ökning jämfört med regeringens politik för samtliga år 2009–2011.⁴⁸

Tabell 5. Den offentliga sektorns finansiella sparande med Vänsterpartiets budgetförslag, mdkr och % av BNP

	Vänsterpartiets förslag			Differens mot vårpropositionen		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Finansiellt sparande i staten	-98,6	-83,6	-44,7	1,4	-7,6	-11,7
Finansiellt sparande i offentlig sektor	-112,6	-102,8	-73,4	3,4	-3,8	-7,4
<i>- procent av BNP</i>	<i>-3,7 %</i>	<i>-3,2 %</i>	<i>-2,2 %</i>	<i>+0,1 %</i>	<i>-0,1 %</i>	<i>%</i>

Vi har i denna motion i kraftfulla ordalag kritiserat regeringen för bristen på finanspolitiska stimulanser för att motverka det kraftiga efterfrågebortfall som den ekonomiska krisen medfört. Redan i slutet av november 2008 lade vi en motion som innebar en finanspolitisk stimulans på drygt 16 miljarder kronor

⁴⁸ RUT, dnr 2009:0240.

för 2009. Riksdagens utredningstjänst visade i den ovan nämnda promemorian att trots att vi hade ett högre sparande än regeringen för såväl 2009 som 2010 uppnådde vi ett avsevärt bättre realekonomiskt utfall jämfört med regeringen. Detta visar att Vänsterpartiets finanspolitik är mer *effektiv* än regeringens politik. Vilka faktorer som ligger bakom detta redogjorde vi för i ovanstående avsnitt 15.1.

Den ekonomiska krisen har slagit hårt mot Sverige, bl.a. som ett resultat av regeringens vägran att sätta ordentliga finanspolitiska stimulanser. Regeringen beräknar att den samlade svenska produktionen kommer att understiga sin potential med över 900 miljarder kronor under 2009–2012 och att arbetslösheten fram till 2011 kommer att stiga till närmare 12 % av arbetskraften. Det krävs kraftfulla åtgärder för att vända denna utveckling. Det finansiella sparande som vi redovisar i *tabell 5* ovan indikerar att det för Vänsterpartiet föreligger ett betydande budgetutrymme för ytterligare finanspolitiska stimulanser i syfte att motverka den negativa spiral som den svenska ekonomin har hamnat i. Vänsterpartiet avser att senast i höstens budgetmotion presentera sådana förslag.

16 Tidigarelägg infrastrukturprojekt

Vänsterpartiet vill stimulera ekonomin genom att tidigarelägga ett antal byggstartar inom infrastrukturen. Enligt Vägverket och Banverket finns det möjlighet att redan detta år påbörja byggstartar som motsvarar drygt 2,1 miljarder kronor. Det är alltså extrasatsningar som kan ske utöver det som regeringen avsatt i sin närtidssatsning.

På järnvägssidan vill vi därför öka investeringarna med 650 mnkr för att stimulera ekonomin redan 2009. Inom vägtrafiken föreslår vi att investeringar tidigareläggs 2009 motsvarande 1 530 mnkr.

16.1 Konkreta banprojekt med byggstart under 2009 eller inom ett år

16.1.1 Underhållsåtgärder (360 mnkr)

Här handlar det om underhåll av kontaktledningar och spårväxlar, trädsäkring och slyröjning samt mindre spårbyten och spårupprustningar. Åtgärderna förbättrar kvaliteten i trafiken och ökar punktligheten. Det är framför allt i storstadsområdena som åtgärderna skulle ske.

16.1.2 Plattformsförlängningar Göteborg–Alingsås och Göteborg–Kungsbacka (35 mnkr)

Med en förlängning av plattformarna ökar kapaciteten i regionalstågtrafiken eftersom man då kan trafikera stationerna med längre tåg.

Fel! Okänt namn på

16.1.3 Upprustning av järnvägar för gruvdrift i Dannemora (35 mnkr)

Åtgärden är en förutsättning för etablering av gruvdrift i Dannemora, vilket kommer ge nya arbetstillfällen i norra Uppland.

16.1.4 Utredning och projektering av höghastighetsjärnväg (250 mnkr)

Det här är ett paket som innebär en kraftfull satsning på utredning och projektering av Götalandsbanan. Regeringen har valt att återigen utreda om banan över huvud taget ska byggas, men vi vill snarare utreda hur det ska gå till. I paketet ingår även fortsatt projektering av Västlänken i Göteborg och Norrbotniabanan.

16.2 Konkreta vägprojekt med byggstart under 2009 eller inom ett år

16.2.1 Sidoområdesåtgärder, miljöåtgärder, ny beläggning m.m. (500 mnkr)

En rad olika sidoområdesåtgärder (t.ex. sidoräcken och rensning av slänter) som minskar risken för allvarliga följder vid avkörningar.

16.2.2 E 4 Boviken–Rosvik (Piteå) (30 mnkr)

Utbyggnad till mötesfri standard. Vi har i vår infrastrukturinriktning föreslagit att det inte blir 4 fält utan en s.k. 2+1-väg, vilket avsevärt minskar kostnaden, men fortfarande ökar säkerheten.

16.2.3 Mitträckessatsningar i olika delar av landet (600 mnkr)

Viktiga åtgärder för att öka trafiksäkerheten.

16.2.4 Upprustning av vägnät (400 mnkr)

En upprustning av vägar i framför allt Västernorrland och Jämtland där större vindkraftsutbyggnad planeras.

17 Rödgrönt ROT-avdrag

Vänsterpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet tagit fram ett annat och mer omfattande förslag till ROT-avdrag än det som regeringen har presenterat.

Det rödgröna ROT-avdraget leder till förbättrade boendemiljöer och till att fler är beredda att renovera, bygga om och effektivisera sin energianvändning.

Det är en satsning där alla är vinnare och som innebär tusentals nya jobb, minskad klimatpåverkan och en ökad framtidstro i vårt land.

Det finns stora renoveringsbehov i flerfamiljshusen, inte minst i miljonprogrammen. Genom totalrenoveringar uppnås ökade möjligheter till en förbättrad social utveckling och en stor sysselsättningseffekt samtidigt som energianvändningen i fastigheterna minskar. Eftersom så många av flerfamiljshusen är byggda under en kort period sammanfaller flera hundratusen lägenheters upprustningsbehov tidsmässigt.

Med ett stöd skulle 40 000–50 000 lägenheter i flerfamiljshus, primärt miljonprogram – hyreshus och bostadsrättsföreningar – kunna totalrenoveras per år. Vi föreslår därför att möjligheten till stöd införs för alla flerfamiljshus som genomför totalrenovering förutsatt att renoveringen leder till minst 30 % minskad energianvändning. Två miljarder kronor satsas per år. Stödet bör utgå till 50 % av arbetskostnaden upp till ett tak om 100 000 kr per lägenhet (dvs. 50 000 kr i stöd per lägenhet).

Landets radhus-, villa- och bostadsrättsägare bör få beskedet att vi kommer att behålla det nuvarande ROT-avdragets grundläggande konstruktion. Taket fortsätter därmed att vara 100 000 kr, skattereduktionen är fortsatt 50 % av arbetskostnaderna och fortsätter att vara knutet till individen och de ROT-arbeten som i dag omfattas kommer även omfattas med vår modell.

För att främja ROT-arbete med en klimatprofil föreslår vi att det existerande ROT-avdraget utvidgas med en extra klimatbonus för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar. Klimatbonusen bör kopplas till den enskilda fastigheten, och bonusen är på 10 % utöver ROT-avdraget och ger upp till 10 000 kr i avdrag per småhus eller antal lägenheter i en bostadsrättsförening. Bonusen bör kopplas till åtgärder som rekommenderas i fastighetens energideklaration.

Vi anser att man bör ställa krav på F-skattesedel för att man ska kunna utföra ROT-arbete med skattereduktion. Seriösa företag måste slippa illojal konkurrens. Vi menar att man bör gå småföretagen till mötes i kritiken mot regeringen och utforma systemet så att avdraget görs i efterhand. Därför föreslår vi att man bör säga nej till regeringens ”fakturamodell” som innebär att framför allt småföretag som redan i dag ofta har stora likviditetsproblem missgynnas konkurrensmässigt.

Vi vill begränsa avdraget till fastigheter i Sverige. Vårt förslag till ROT-avdrag är dessutom tidsbegränsat eftersom man då uppnår störst konjunktur-stabiliserande effekt. Vi kommer dock att behålla ROT-avdraget så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen.

Totalt föreslår vi att det tillförs sex miljarder kronor per år för ett brett ROT-program som både rymmer en vidgning av det ROT-avdrag som regeringen infört och dessutom en stor satsning på att totalrenovera flerfamiljshus i miljonprogrammen. Sammanlagt bedöms detta skapa omkring 15 000 fler jobb.

18 Ge alla unga en chans

Regeringens s.k. satsning på en aktiv arbetsmarknadspolitik är ingenting annat än en uppräknig av kostnaderna för arbetslöshetsersättning och långtidsarbetslöshet. Vänsterpartiet har i tidigare motioner lagt förslag på offensiva satsningar på utbildning och aktiva åtgärder för arbetslösa, högre akasse-ersättning och en särskild utbildningsersättning för att förhindra uppsägningar inom industrin. Tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet föreslår vi nu också ett akut paket för de ungdomar som lämnar gymnasiet i år.

De som är unga i dag ska bära upp samhället i morgon. Unga människor står för en stor och positiv kraft i vårt samhälle, de är kreativa och ser nya lösningar. Att ingjuta hopp och framtidstro i dagens unga generation är en framtidsinvestering.

Kunskap och bildning är en väg till personlig frigörelse och utveckling och ett allt viktigare verktyg för att skapa välstånd och internationell konkurrenskraft.

Regeringen har inte använt de goda åren med högkonjunktur till att rusta vare sig de människor som behöver utbildning eller Sverige som nation. I stället har antalet utbildningsplatser i allt från arbetsmarknadsutbildning till högskola dragits ner.

De närmaste åren står vi inför enorma utmaningar. Antalet unga som lämnar gymnasiet är rekordstort, och arbetsmarknaden försämras kraftigt. Ungdomar är inte en homogen grupp, och alla drabbas inte lika hårt av krisen. Särskilt svårt på arbetsmarknaden är det för unga utan slutbetyg från gymnasiet och unga med funktionsnedsättning. Den redan mycket höga ungdomsarbetslösheten kan komma att stiga dramatiskt om inget görs, och de som står längst ifrån arbetsmarknaden kommer att drabbas hårdast. Samtidigt som vi möter en ekonomisk kris står vi inför en långsiktig demografiskt utmaning där antalet äldre ökar.

Alla goda krafter i samhället måste nu mobiliseras. Att skapa möjligheter och en ljusare framtidsbild för dagens unga generation är en nyckel för att klara framtidens utmaningar. Det behövs ett ledarskap där de unga känner att vi står bakom dem. Vi vill erbjuda en politik som gör att de unga kan växa och utvecklas och därmed bidra med sin fulla potential. Vi vill visa en modern väg in i framtiden.

18.1 A. Ge alla nittitalister en chans

De som föddes under rekordåret 1990 är nu snart på väg ut i vuxenlivet. I juni lämnar cirka 130 000 unga, födda 1990, gymnasieskolan. Det är den största årskullen på många år, i storlek jämförbar med fyrtitalisterna.

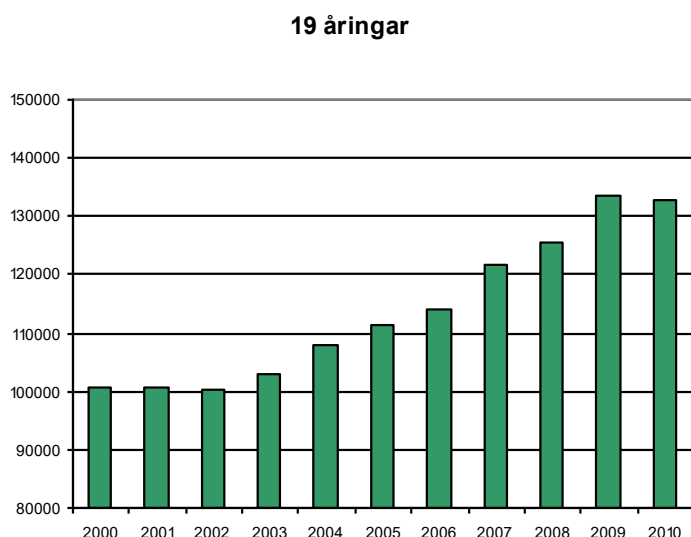
Samtidigt viker arbetsmarknaden kraftigt. Nittitalisterna tar studenten mitt under en djup lågkonjunktur – när det är svårt även för dem med god utbildning och relevant yrkeserfarenhet att få jobb. Arbetslösheten bland

Fel! Okänt namn på

ungdomar är hög redan i dag. Enligt Statistiska centralbyrån är var fjärde ung person arbetslös. Sverige har den näst högsta ungdomsarbetslösheten i EU, enligt Eurostat.

Den moderatstyrda regeringen har sedan den kom till makten stängt dörrar för människor, inte minst för de unga. De har tagit bort 3 000 högskoleplatser, försenat etablerandet av yrkeshögskolan och skjutit till alldeles för lite resurser till kvalificerad yrkesutbildning. De skar ned en tredjedel av alla komvux-platser. Nu har en reträtt inletts, men det är långt kvar till den kapacitet som fanns inom komvux 2006.

Diagram 15 Rekordstort antal studenter lämnar gymnasiet 2009 och 2010.

Källa SCB.

Det är viktigt att nittiotalisterna får en bra start på vuxenlivet. Vi föreslår därför följande.

18.1.1 Sommarundervisning för studenter utan grundläggande behörighet

Den enskilt viktigaste orsaken till att ungdomar inte får jobb är bristande utbildning. Därför är det av största vikt att nittiotalisterna har fullständiga gymnasiebetyg som kvalificerar dem till högre studier. Vi vill göra en särskild insats med sommarundervisning så att de som inte har grundläggande behörighet får möjlighet att läsa upp det, omedelbart, i sommar. I samband med undervisningen ska också studenterna erbjudas karriär- och studievägledning.

Fel! Okänt namn nå

18.1.2 Sommarjobb

Ett sommarjobb ger praktik, erfarenhet av arbetslivet och nya kontakter. Vi vill att fler av dem som lämnar gymnasiet ska erbjudas sommarjobb. Vi vill därför tillskjuta 300 miljoner kronor i stimulans till de kommuner och lands-ting som ordnar sommarjobb. Det möjliggör en månads sommarjobb för 90 000 personer förutsatt att kommunerna står för halva kostnaden.

18.1.3 10 000 fler sommarkurser i högskolan

Förra året var det närmare 9 000 personer som sökte men inte blev antagna till sommarkurser vid landets högskolor och universitet. Med tanke på läget på arbetsmarknaden och att en så stor ungdomsgeneration nu lämnar gymnasiet finns det anledning att tro att söktrycket i år kommer att öka ytterligare. Vi föreslår därför 10 000 extra sommarkurser på högskolor och universitet.

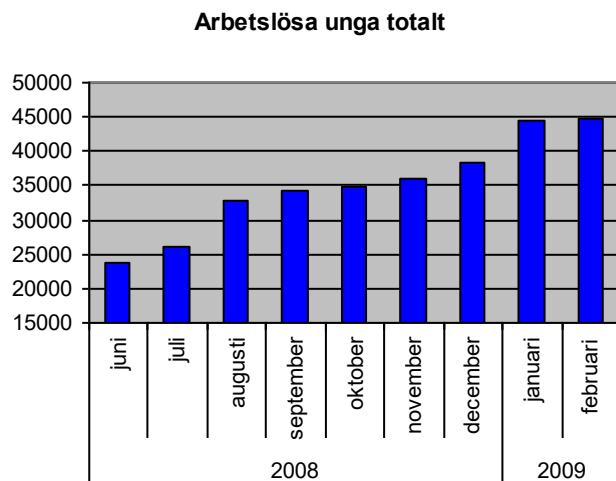
18.1.4 Karriär- och studierådgivning till unga

Unga på gymnasiet saknar erfarenhet och kontakter med arbetslivet. I det rådande läget är det särskilt viktigt att nittotalisterna är välinformerade om vilka utbildningsmöjligheter som finns och inom vilka branscher prognoserna visar att det kommer att finnas efterfrågan på arbetskraft. Vi vill att ytterligare resurser tillförs för en extra insats när det gäller studie- och yrkesvägledning för alla som går sista terminen på gymnasiet under kommande år.

18.2 B. Investera i utbildning och praktik som ger jobb

Risken är stor att många ungdomar under de närmaste åren kommer att ha stora problem att få jobb – och att det första mötet med arbetsmarknaden blir en besvikelse. Vi vet att ungdomar ofta drabbas hårt när arbetsmarknaden försämras. Visstidsanställningar och vikariat minskar, vilket gör att många unga som precis kommit in på arbetsmarknaden får avsluta sina arbeten. Samtidigt blir det betydligt svårare för dem som söker sitt allra första jobb att finna ett när antalet jobb minskar – och när det finns många arbetssökande med mer yrkeserfarenhet som konkurrerar om jobben.

Diagram 16 Antal arbetslösa unga ökar

Källa: Arbetsförmedlingen.

Vi föreslår därför ett brett investeringspaket i utbildning och praktik som ger jobb.

18.2.1 Ett brett ungdomslyft

Den enskilt viktigaste orsaken till att unga inte får jobb är bristande utbildning. Många av dem som står långt ifrån arbetsmarknaden saknar grundläggande utbildning från gymnasiet och ibland till och med från grundskolan. Arbetsförmedlingen beräknar att totalt 120 000 unga kommer ut på arbetsmarknaden mellan 2009 och 2012 utan slutbetyg från gymnasiet. Behovet av extraordinära insatser för att möta deras utbildningsbehov är därför stort. Vi vill redan till sommaren 2009 sätta ett tillfälligt program med 10 000 platser för unga arbetslösa som vill komplettera sin utbildning så att de får grundläggande behörighet – ungdomslyftet. Programmet ska innebära att långtidsarbetslösa (arbetslösa mer än tre månader) mellan 20 och 24 år som vill komplettera sina ofullständiga grundskole- eller gymnasieutbildningar ska kunna göra det. Programmet bör till att börja med finnas under en tvåårsperiod och berättiga till en särskild ungdomslyftersättning eller till ett aktivitetsstöd för dem som kvalificerat sig för det. Krav ska ställas på ett aktivt deltagande i utbildningen för att ersättning ska erhållas. Utbildningen ska kunna arrangeras inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen eller på folkhögskolor. Tiden i programmet ska vara flexibel och anpassad efter de utbildningsbehov som individen har, men maximalt ska utbildningen kunna pågå under ett år.

Ett sådant program skulle samtidigt minska trycket på Arbetsförmedlingen och skapa större möjligheter för arbetsförmedlarna att ge ett mer individuellt stöd även till dem som står närmare arbetsmarknaden.

Fel! Okänt namn på

18.2.2 Fler utbildningsplatser på komvux, KY och högskola

Trots att ungdomskullarna växer kraftigt under de kommande åren har regeringen minskat antalet studieplatser på både komvux och högskola. Risken är betydande att vi nu står inför ett historiskt trendbrott där andelen ungdomar som har möjlighet att gå vidare till högre studier för första gången kommer att minska. Vi vill kraftigt bygga ut både komvux, kvalificerad yrkesutbildning (KY) och högskola. Vi vill göra en ömsesidig långsiktig överenskommelse med några branscher som ser en framtida brist på kompetens och utbildat folk. Om staten nu, även i tuffa tider, tar sitt ansvar och utbildar genom yrkesvux och KY, så bör dessa branscher kunna garantera praktikplatser, traineeplats eller överbrygningsjobb för att inte förlora sina framtida konkurrenskraft. Vi vill bygga ut högskolan med minst 3 685 platser, komvux med minst 4 700 platser och KY med minst 2 500 platser redan i år.

18.2.3 Traineeprogram i välfärden

Enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) finns det stora behov av nyrekryteringar i den offentliga sektorn inom de närmaste åren, bl.a. på grund av pensionsavgångar. Rekryteringsbehovet är stort när det gäller t.ex. vårdbiträden och yrkeslärare – men också när det gäller andra yrkesgrupper. Vi vill investera 1 miljard kronor i ett traineeprogram i välfärden – 500 miljoner kronor redan i tilläggsbudgeten för 2009. Det räcker till ca 3 000 traineeplatser.

18.2.4 Praktik- och karriärcoachning på högskolan

För att få jobb behöver ungdomar referenser och erfarenheter från arbetslivet. Vi ser stora behov av att långsiktigt brett förbättra kontakterna mellan utbildning och yrkesliv både i gymnasieskolan, i komvux och på högskolan. Redan i år föreslår vi 100 miljoner kronor för att bygga ut möjligheterna till praktik och karriärrådgivning på högskolan.

18.2.5 Praktik för nytexaminerade akademiker

När jobbkrisen förvärras drabbas även unga välutbildade hårt. Vi vill genomföra en särskild jobb- och praktiksatsning på statliga myndigheter riktad till de unga som är på väg att avsluta sina studier och nu möter en hård arbetsmarknad.

18.2.6 Starta eget för unga

Ungas vilja att starta företag är stor. Men i dag kan inte den som är under 25 år ta del av stödet till näringsverksamhet. Sverige behöver ett starkare entreprenörskap. Därför vill vi låta även yngre ta del av stödet till eget företagande.

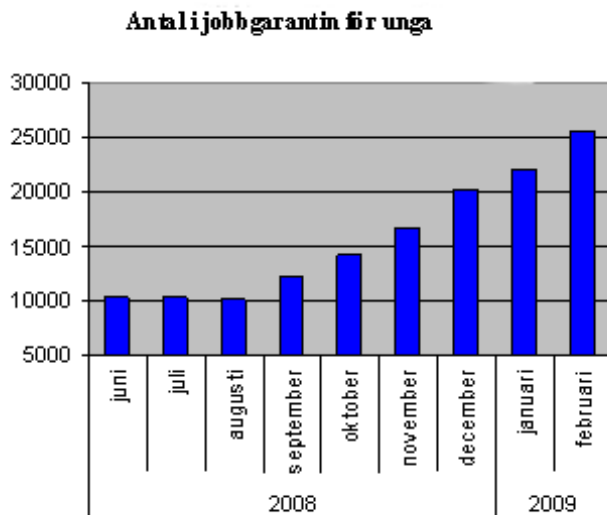

18.3 C. Snabbare och mer flexibla insatser för långtidsarbetslösa ungdomar

Långtidsarbetslösheten bland ungdomar stiger snabbt. Antalet personer inskrivna i jobbgarantin för ungdomar ökar dramatiskt och förväntas fortsätta öka kraftigt. I februari var nästan 25 000 ungdomar mellan 18 och 24 år inskrivna i jobbgarantin. Ytterligare 5 600 var öppet långtidsarbetslösa och drygt 700 ungdomar var inskrivna i jobb- och utvecklingsgarantin. Samtliga av dessa drygt 30 000 ungdomar hade varit arbetslösa mer än tre månader.

För att möta den ökande långtidsarbetslösheten behövs ett mer modernt och flexibelt angreppssätt. Vi menar att varje ungdom måste bemötas individuellt och ges stöd på sina egna villkor och utefter sina egna förutsättningar. Dessutom måste Arbetsförmedlingen ha några resurser att erbjuda t.ex. när det gäller vidareutbildning.

Diagram 17 Antalet personer i jobb- och utvecklingsgarantin för unga ökar snabbt.

Källa: Arbetsförmedlingen.

18.3.1 Snabbare och mer flexibla vägar till aktiva insatser

Vi föreslår att de unga som enligt Arbetsförmedlingens bedömning behöver det, ska få ta del av jobbgarantin omedelbart. Jobbgarantin för unga är ett stelbent regelverk som inte tar hänsyn till individen. Först måste varje ungdom vara inskriven på Arbetsförmedlingen i tre månader för att få del av garantin. Därefter förspills ytterligare tre månader innan det ges möjlighet till utbildning eller praktik. Vi menar att tiden i passiv arbetslöshet är förödande och måste kortas. Arbetsförmedlingen måste få möjlighet att bemöta ungdomar i arbetslöshet som individer på ett mer flexibelt sätt.

Fel! Okänt namn nå

18.3.2 Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning

Unga med funktionsnedsättning är dubbelt utsatta på arbetsmarknaden och är överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. För att Arbetsförmedlingen ska kunna erbjuda bättre stöd behövs extra resurser. Vi vill därför avsätta 25 miljoner kronor till Arbetsförmedlingen för mer individuellt stöd för unga med funktionsnedsättning.

18.3.3 Möjlighet till längre praktik och utbildningar

I dag får en ung person som har varit arbetslös länge studera eller göra praktik i maximalt tre månader. Den gränsen är för kort. De allra flesta ungdomar behöver inte några längre utbildningar eller praktikplatser – men några gör det. Vi föreslår därför att regeln om högst tre månaders praktik eller utbildning utökas till maximalt nio månader.

18.3.4 Lärlingsplatser för långtidsarbetslösa ungdomar

Många unga som har gått utan arbete en längre tid behöver uppdatera sin kompetens – men de saknar studievana och behöver en nära kontakt med arbetslivet för att göra det. Därför vill vi inrätta 4 000 lärlingsplatser där utbildningen motsvarar yrkeskomvux men är förlagd i yrkeslivet. De arbetsplatser som tar emot lärlingar får ersättning för det.

18.3.5 Jobbutbildning till unga

Många arbetslösa ungdomar har bristande utbildning. Utvärderingar från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) visar att yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning är en framgångsrik insats som leder till jobb. Vi har tidigare lagt fram förslag om att bygga ut den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen. Vi har ett gemensamt förslag om att redan i år investera i 3 500 årsplatser i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning som riktas till unga under 25 år, och avsätter 250 miljoner kronor på tilläggsbudgeten för 2009 för detta.

18.3.6 Förstajobbetavdrag

För de unga som är långtidsarbetslösa och som saknar den praktiska erfarenheten och de rätta kontakterna för att komma in på arbetsmarknaden vill vi investera i ett generöst förstajobbetavdrag. Det innebär att de arbetsgivare som anställer en ung långtidsarbetslös får göra ett skatteavdrag två tredjedelar av lönen, under maximalt tolv månader. Arbetsförmedlingen ska anvisa platserna för att uppnå önskvärd sysselsättningseffekt och garantera kollektivavtalsenliga löner.

Tabell 6. Ungdomspaket (s, v, mp)

<i>(miljoner kronor)</i>	TB 2009
A. Ge 1990-talisterna en chans	
Sommarundervisning på komvux (15 000 platser)	130
Sommarjobb till unga (90 000 platser)	300
Sommarkurser i högskolan (10 000 platser)	100
Karriär- och studievägledning	100
B. Utbildning och praktik för jobb	
Ungdomslyft (10 000 platser)	321
Fler platser KY, komvux & högskola (10 885 platser)	470
Traineeprogram i välfärden (3 000 platser)	500
Praktik och karriärcoachning på högskolan	100
Praktik i statliga myndigheter	100
C. Snabbare och flexiblar insatser för långtidsarbetslösa	
Lärlingsutbildningar (4 000 platser)	200
Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning	25
Jobbutbildning till unga (3 500 platser)	250
Förstajobbetavdrag (5 000 platser)	325
Totala kostnader	2 921

19 Rödgrönt miljöfordonspaket

Vänsterpartiet har också tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet tagit fram ett miljöfordonspaket.

Omställningen av den svenska fordonsparken har kommit av sig, och miljöbilsandelen av fordonsförsäljningen ökar inte längre. Parallellt med detta befinner sig den svenska fordonsindustrin i djup kris. Det gäller inte bara de två stora personbilstillverkarna, som dominerar den allmänna debatten, utan också buss-, lastbils- och arbetsmaskinstillverkare. Underleverantörer drabbas mycket hårt, liksom själva bilhandeln. Fordonsindustrins aktörer, de berörda fackförbunden och miljörörelsen är tydliga med att det behövs insatser för att ställa om den svenska fordonsparken.

Den svenska fordonsindustrin måste påskynda omställningen till produktion av mer miljösmarta fordon för att vara konkurrenskraftig i framtiden.

Vårt budskap är tydligt till fordonsindustrin. Vi kommer att ställa allt hårdare krav på de fordon som säljs i Sverige. Kostnaden för att äga och använda fordon med höga utsläpp kommer att öka. Men vi är också tydliga med att vi är beredda att ta ansvar för att stimulera till en omställning av fordonsparken. Vi vill öka stimulanserna för att få bort gamla miljöfarliga bilar och andra miljöfarliga fordon och i stället få in nya miljöbilar och mer miljövänliga

Fel! Okänt namn på

tyngre fordon. Volvos och Saabs miljöbilar och Volvos och Scantias tyngre fordon med miljöprofil ska naturligtvis stimuleras, inte motarbetas.

Vi lägger nu ett gemensamt förslag som skulle minska bilismens miljöpåverkan och bidra till att vi når våra klimatmål samtidigt som den svenska fordonsindustrin gynnas.

19.1 Tydlig miljöbilsdefinition

- ? De oklarheter som i dag råder kring definitionen av ”miljöbil” hämmar försäljningen av miljösmarta bilar. I dag gäller olika regler för olika lagstiftningar, och det finns även oklarheter mellan det lokala och nationella regelverket. Vi föreslår en enhetlig miljöbilsklassning. Vi vill att det ska finnas tre klasser som används i alla regelverk som rör miljöbilar.
- ? Klassindelningen ska vara sådan att den successivt skärps i takt med att hela bilparken förändras i miljövänlig riktning.
- ? Miljöbilsdefinitionen ska inkludera hårda säkerhetskrav, i linje med kraven på statliga fordonsinköp (fem stjärnor i Euro-NCAP och antisladdsystem).
- ? Vi föreslår att Vägverket ges i uppdrag att presentera förslag till en sammanhållen och skärpt miljöbilsdefinition att införa 2010.

19.2 Beskattning av fordon

- ? Bilar med låga utsläpp ska gynnas och bilar med höga utsläpp ska betala mer, t.ex. genom en ökad koldioxidrelatering av förmånsbeskattningen och fordonsbeskattningen.

19.3 Miljöbilspremie

- ? Vi föreslår en förlängd miljöbilspremie året ut om 10 000 kr per bil, för en kostnad om 250 miljoner kronor.

19.4 Allmän skotningspremie

- ? Vi vill investera i en tillfällig allmän skotningspremie under 2009. Premien ska uppgå till 5 000 kr per bil. Bilen måste vara tillverkad före 1989.

19.5 Upp till 25 000 kr i grön bonus: kombinerad skrotnings- och miljöbilspremie

- ? En tillfällig extra generös skrotningspremie på 20 000 kr införs med krav på att man ersätter den skrotade bilen med en ny miljöbil. Antalet skrotningspremier begränsas till en per person och år, och bilen måste ha ägts i minst ett år av den som skrotar.
- ? Om bilen är tillverkad före 1989 utgår även en allmän skrotningspremie på 5 000 kronor. Sammanlagt uppgår då premien till 25 000 kr.

19.6 Stimulans för utbyggnad av infrastruktur för nya bränslen

- ? Biogas: Vi vill påskynda utbyggnaden av förnybara bränslen genom ett investeringsprogram från och med nästa år. Programmet ska stimulera en utbyggnad av den svenska biogasproduktionen och distributionen för att möjliggöra tillgång på mackar med biogas runtom i landet. El-laddstationer: Vi vill också främja utbyggnaden av el-laddstationer.
- ? I år vill vi avsätta närmare 100 miljoner kronor i särskilda stimulanser för utbyggnad av laddstationer för elbilar och biogas.

19.7 Efterhandskonvertering

- ? Vi vill i år och nästa år införa en konverteringspremie för byte från bensin till etanol, biogas eller el, inom en budgetram på minst 175 miljoner kronor över en tvåårsperiod. 5 000 kr för byte bensin till etanol och 10 000 kr för byte till biogas och el.
- ? Efterhandskonverteringens syfte är att kompensera för den svenska bilparkens bristande miljöbilprofil. Stödet är också motiverat ur ett fördelningspolitiskt perspektiv. Stödet till efterhandskonvertering ska inte göras permanent.

19.8 Omställning av tunga fordon

- ? Vi vill ge ett tydligt besked till landets tillverkare av tunga fordon att även dessa måste ta ansvar för omställningen. Vi vill se över möjligheterna att införa stimulanser för att påskynda utbytet till bussar och lastbilar som framförs med förnybara bränslen, el, hybrid eller bränslecell.
- ? I år vill vi avsätta 50 miljoner kronor i ett tillfälligt investeringsstöd för att stimulera förnyelsen av bussparken i en mer miljövänlig riktning. Stödet ska utformas tillsammans med bussbranschen och utgå om 50 000 till 100 000 kr.

Fel! Okänt namn °

Kostnad för programmet

Miljöbilspremie, skrotningspremie och grön bonus	400 miljoner kronor 2009
Infrastruktur nya bränslen	100 miljoner kronor 2009
Efterhandskonvertering	100 miljoner kronor 2009 (och 75 miljoner kronor 2010)
Investeringsstöd bussar	50 miljoner kronor 2009
Totalt 2009	650 miljoner kronor 2009

Stockholm den 4 maj 2009

Lars Ohly (v)

Marianne Berg (v)

Hans Linde (v)

Lena Olsson (v)

Ulla Andersson (v)

Jacob Johnson (v)

Elina Linna (v)

Alice Åström (v)